

2.
WILHELMI CHRISTIANI JVSTI CHRYSANDRI

PHILOS. ET LIBERAL. ART. MAGIST.

COMMENTATIO PHILOLOGICO-THEOLOGICA

DE

SAPIENTIA DEI

IN

CONNVBIO

JOSEPHI AC MARIAE

ADMIRANDA

CVM INDICE GEMINO.

HELMSTADII

ANNO CID ID CCXXXIIII.

11. Cor. VIII, 9.

Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς
ἐπτώχευσε (non solum qua *fortunas*, verum etiam qua
HONORIS, omnisque generis bona), πλεῖστος ὢν, ἵνα ὑμεῖς
τῇ ἐκείνῳ πτωχεῖα πλητῆσθε.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

WILHELMVS CHRISTIANVS IVSTVS
CHRY SANDER.

*Dis*tractis iam dissertationis Philologicae DE
CONNVBIO IOSEPHI AC MARIAE
VERO (ante tres menses, me Praesi-
de & Respondente Nobil. J. R. Ottone
Munchhofio-Brunsuicensi, erudito-
rum examini in *Fuleo Maiori* subiectae ac defensae) ex-
emplis, iteratam hanc eius editionem, rogatus, nec a viris
doctrina & auctoritate praestantibus, quos consului, non in-
cita-

PRAEFATIO.

sitatus, in lucem emitto. Locupletavi eam iis argumentis, quae, licet ad rhombum pertinerent, utiliaque ad argumentum plene pertractandum exsisterent, cathedra tamen PHILOSOPHICA, in quam hoc specimen proferebatur, minus digna, sed ad scholas potius THEOLOGICAS referenda esse videbantur. Quum igitur in hac secunda opellae editione copiosior fuerim in exponendis PRAECLARIS illis VARIISQUE FINIBVS, ad quos admiranda sapientiae diuinae opulencia coniugium Iosepho-Marianum direxit: mirari, lector! desines, quod priorem libelli titulum iam auxerim mentione SAPIENTIAE DIVINAE, e connubio Iosepho-Mariano, tam vero quam opportunissime inito, cognoscendae. Nisi forte iniustum esse existimas, ut rubrum nigro respondeat, ac integri aedificii imago quaedam summatim repraesentetur spectatum venientibus; satius vero, ut una dumtaxat alteraque eius pars, omissis reliquis aequae principalibus, vel quarundam, auulsarum ab eo, festucarum praesentia ac facies manco charactere adumbretur.

Commemorabo nunc rationes, quae, hoc ipsum, quod persequutus sum, argumentum studiosiori disquisitione haud indignum esse, mihi persuasuerunt. Prima est DIGNITAS eius; quippe quod, dum ostendit, maritatane an caelebs Maria fuerit tunc, quum IESVM pareret, ad ipsum adorandum Seruatorem nostrum spectat. Huius autem maxima minima cognoscere, qui haud concupiscit, is prodit sane, se eum non admirari ac magni facere, nec
ere-

PRAEFATIO.

credere, quod cuncta, quae IESVS fecit, passusque est, nostra caussa subierit. Altera ratio est UTILITAS argumenti, varia nempe institutione, multiplicique solatio redundantis, & apti ad sanctos animi motus in lectoribus gignendos, virtutemque in animis excitandam. Ut enim taceam, nihil prorsus sterile, seu sine rationato esse, (per Metaph.), adeoque quamlibet veritatem, simul atque talis esse ostenditur, pro fructuosa habendam esse, licet fructus eius ipse non statim illustris sit, seu ab his illisue minus perspiciatur: e coniugio Iosephi ac Mariae mirifice illustratur

(NN) MIRACVLOSI ORTVS IESV VERITAS, siquidem Maria grauida exstitit, antequam Iosepho facta est socia;

(ככ) GVBERNATIO DIVINA SPECIALIOR. Et haec quidem plena N) SAPIENTIAE, dum DEVS connubium a Iosepho ac Maria decretum ac determinatum non quidem impediuit, ne libertati eorum vim inferret, limitauit tamen, ratione temporis & effectuum, atque ad optimos admirandos fines flexit, nullo, ut videbatur, momento singulari in rei sacrae utilitatem praeditum. כ) Plena POTENTIAE, dum, estimatione originis IESV defensa, valorem eius ciuilem integrum conseruauit; atque adeo hic exercituum dominus ac terror, fremente orbe & orco, inter medios hostes, immo PER eos ipsos, quamquam nescios, salua eorum libertate, ea, quae voluit, transegit atque obtinuit. כ) Plena MISERICORDIAE, dum pro ecclesiae flore & augmentis fidelissimas egit excubias, & συνκαταβασει ad captum hominum tunc viuentium eos

PRAEFATIO.

*faciliores reddere studuit ad ordinem salutis ingrediendum. Dum Iosephum ac Mariam (homines tenuis census, optimatum amicitiiis non munitos, sed Herodi, qui gentis Dauidicae vel nomen deletum voluisset, valde exosos) ita protexit, ut nihil iis nocere potuerit; eorum gratia potius multa apud multos propter IESVM fuerit: nonne videmus, quantum BONIS & innocentibus praesidium in DEO sit? Vel telae araneorum (inanes quasdam, sponte ab hostibus susceptas, opiniones in-
nuo §. 74.) fiunt clypei & abenei muri, ad eos, qui faciunt δέλημα Dei, tutandos. In IMPIOS itidem e diuitiis misericordiae Dei multum promanare solere, thema nostrum docet. Nam quum Deus videret, tantum abesse, ut Iudaei, amore saeculi temulenti, noticia supernaturalis ortus Jesu tunc usuri essent tamquam incitamento ad fidem in IESVM CHRISTVM, ut potius ultimum in malitia tentaturi, & quasi classico excitati, in Mariam, in Jesum, atque in totam religionem Christianam irruturi essent: ecce! abundante delicto ita abundavit misericordia Dei, ut, ad occupandum hunc eorum furorem, ac proinde impediendum culpae incrementum, celaret aliquantisper hoc diuinum decus, nec vno impetu, sed παντοδύμως & paullatim praeiudicatas eorum opiniones exstirparet. Nonne tali gubernationis specimine ad fiduciam erga Deum, certissimamque salutis expectationem erigamur? atque moueamur, ut nos ei, nostraque omnia, cum securitate, concredamus, ac, si detonat in nos improborum ambitio & cupiditas, spe diuinae prouidentiae nos solemur?*

Eni-

PRAEFATIO.

Evidentissime item e tractatione nostra comparet (22) magnus CHRISTI in homines AMOR; ac nemo viderit ardorem eius, se nobis similiorem praestandi & partes explendi, sine eodem sacro affectus contagio, seu studio se CHRISTO conformandi & omnibus modis amorem erga eum testificandi. Tertia ratio, qua impulsus, in hoc argumento elaboravi, est, quod id vidi NONDUM centies centiesque recoctum, seu ita DETRITUM esse, ut metuendum foret, ne meae curae prorsus superfluae sint futurae. Plurimi enim bibliorum commentatores, connubium Mariae ne attingunt quidem, quasi attingere non fuisset operae pretium, vel unicuius lectori satis superque hac de re constare posset. Alii paucissima de eo delibant; siue quod plura dicere minus consultum existimarint, siue quod de eius initi veritate, tempore, & causis ipsi fluctuarint, ideoque maluerint, simulare, nullas difficultates se vidisse, quam eas aggredi. Alii modo asserta iam negare, negata asserere videntur, ita certe de Mariae connubio differentes, ut appareat, eos studiosiori opera de eo haud esse meditados. Quorundam etiam dictiones animaduerti sententiae, quae meae aduersaria est, praeter rem, constanter fauere. Nec peculiarem hac de re διασκευήν unquam vidi; licet plures exsistere haud pernegauerim, sicuti nec ullum script. S. interpretem laude defraudatum sua volo. NEC denique PROHIBITUM unquam, sed integrum plane ac solemne iis esse videbam, qui castra pontificia deseruere, ut theses huiusmodi in utramque partem tentarent; merito nempe solliciti, de rectiori eorum singulorum, quae

PRAEFATIO.

quae in scriptura sacra memorantur, interpretatione, ac proferendis pro virili regni veritatis pomoeriis. Has ob causas non dubitavi, diuulgare ea cruda, in quae me meditatio, quum honoratissimis commilitonibus Matthaeum philologico-exegetice explicarem, deduxit; spe fretus, fore, ut aequi lectoris veniam ita quidem facilius impetrem, quam si post multos notissimos Roscios, exemplo iuuant, in scenam prodisssem, & tamen errores prostituisssem.

Stilum ita castigavi, ut, quae minus verecunde dicta sint, frustra quaesuerint obscœni, metuerint frustra modesti. De eo, quod religio mihi haud fuerit, terminos quosdam, recentiori philosophiae solemnes, subinde adhibere, vix quisquam, nisi qui minima carpat, ad res iners, nasum aduncum, suspenderit, quum iis & breuius & distinctius (saltem nostrae aetatis, cui inseruiendum est, habita ratione) sensa exprimere liceat. Primas partes dedi, (ceu lex conscribendarum dissertationum postulat,) perspicuitati, secundas demum ornatui. Fusius explanaui rem, tum ob אא) כב) גג), tum quia, etiamsi virorum, qui primas in hoc studiorum genere tenent, suffragiis fulciar, tamen non defuissent forte, qui sententiis, maxime quas in Capite III. proposui, minus intellectis, me ετεροδοξίας incusassent.

Sed sit longius protractum dissertationis filum: nihilominus multa forte ei desunt, quae inesse debebant, sicuti & fuerint in ea quaedam, quae in melius mutari queant, quae ipsa dies dabit, comprobabitque, uti liberos, sic etiam libros se ipsis meliores fieri posse. Nec enim constantiae tantum causa defendam, quod recta iudicia pronuntiauerint a veritate deuium. Vale, Lector! ac fruiere IESV Seruatore tuo; hoc autem labore in eius laudes utere. Mibi faue! Helmstadii VII. Id. Febr.

A. clō lō cc xxxxiij.

IDEA

IDEA

LIBELLI.

PRODROMVS QVAESTIONIS CARDI-
NEM ET MOMENTVM DECLARAT. §.1.2.3.
p. 1-6.

* * *

TRACTATIONIS §. 4-92.

CAPVT I. CONTINET SYLLABVM ARGV-
MENTORVM BIBLICORVM, QVIBVS
PROBATVR, *MARIAM VTIQVE CVM*
JOSEPHO IN MATRIMONIO VIXISSE.
§. 4-27. p. 6-42.

SECT. I. COMPREHENDIT RATIONES DE
JOSEPHO MEMORATAS, SEX. §.5-14. p.6-22.

SECT. II. RATIONES AD MARIAM SPE-
CTANTES, DVAS. §.14.15. p.23.24.

SECT. III. RATIONES AD AMBOS, TAM
JOSEPHVM QVAM *MARIAM* PERTINEN-
TES, QVATVOR. §.16-20. p. 25-30.

SECT. IIII. RATIONES DE JESV RELATAS,
TRES. §. 21-27. p.31-52.

CAPVT II. CONTATUR DE TEMPORE, QVO
ILLVD MATRIMONIUM INITVM SIT.

§. 28-42.

p. 43-62.

I. THETICE. §. 28-34.

p. 45-52.

α. ANTE NATALES IESV. §. 30. 31.

p. 45. 46.

β. TERTIO FERE MENSE POST CONCE-
PTIONEM IESV. §. 32. 33. 34.

p. 47-52.

II. ANTITHETICE §. 35-42.

p. 52-62.

CAPVT III. DOCET VARIAM UTILITA-
TEM, EX ISTO CONIVGIO DIVINITVS PRO-

CVRATO ORIVNDAM. §. 42-92.

p. 62-130

SECTIO I. DE UTILITATE CONNVBII
IOSEPHO-MARIANI PVBLICA. §. 43-89.

p. 67-127.

FINIS PVBLICVS PRIMVS. §. 43. sq. p. 67. sq.

FINIS ALTER. §. 86.

p. 118-122.

FINIS TERTIVS, §. 87. 88.

p. 122-123.

FINIS QVARTVS. §. 89.

p. 125. 126

SECTIO II. DE UTILITATE CONNVBII

IOSEPHO-MARIANI PRIVATA. §. 90. 92.

p. 127-130.

1. UTILITAS JOSEPHI. §. 90.

p. 127-128.

2. UTILITAS MARIAE. §. 91.

p. 128. 129.

3. UTILITVS IESV. §. 92.

p. 129. 130.

* * *

EPILOGVS

COMPLECTITVR *εὐχαρίσιαν*

κὺμ προσευχῇ. §. 93.

p. 13.
PRO-

PRODROMVS.

*Occasio tractationis §. I. Status controuersiae fixus a) remoto alieno §. II.
 b) posito vero. §. III.*

§. I.

Persuadent sibi multi, parum saltem abest, quin sibi persuadeant, Mariam *χειροτόκον* gauisam quidem esse Iosepho *sponso*, perpetuo fautore, custode ac prouisore; nullo tamen coniugio, rite contracto, ei copulatam fuisse vnquam. Sinistra acceptio tam vocis *αειπαύς* *Deus*, qua Maria sano quodam sensu insigniri solet, quam phraseos in Symbolo Nicaeno, & Augustanae

Confess. artic. 3. *Christus vere Deus, & vere homo, natus ex VIRGINE*, atque in Artic. Smalcald. Part. I. artic. 4. *Ich glaube dass Iesus Christus - - - von der IUNGFRAV Maria gebobren*, itemque virtus huius opinionis ad immeritam corruptionis suspicionem a Maria eo facilius propulsandam a), ortumque CHRISTI supernaturalem purissimum eo felicius ac speciosius adstruendum, iuuare hanc persuasionem potuerunt. Collectas equidem sisto rationes, quae contrariam sententiam exigere videntur; conquisitas tamen iam quidem non nisi e *scripturis sacris*, utpote quae testimonia (ea enim in hac re facti utramque paginam faciunt,) indubiae *vetustatis* ac *fidei*, adeoque dignissima perhibent.

A

a) Eun-

- a) Eundem in finem comparata videtur persuasio, quod Maria Iosepho *octogenario* desponsata sit. Refert hoc EPIPHANIVS, testis haud usquequaque dexter ac sincerus, haeresi 78; EGESIPPVS etiam, qui tamen rerum Christianarum parum gnarus fuit; EVSEBIVS, qui huius scriptoris verba repetiit; HIERONYMVS, cuius scriptiones infidum mare sunt, certe hac in re fide minus dignae. Conferas, quae de *piis fraudibus*, quarum Saec. II, III, & IV. a C. N. feracia admodum fuerunt, egregie disputant Ven. MOSHEMVS *Dissert. ad. hist. Ecclesiast. pertin.* Vol. I. p. 190, 205. RAD. CVDW. *in syst. int.* de vaticiniis Sybillinis agens, p. 321. IO. FR. BVDDEVS *Hist. Tb. L. II. c. III. §. 4. not. (**)* p. 492.

§. II.

Non quaero, vtrum Maria ANTE conceptum IESVM Iosepho commixta fuerit? Haec inconcinna opinio proscribitur non solum eo, quod Maria tunc nondum fuit eius coniux, Matth. I. 18. Luc. I. 27, verum etiam locupletissima ipsius Mariae confessione Luc. I, 34. *πῶς ἔσει τὸτο; ἐπεὶ ἄνδρα ἔ γινώσκω.* v. 49. Nec lis est, an POST editum reparatae salutis humanae auctorem commercium istiusmodi cum Iosepho habuerit Maria? Id enim negamus, partim, quia historia sacra nomina filiorum Iosephi ignorat, atque CHRISTVS, morti proximus, Jo. XIX, 27. Mariam haudquaquam Ioanni, verum liberis, ex ipsa natis, commendasset, si qui exstitissent; partim, propter maximam Iosephi in Iesum, quem, tamquam verum DEVM suaeque felicitatis vindicem, agnoscebat, reuerentiam, quam, nullum dubium est, quin Spiritus Sanctus in mente eius ita aluerit auxeritque, vt per omnem vitam alienissimus a contactu eius personae exsisteret, quam adorandus Messias, *הַקֹּדֶשׁ קָדָשׁ* Dan. VIII. v. 24. nobilitauerat; partim, propter non minorem Mariae pietatem & aequale abstinentiae studium; partim, quia nobilitas Christi, singularis sane personae, probe a mortalibus discernendae, poposcit, ne plures homines eadem matre, qua Christus usus fuerat, vterentur; partim, quia euentus minus amplius & minus illustris emphasi denominationis *הַעֲלָמָה*, qua

qua vates Es. VII, 14. Mariam tamquam *virginem illibatam, virumque numquam expertam* a) absolute designat, responderet, si vnquam conditionem virginis illibatam, praecise seu formaliter sumtam, amisisset Maria; partim, propter testimonia patrum vnanimia; partim, quia argumentis secus sentientium vis nulla inest. Quid enim eorum causae prodest, quod Christus Matth. I, 25. Luc. II, 7. PRIMOGENITVS *Mariae filius* vocatur? quum vox πρωτότοκος, vi originis atque vsus, eum indicet, *quo prior ex eadem matre natus nullus est*, ita vt non definiat, an sit *post eum* alius natus, nec ne; sed id tantum, de quo ante partum Iesu cogitari potuisset, determinet, seu, vt clarius dicam, statum Mariae vnice definiat *antedecedentem*, non vero *consequentem* b). Nec argumentum hoc stringit, quod Iosephus Matth. I, 25. dicitur *non cognouisse Mariam, donec illa peperit*. Particulae enim *ἕως* & dumtaxat est, de sua periodo vsum coniugialem negare, minime vero, eum, *post* illam completam, affirmare c). Quidquid *extra* illum temporis terminum contigit, ex alio vocabulo constare debet; & iniuste ab hac *coniunctione* repetitur, quod non eius ditionis est, sed ad aliud forum pertinet. Neque vero in eo sum, d) vt veterum haereticorum patronum agam.

a) Campeg. Vitringa Obseruat. Sacr. Lib. 5. p. 1. seq. Guil. Surenhusius βιβλ. καταλλ. p. 151. Anton. Hulsus in Nucleo Prophet. p. 593.

b) Per definitionem PRIMUM dicimus id, *ante quod nullum est*. Ergo *primum* esse potest *unicum*; v. c. Christus *primus* est, quem Deus claro praeconio coelitus emisso honorauit; *ἔτος ἐστὶν ὁ υἱὸς μὲν ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησεν*. Tarquinius in *primo* itinere, quod Hala Martisburgum faciebat, a rustico, ab humanitate remotissimo, trucidatus est; *primo* impetu moenia corruerunt; *primo* lapidis iactu Goliathes percussus est. Sic h. l. primogenitus *unicus* significatur. VLTIMUM vocatur id, *post quod nullum est*. Ergo VLTIMUM determinatur absentia *succedentium*; PRIMUM, *antedecendentium*. Ergo πρωτότοκος Mariae est, *ante quem* nondum alius natus est ex Maria.

c) 2 Sam. VI. 23. Math. XXVIII. 20. Gen. XXVIII. 15. Vide praeter ceteros *Winkleri* praef. ad *I. H. Horbii* Medit. pass. §. I. 5. 6. 9. GLASSIVM Philologiae sacrae consultissimum in *Grammat. Sacra* de adverbio cap. XII. p. 961. seq. Ne exemplum vulgare requiratur examines hoc: Laelia, optima coniux, Cajo marito suo usque ad mortem nullam molestiam faceffuit. An ergo usque ad connotat, post mortem illius mores asperos fuisse? Certe a negatione eiusmodi ad affirmationem contrarii N. V. C.

d) Nihil mihi rei est, (intererit enim non ad nullam causam, hoc statim in limine tractationis expressissime profiteri,) cum Cerinthianis, IREN. *advers. haeres. lib. I. c. 26. p. m. 105*; Ebionitis, THEODOR. *haereticar. fabul. lib. II. cap. 1. tom. 4. Oper. p. 218*. ORIGEN. *contra Celsum lib. V. p. 272, 274*, CARPOCRATE, Epiphan. *haeres. XXVII. n. 2. p. 102*. IREN. *advers. haeres. Lib. I. c. 25. p. 103*, cum R. ISAACO, filio Abrahami, in ספר חזק אמנה Lib. II. cap. 12, qui stygius foetus exstat in IO. CHRIST. WAGENSEILII *Telis igneis Satanae*, refutatus etiam a IAC. GOVSSETIO p. 394, qui omnes, Iesum naturalem Iosephi ac Mariae filium esse, iudicarunt. Meamque merito seiungo sententiam ab ea Heluidii, Saec. IV. profeminata, quasi mater Domini Maria post natum Iesum viro fuerit commixta & tunc plures Iesu fratres atque sorores pepererit. Hunc errorem *Antidico-Marianorum* (sic appellabantur) a Bonoso, episcopo Macedoniae, defensum iam dudum eruditis scriptis oppugnaverunt, in Occidente, HIERONYMVS in libro *de perpetua virginitate beatae Mariae adversus Heluidium*, vehementius quidem scripto & coniugia in se parum reuerenter tractante; in Oriente, EPIPHANIVS *de haeresibus, haeresi LXVIII. & LXXXIII*. AVGVSTINVS *haeres. LVI. & LXXXVII*. Eundem tamen recoxit GVIL. WHISTONIVS in *concionibus & conatibus varii argumenti*, Anglice editis, Londini 1709. in conatu restituendi textum Hebraicum p. 182. 229. Nec censeo cum HYAC. de GRAVESON, qui in tractatu *de mysteriis & annis Christi dissert. I.* affirmare annisus est: Mariam etiam ante angeli apparitionem matrimonium cum Iosepho, quamquam sine usu coniugii, habuisse. Detestor item periculosissimum, sisypho dignum, errorem Medici Londinensis, BERNARDI CONNOR, quo in *euangelio Medici, seu medicina mystica art. II. p. m. 74.* in natalium IESV CHRISTI, quam maxime admirandorum, existimationem impie grassatur, dicens praeter cetera: Si quis rem recte perpenderit, videbit forsan, quod non magis stupendum est, quod homo ex sola muliere generetur, sine viri commercio, quam quod ex maris ac feminae congressu formetur. Retudit & explosit has nugas MICH.

POERTSCH in *Exerc. Theol.* len. 1707 §. 31. seq. p. 70. seq. ZACHARIAS GRAPIVS in *Theologia recens controuersa* Tom. III. Q. II. p. 12. Lege, praeter ceteros, etiam IO. ANDR. DANZII *differt. de partu virginis Mariae miraculoso.* lenae 1700.

§. III.

Dum, Iosephum atque Mariam matrimonio vere connexos fuisse, adsero, mens haec est: eos non solum, consensu licito, mutuo sese obligasse ad *perpetuam vitae societatem*, verum etiam, consuetis *nuptiarum ritibus*, eam *iniisse*, tum *ad educandum IESVM*, tum *ad mutuum adiutorium*. Concedo igitur discrimen aliquod inter coniugia ordinaria plurima, et inter coniugium Iosepho-Marianum, dum finem coniugialem illum *primarium*, qui in *procreanda sobole* consistit Genes. I, 28, extermino. Nihilo tamen minus tale, quale descripsi, consortium coniugii nomine insigniri posse, iudico, tum quia nexus per leges iuris naturae ac civitatis *licitus*, tum *indissolubilis*, seu ita vtrunque, consensu, et promisso mutuo, in desponsatione antegressa, contractus fuit, vt vsque ad mortem duraret; tum quia *coram facie ecclesiae ritu benedictionis* a) (vt solent coniugia apud Iudaeos) constrictus fuit; tum quia, alterutri defuisse facultatem seu vires, ad finem coniugii primarium consequendum, nullibi dicitur; tum quia Iosepho & Mariae *jus aliquod utique fuit, ad singulos matrimonii fines actu occupandos* Gen. I, 28, licet eo pleno uti, sat magnis ex causis, noluerint & vterque, non inuite, ad omissionem vsus finis primarii, consenserint; tum quia *duo* b) *fines coniugiales* re vera in hac Mariae Iosephique societate *obtent* sunt, nempe *educatio sobolis* Mariae Gen. I, 28. & *mutuum adiumentum* Gen. II, 18. 1. Reg. I, 4. Cohel. III, 9. Prov. XXXI, 11. Per VERVM coniugium intelligo, quod non tantum apparet, sed etiam EST.

Quum igitur adlertio nostra, de *Virginitate Mariae*, *ciuilitate* & *externe spectata non perpetua* (perpetua omnino, si *formaliter* consideratur, ratione absolutae *congressus masculini* negationis) seu de *conjugio Iosephi ac Mariae* vero, neque *miraculo*, quo plena optimi seruatoris natiuitas est, nec *aestimationis gradui*, quo gratissime, veneranda est, quidquam detrahat; nec in *analogiam* sanctissimae *fidei* nostrae vlla parte iniuria, nec *libris Symbolicis* recte intellectis, nempe de Maria virgine *formali*, contraria sit; sed, oraculis diuinis, minime detortis, munitissima, incommodi vel periculi momentum nullum trahat; & quasdam rationes CHRISTI, quae singulae, quam paruae videantur, excussu dignissimae sunt, illustret: pace, spero, vel rectissime sentientium quorumque proponi & aequo prudentiorum iudicio committi a veritatis poterit studioso; nec recusaturo, canere, quod Cicero quidem tanto dissuadet opere: *non putaram*, si veritas imperauerit. Habent quidem theologi argumenta, quae cum *εὐαγγέλιος* Jesu Christi propius connexa sunt, in delicatissimis, in quibus explicandis summa prouidentia opus sit, vel, quae accuratissime discutere, nondum consultum videtur: hoc vero nostrum incarnationem Christi parum attingere, sed circa rem versari, quae humani ingenii modulum non excedit, atque quaestionibus historicis non maxime capitalibus accensendum esse, cuius iudicio instructus facile videt. Habet lector, vel me tacente, ius dissentiendi. At, si qua protuli minus vera, pro numquam dictis habeantur, eo magis volo, quia, quos equidem inuestigavi, auctores vel sicco pede praeterierunt id argumentum, quod persequor; vel negligenter, aliud agendo, id attigerunt; nec vllum memini, qui eius patrocinium data opera suscepit, quem in hoc labore conferre licuisset.

a) Vti peruetus consuetudo est, vt conjugium 1) cum קדושה, id est, praevia *desponsatione* Deut. XX, 7. Cap. XXIII, 1. 2) cum solemn*i festiuitate* contrahatur Gen. XXIII, 54. C. XXVIII, 22. Iudic. XXIII, 11. Matth. XXII, 2. Ioh. II, 2. C. III, 29. Apoc. XVIII, 7. (Vid. IOSVAS ARNDIVS in *Manuali legum Mosaicarum* Cap. X. §. 2. MICHAEL HAVEMANNVS in *tract. de iure connubiorum* Lib. II. Tit. IX. p. m. 362.): Sic etiam BENEDICTIO SACERDOTALIS inde a vetustissimis temporibus in nuptiis vsurpata fuit, tamquam institutum, non solum declarandae dignitati & religioni pactorum conjugum conueniens, & ad *ἐκκλησιαστικὴν* ecclesiasticam, in se summe necessariam, perti-nens; verum etiam e notabili *exemplo ipsius Dei*, *bona verba*, quum matrimonium institueret, *adiicientis* (aeque imitando, ac vnitas maris, & vnitas feminae in primo conjugio imitandum monogamiae exemplar, iubente Christo, est Matth. XVIII, 4.) ortum, atque adeo diuinum

diuina auctoritate munitum. Nec dubitare licet, eo tempore, in quod Mariae aetas incidit, hunc ritum consecrationis, in re publica Iudaica obtinuisse, & vinculum, quo *εὐλογημένη* Maria Iosepho adstringenda erat, a sacerdote precibus publicis esse lustratum. Lege de nuptiarum ritu tam antiquissimo, quam paulo recentiori PHILIPPVM PICINELLVM *in luminibus reflexis* JO. MICH. DILHERVM *Tom. I. disput. acad.* p. 797. PETR. ZORN *in opusc. sacr.* p. 749. JO. SELDENVM *de Vxore Hebraea* lib. II. JO. BVXTORFIVM *dissert. de sponsalibus & diuortiis* part. I. It. *de synagoga Iudaica* Cap. XXXVIII. p. 525. seq. JO. BENED. CARPZOVIVM *in diss. Philol.-Theol. de Chuppa Hebraeorum* Cap. III. §. 19. seq. HAVEMAN lib. cit. p. 363 364 Confer etiam RADVLPH. CVDWORTHVM *in system. intellect.* ex versione Celeb. MOSHEMII, praeceptoris nostri, publica veneratione nostra digni Cap. VI. §. 2. p. 33. *de vera ratione & indole sacrae coenae*, vbi de foederibus, epulorum festiuitate confirmatis, agitur.

- b) Firma est regula: *sublatis OMNIBVS causis matrimonii finalibus, tollitur matrimonium ipsum.* Hinc, quum, vera propositione A contraposita, vera sit eius contraponens (per Logicam); aequum certum est: *NON cessantibus OMNIBVS causis matrimonii finalibus, non cessat matrimonium ipsum.* Iam quum in societate Mariae atque Iosephi non omnes matrimonii fines, seu, quod idem est, omnes causae finales defuerint, sed *educatio filii Mariae, & utriusque coniugis maior felicitas*, ex bonorum & officiorum communione oriunda, per eam promotae sint; *ius etiam ad reliquos fines* quaerendos (quamquam aliis causis temperatum) praesto fuerit: societas Iosephi & Mariae non desit esse *matrimonium*, sed hoc nomen tuetur. Pone enim, *vnus* finis matrimonialis absentiam maris atque feminae durantem societatem *matrimonii* nomine indignam reddere: sequeretur, quod SARA ABRAHAMII atque ELISABETHA ZACHARIAE coniuges non exstiterent, ante quam *Isaacum & Iohannem* enixae fuerant, quod contra stilum biblicum Gen. XVII, 15. 19. CXVIII, 9. CXX, 2. &c. Luc. 1, 12. 18. 24. contra vsum loquendi & cum dispendio *obligationis ad officia coniugalia*, multisque incommodis, diceretur. Dicimi possunt coniugia, perditam omni finis primarii impetrandi spe, sed non dirimuntur propter *perditam illam spem solam*, sed propter *voluntatem alterutrius* coniugis, illa *perdita spe*, ad appetendum diuortium, determinatam; seu requiritur eo, tam, vt obtineri finis coniugii primarius *prorsus non possit*, quam, vt alterutrum societatis membrum societatem *recuset* continuare. Si Iosephus igitur & Maria ad eam continuandam conspirarunt: licet sobolem nullam procreauerint, durauit coniugium.

CAPVT I.
DE
VERITATE CONIUGII JOSEPHI
ATQVE MARIAE.

§. IIII.

Ordo argumentorum.

Quindecim argumenta, quibus efficitur, Mariam cum Iosepho utique nuptias contraxisse, ad *quatuor* reuocari classes possunt. Desumuntur alia ex memoratis rationibus IOSEPHI, alia e rationibus MARIAE, alia e rationibus AMBOS coniunctim spectantibus, alia e relatis rationibus IESV CHRISTI.

SECTIO I.

RATIONES DE JOSEPHO MEMORATAE
SEX.

SUMMA RATIONVM.

1) in Matthaeo eiusque Capitis I.

2) parte I. v. 1 - - 18.

Ad stemma Jesu Christi repraesentandum *genealogia*, non Mariae, sed *Iosephi*, recensetur; quod prorsus factum esset abs re, nisi Iosephus Mariae maritus fuisset §. V.

3) parte II, sede huius doctrinae, v. 18-25.

1. e *desponsatione*, collata cum *remotione impedimenti*, desponsationis complementum, nuptias puta, remorantis, 18, 19, 30. §. VI.

2. e phrasi v. 24. ὁ Ἰωσήφ παρέλαβε in *matrimonium sibi adsciuit* τὴν γυναῖκα αὐτοῦ §. VII. VIII. VIII.

3. e phrasi v. 25. Ἰωσήφ ἐκ ἐγίνωσκεν Μαριὰμ; quae negatio cognitionis matrimonialis *ius Iosephi ad illam cognitionem*, adeoque *matrimonium ipsum*, praescriuit §. X.

4) in

2) in Lucae capite II.

1. Iosephus vocatur *pater* Christi, commate 33. §. XI.
2. Iosephus a Maria, teste locupletissima, in *concione* frequentissima publice appellatur *pater* Christi com. 48 § XII.
- additur: *ἀνδρα* *Μαρίας* Matth. I, 16. maritum Mariae commode significare posse. XIII.

§. V.

Primum argumentum tabella praebebat genealogica Matth I, 1-17, ita comparata, ut ad scopum prorsus inutilis foret, nisi coniugio Iosephi atque Mariae utique veroniteretur. *Quum enim Matthaeo maiores Christi, adeoque Mariae, matris illius, referendi essent* (per Cap. I, 1. 16): *eum pro sapiam* non Mariae, sed *Iosephi recensere videmus*. Magis congruum ad vitii culpam a scriptore sacro repellendam inueniri nihil potest, quam ut dicamus, eum accommodare se, prudentiae causa, ad *institutum Iudaeorum*, qui in describendis filiorum familiis *solos patres* censu complectebantur; matribus familias, quarum generis virtus haud nobilitabat, exclusis, iuxta tritum illud: *לֹא נִשְׁמָח בְּאִשְׁתּוֹ*, adeoque *Iosephum pro marito Mariae habere*. Quum vero Mathaeus, eam methodum in hac genealogia Christi adhibere, quae coniugium Iosephi atque Mariae praestruit, et Iosephum tamquam Mariae maritum tractare, non dubitet; satis certum est, Mariam Iosepho *re vera in matrimonium elocatam* fuisse. Qui enim licitum putasset atque ausus fuisset auctor, ad *Christi* gentem referendam, Iosephi avos recitare, nisi ipse Iosephus matrimonio cum Maria coniunctus omnibus constitisset, ac proinde paterno nexu ad Christum pertinere visus esset? Nonne coaevis suis risum debuisset, quem deberet nobis, qui Caiam Sempronii coniugem salutaret, quam tamen omnes scirent caelibem? Certe Iudaei, qui

tribus Judae tabulas genealogicas domi quisque suae adferuabant; qui vel infimae plebis nothorum ortus curatissime annotabant, vt, quaenam familiae ex tribu Judae immaculae, & Messia dignae essent, tenerent; qui studio genealogico & epithalamico adeo addicti erant (Hadr. Reland. p. 165. 166. Esr. II. Tit. III, 9. 1. Tim. I, 4.), vt vel Ex-Judaei aegre illud mitterent: hi sane, vidissent atque vellicassent errorem, si quis esset in recensione generis Christi admissus, atque Iosephus, praeter rem, pro marito Mariae a Matthaeo reputatus. Sed a declarata *consequentia* ad *antecedens* redeundum est. Matthaeum non nisi per *accommodationem ad morem Judaeorum*, loco genealogiae Mariae, genealogiam Iosephi exhibere, immo hunc libellum genealogicum e tabulis genealogicis publicis, in templo repositis, descripsisse a), vero simile euadit 1) quia, ipse Judaeus, Judaeis maxime suum de vita Jesu Christi commentarium destinauerat, testantibus id ipsum omnibus veteris historiae scriptoribus (b; 2) quia alias plurimas *συγκαταβάσεις* ad ingenium & consuetudines Judaeorum offendimus in libro eius. conf. 10. LANGII differt. de genealogia Christi ex patribus secundum carnem Norib. 1703. & GLASSII P. S. p. 328. & passim; 3) quia finis Matthaei etiam obtinebatur, & quidem facilius, dum adhibita hac accommodatione eo maior auctoritas conciliabatur huic genealogiae. Licet enim haec genealogia, lege Judaica contexta, veros Christi patres non repraesentaret, construxit eam tamen Matthaeus consueta Judaeorum methodo, vt tempori, & opinionibus hominum, quantum fas erat, inseruiret. Attribuisse sane eo lubentius hanc genealogiae methodum Judaeorum mori, si probari posset, quae 10. HARDVINVS c) suspicatur: *Iosephum ultimum ex gente Davidica caelibem*

masch-

masculum fuisse. Quae si ita fuissent, apparere certe e genealogia Josephi poterat, *ex eius coniuge, Maria, nasci oportuisse Messiam.* Demonstratione enim huius veritatis absolvitur pars *prima* Capitis v. 1 - 17, quemadmodum pars *altera* docet, eum esse *Deum benedictum super omnia*, Rom. VIII, 5. (quod relata conuictione Josephi de supernaturali ortu Jesu Christi probatur) 4), quia defendi scriptor sacer a crimine non potest, d) nisi accommodationem concesseris.

a) Ceu suspicantur, praeter ceteros, ERID. SPANHEM. dub. euangel. Part. I. dub. 13. §. 3. BERNH. LAMY in harmonia euangelistarum p. 22. CHEMNIT. H. E. p. 34. LIGHTFOOT Tom. I. Opp. in harmonia euangelist. p. 267. SAL. VAN TILL Comment. in Matthaeum Cap. I. pag. 44.

b) Vid. WILLIAM CAVE in Antiquit. Apost. in vita Matthaei p. m. 564. & SAL VAN TILL lib. cit. p. 21. 22.

c) In Operibus Selectis pag. 619.

d) Duplici potissimum pacto excusant rationem, qua Matthaeus origines Christi tradit, qui accommodationem negant. Vel contendunt:

I. Josephi genealogiam recenseri, ut demonstratione, quod Josephus ex tribu Judae esset, *simul elucesceret, Mariam illi desponsatam ex tribu Judae esse*, seu, ut verbis GODOFR. OLEARII in *Observ. IX.* in Matth. p. 28. utar, ut e familia Josephi de Mariae quoque *genere, ipsiusque Christi maioribus, constaret.*

RESP. Valerent haec, si *prorsus numquam* licuisset sponso sponsam ex alia tribu, quam in qua ipse erat, sibi seligere. Verum, si qua femina *fortunis adeo destituebatur*, ut per eam nuptam hereditas nulla ex vna tribu ad aliam transferretur: non requirebatur, ut sponsus & sponsa contribules essent, sed sponsam in quamcumque traducere tribum licebat; ex. c. feminae e tribu Leuitica in quamcumque tribum transibant, quia nulla fors alienabatur a sua tribu. Vide ADR. RELANDI Antiquit. Veter. Hebr. de personis sacris §. 13 p. m. 139. CAUSA VON. Exercit. I. Anti-Baron. 10. ANDR. SCHMIDII prolusio Mariana I, qui, Elisabetham, e tribu Judae, Zachariae sacerdoti nuptam fuisse, observat. Hinc, si ortum Mariae ex tribu Judae hac genealogiae catena probare voluisset Mathaeus; meminisse sane debuisset *facultatum* Mariae, de quibus tamen

nec γὰρ nec μὴ legimus. Paupertas eius potius elucet tum ex eo, quod ad se purificandam non *agnum anniculum* Lev. XII, 6., sed, quod pauperibus licebat, vers. 8, *turtures duos* Luc. II, 24., vnum ad holocaustum, alterum ad sacrum piaculare, obtulit; tum ex eo, quod Nazarethi habitabat, quum tamen ipsi, si filia ἐπίκλητος, hereditate praedita, fuisset, in Judaea degendum fuisset; tum ex eo, quod in antro, quod stabulo pridem inseruierat, peperit, quum, si opulenta fuisset, facile commodior locus conduci ab ea potuisset. Itaque pauperrimi Jesu paupercula mater ex tribu Judae non oriunda esse potuisset, licet, sponsum Iosephum ad tribum Judae pertinere, demonstratum a Matthaeo esset. Vel

III. dicunt, *patris Christi legalis*, qui Christum nempe educauerit, *genealogiam fisci*, quae, patre vero seu naturali ignorato, dari apud Iudaeos consueuerit. Sunt verba Celeb. CHRIST. MATTH. PFAFFII in Notis Exegeticis in Euangelium Matthaei p. 61.

RESP. Negamus pro ignoto habuisse Iudaeos patrem Christi. Quum enim mater Jesu, Maria, tunc *viua & manifesta* esset, quaeri ex ea genuinus pater potuit. Siue Iosephum pro vero Christi patre habuerint, quae opinio, considerata pietate Iosephi, non nisi coniugio Iosephi atque Mariae niti potuisset; siue sciscitati e Maria didicerint, DEVM ipsum humanae Christi naturae immediatum auctorem esse: neutro pacto verus pater Christi pro ignorato habitus est, ideoque nec Matthaeo integrum fuit, docere: *verus Christi pater ignoratur*, hinc pater ejus *legalis*, in genealogia perpendiculari, *patris nomine censendus fuit*. Joan. VI, 42 Iudaei ipsi Iudaei testantur, sibi cognitum esse Christi patrem: ὁ ἄνθρωπος ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς, ὃν οὖτος Ἰωσήφ, ὃς ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα;

OBS. Nostram quidem hypothesein haec difficultas premere videtur, quod, si Matthaeus, CHRISTI maiores relaturus, genealogiam Iosephi, mariti Mariae, accommodationis ergo, exhibet, *Iosephum tamquam verum CHRISTI patrem repraesentet*, adeoque *errori patrocinetur*. Habemus vero, quod respondeamus.

Tantum abest, ut vinculum harum propositionum evidens sit, ut posterius ex priori minime consequatur, nisi antea euictum fuerit, genealogiam Christi, a Matthaeo datam, *prorsus eadem ratione*, qua vulgares Iudaicae, *instructam esse, & nulla parte ab iis discedere*. Jam vero Matth. I, 16. vestigium satis luculentum exstat, quo ipse scriptor sacer nos monitos vult, ne Iosephum pro patre Christi naturali habeamus. Neque enim dicit, Ἰωσήφ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰησοῦν, provti dixerat Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ, sed satis caute, mutato tenore, ita pergit τὸν Ἰωσήφ, τὸν ἄνδρα Μαρίας, ΕΖ ἦν

ἐγεννη-

ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός. Vtique igitur patet ex illa accommodatione, (qua, 1) vitae curriculum *genealogia* incipitur 2) *genealogia* tamen solius patris,) intercessisse Mariae atque Iosepho *matrimonium*; minime vero inde constat, *Jesum a Iosepho esse genitum*. Eatenus enim Matthaeus sese attemperat institutis popularium suorum, quatenus salua veritate & sine peccato fieri poterat; imitatur, quae ad scopum conducere videbat; seiungit, quae in personam Christi iniuria forent. *Recitat patres Iosephi & Iosephum, at, non affirmat, ex eo Jesum descendere, repugnat potius*. Recitat tantum, ne contemnere Iudaeorum methodum videretur, *marium* tantum maiores senarrantium, ac ne eos a lectione vitae Jesu primo statim capite auerteret, & ad reiiciendum totum libri argumentum induceret, si receptae eorum opinioni, quod Iosephus pater Christi naturalis esset, non satis prudenter & speciose vim intulisset; recitat, quia vel *genealogiae* Iosephi recensio vsu non carebat. Partim enim ea *coniugium* Iosephi atque Mariae clarissime docetur; partim declaratur, Mariam, licet Messiam peperisset, partem tamen societatis conjugalis *inferiorem* fuisse, tantum abest, ut *ὑπερδάλεια*, excellentiam civilem complectens & superans, (Bellarmin. de sanctorum Beat lib. I. c. 12.) ei debeatur; partim ea habuit vim argumenti κατ' ἀνθρώπον, docendi ortum Christi ex tribu Iudae, nec errorem persuasit; partim, si exinde, quod Iosephus κατ' ἐξοχὴν filius David nominatur, & ex voce Ebr. VII, 14. πρόδηλον colligi potest, Iosephum vnice de familia Davidis superstitem esse, ista *genealogia* demonstravit, eius coniugem Mariam veram Messiae matrem esse.

§. VI.

Secundum argumentum enascitur ex Matth. I, 18. coll. comm. 19, 20. seu ex desponsatione Mariae, collata cum *remotione obstaculorum*, quae nuptias, die pronubas sponfas, impeditum ibant, facta per apparitionem angeli et admonitionem. Scilicet, si Maria Iosepho desponsata fuit, per v. 18. Μνηστεύσεως - - - Μαρίας τῇ Ἰωσήφ; timor autem, ne desponsationis complementum, *nuptiarum celebrationis*, peccati culpam habitura esset, atque persuasio, Mariam *essentialem pacti partem proaereticè migrasse, unicae*

causae fuerunt, cur Iosephus nuptias recusaret, per v. 19. Ἰωσήφ δίκαιος ὢν; illae autem legati a Deo missi comparitione ac sermone prorsus dispulsae sunt, per v. 20: nuptiae istae revera peractae sint, necesse est; quippe sublati omnibus effectus impedimenti ponitur effectus, per Metaph. Antecedentis membro secundo lucis paullo plus adfundendum est, et confirmandum, non nisi id, quod nominavimus, nuptiis impedimento fuisse. Suspicio quaedam Iosephi, Mariam non stetisse conventis, sed copiam sui alicui fecisse, innuitur hac ei opposita propositione τὸ ἐν Μαρίᾳ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου id quod in Maria existere coepit, ex Spiritu sancto est. Pietas Iosephi erga DEVM constat ex eo, quod Spiritus sanctus, qui intimos animorum sensus exploratissimos habet, v. 19. iustitiam, seu studium vitandi legis divinae transgressionem tamquam causam adfert, quae Iosephum a celebratione nuptiarum retraxerit. Ἰωσήφ --- δίκαιος ὢν, ΚΑΙ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, Iosephus iustus existens h. e. 1.) studio praeditus servandi quam maxime legum divinarum a) complexum 2) eoque (ὢν) perpetuo constantissimo et habituali; ideoque veritus, ne, Mariam, quae partibus suis male functa videbatur, in coniugium sibi adfociando, D E V M iratum redderet, aliisque offendiculum poneret; V E R V N T A M E N b) nolens publico ignominiae spectaculo eam exponere h. e. suo conatu non commissurus, ut crimen eius 1) in tam multorum hominum notitiam perveniret, & tam perspectum fieret, quam solent fieri res, in foro Atheniensium, δειγμα dicto, expositae, 2) ut publice lapidaretur, quod poenae genus adulteris destinatum, et sane gravissimum c) fuit, sicuti suffocatio levissimum. Adductas vero causas unicas fuisse, existimare licet, quia Iosephus δίκαιος legum observandarum ac proinde etiam scien-

sciendarum studiosus probe tenuerit: obligationem desponsationis, quae pacti coniugialis constitutio est, non tolli, d) nisi 1) peccato, quod, cum plena desponsationis executione coniunctum fore, certo & recte quidem praevidemus. 2) Voluntaria essentialium pacti violatione. Amoris frigiditatem impedimentum nuptiarum certe non fuisse, exinde patet, quod Iosephus Mariae, quamvis ea foedissimi criminis rea videretur, vehementius tamen non iratus est, sed, nondum caelitus edoctus, famae eius maxime studuit, Matth. I, 19.

- a) Haec paraphrasis praestetne ei, quam suadet Cl. J. A. BUTTSTETT in Notis Phil. ad h. l. §. 8. p. 70: *Ob er gleich berechtiget war, supple, Mariam zu verklagen und zur schimpflichen Strafe zu ziehen; so wolte er doch &c.* sedeant periti iudices. Partim is non attendit, excipi ὧν non a tempore definito, sed participio θέλων; partim nullam rationem habuit *particulae καὶ*, non frustra positae, sed, dum coniuncta participio est, prohibentis, ne in vocula ὧν protasis finiat, ac iubentis, ut μὴ θέλων ad eandem pertineat. Si verba absente καὶ ita fluere: Ἰωσήφ δίκαιος ὧν ἐκ ἡθέλην αὐτήν &c. lubens ei subscriberem, & ὧν per *et si esset* explicarem, prout explicandum est, i. Tim. III, 14. ταῦτά σου γράφω, tempore definito, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον *et si spero &c.* Jo. XII, 38. Jam vero καὶ eandem periodi formam continuet & hic inde resultaret sensus, sed quam hiulus! necesse est: *Iosephus, et si ius habebat, ac etsi nolebat ignominiae prodere eam: decrevit, clam dimittere eam.* Partim dura ellipsis foret: δίκαιος ὧν *cum Maria legibus contendendi, & eam in ius vocandi.*

Δικαιοσύνην saepe notare habitum *virtutis in genere*, neminem eorum, credo, fugiet, qui paullo plus diligentiae ad sacrae scripturae vocabula expendenda adferunt, quam qua ephemerides perlustrant. Audiamus tamen MOSHEMIVM in der Zugabe zu den heiligen Reden p. 272. *Gerechtigkeit bedeutet alle Pflichten* & BAUMGARTENIVM in der Theol. Moral. §. 135. in schol. p. 291. *Gerechtigkeit bedeutet zuweilen im allerweitesten Verstande das ganze rechtmässige Verhalten eines Menschen, oder die gesammte Beobachtung der Gesetze, und sonderlich äussere Erweisung der innern Heiligkeit, oder herrschenden Liebe des Guten* Luc. I, 75. Epist. IV, 24. &c.

- b) Καὶ significare *sed, attamen*, docent loca Matth. XII, 43. Marc. IV, 36. Luc. XXIV, 52. Jo. I, 10. Cap. VI, 70. Phil. IV, 10.
c) LYNBII Jüdische Heiligt. p. m. 469. II. d) Con-

d) Confer, quae illud solidissimae ac vastae eruditionis non magis quam sanctioris vitae & integerrimi candoris exemplum, modo memoratus SIGISM. IAC. BAYMGARTEN habet in *d. Theol. Bedenken erster Sammlung* VIII. St. p. 359.

§. VII.

Tertia eaque satis fortis ratio haec est: *Si angelus Iosepho coniugium cum Maria suavit: Iosephus cum Maria in coniugio vixit.* Quum consequentia ex Matth. I, 24. liqueat, ubi Iosephus consilio angeli paruisse expresse dicitur: ὁ Ἰωσήφ ἐποίησεν, ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου: nihil restat, quam ut antecedens firmetur. Fiet id duplici gradu, primum, delibando ex *profanis scriptoribus*, παραλαβεῖν significare solere *nuptiarum peractionem*; deinde, ex *hac ipsa*, quam tracto, *historia* demonstrando, hoc loco non secus accipiendum id esse.

§. VIII.

Phrasis λαβεῖν siue παραλαβεῖν τὴν γυναῖκα proprie notat *feminam a parente*, vel eo, qui eius loco est (qui igitur dicitur δῆναι) *in manus traditam* & ACCIPERE & DOMVM DVCERE, seu perpetuo hospitio excipere. Subintelligendum enim est: πρὸς χεῖρα & εἰς οἶκον. Deinde, quia haec acceptio & domum ductio die nuptiarum fieri solebat: generatim, nullo respectu ad istos actus habito, a) denotat: *uxorem suo iure sumere* (Vide 10. SCAPVLAE Lexicon p. m. 916.) uxorem in continuam vitae sociam & administram sibi rite adiungere, seu, quod idem est, *nuptias peragere*. Et subaudiendum quidem est: γάμῳ. Ita non solum plena phrasi vsurpatur a PLVTARCHO, qui, *de puerorum educatione* (edit. PETR. WESTHVSII c. I, 8) Lacedaemonios regem suum pecunia multasse narrat, propterea ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λα-

βεῖν

βεῖν ὑπέμεινεν, *quod parvam, quoad staturam, mulierem* N V-
PTIIS ACCIPERE *sustinuerit*; verum etiam nudum vo-
cabulum λαβεῖν de sponsa, quam maritus seu sponsus sus-
cipit, adhibetur, cum a poëtis, v. c. Menandro in sentent.
p. m. 317. λαβεῖν γυναῖκα ἀπροικον, MATRIMONIO SIBI IUN-
GERE *virginem sine dote*, tum a probatissimis quibusque
prosaicis auctoribus, ceu ostenderunt ANT. BYNÆVS
de natali Jesu Christi p. 212, 257, RAPHELIVS *in notis Xe-*
nophonteis p. 5. & *Polybianis* p. 8. & IAC. ELSNERVS *in*
Observat. Sacr. N.T. Tom. I. ad h. l. p. 3. Confer et *Dion.*
Halicarn. Antiqu. Rom. Lib. IV. fol. m. 144. A. & alibi,
Platonem. de rep. lib. I.

- a) Hinc Latine diceris *duxisse uxorem*, licet propria domus tibi non sit,
in quam eam manu ducas.

§. IX.

Matth. I, 20 vocem παραλαβεῖν de *nuptiarum celebra-*
tione accipi oportere, ex ipso textu sacro sic ostendimus:
Si vox ἀπολῦσαι v. 19. (cui opponitur v. 20. vox παραλαμ-
βεῖν) *notat propositum Josephi, vinculum, quo Maria ipsi*
obligabatur, dissuendi, coniugium nullum cum ea con-
trahendi, seu eam non ducendi: vi oppositi & pro scopo an-
geli, qui consilium illud Josephi destructurus & proposi-
tum isti contrarium in eo producturus erat, verba haec:
μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου, nihil aliud vo-
lunt, quam hoc: Josephe, curis distracte, amore, pudore
& nunc quidem timore paulo commotior! ne dubita,
pristinum illud decretum tuum sequi, nempe Mariam,
quae sponsione tibi promissa, propius tecum connexa &
quasi vxor tua legitima a) iam est, per connubium rite ti-
bi adiungere, nuptias celebrare cum ea, & ut fit post illas,
domum ducere eam, adeoque te veluti patrem nascituri filii
C dare,

dare, vt fama Mariae salua fit. Prius tum ex eo, quod ἀπολύειν frequenter de repudiis adhibetur, tum e toto nexu tam clarum est, quam quod clarissimum, maxime ex voce μνηστευθείσης Matth. I. 18. Quum enim Maria Iosepho desponsata fuerit: verba haec Ἰωσήφ ἐβελίθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν hunc sensum flagitant: *post multam deliberationem, consilium tandem hoc cepit, CLAM h. e. 1) proposito in iudicio publico haudquaquam denuntiato, nec instituta publica repudii actione, sed duobus tantum testibus praesentibus b) 2) servato causae silentio, vt Mariae existimationi parceret, DIMITTENDI EAM (non ἀπολείπειν, sed ἀπολῦσαι) ex vinculo c), quo constricta tenebatur per promissum, in desponsatione factum, seu, nullum matrimonium cum ea ineundi.* Notandum etiam est, vocem γαμῆσαι h. l. non tam congruam futuram fuisse, quam παραλαβεῖν, quia *separationem* cogitauerat Iosephus.

- a) *Desponsata* enim virgo legitimae uxoris instar habebatur, ceu constat 1) ex Deut. XXII, 23-27., vbi in concubitu cum desponsata perinde ac in adulterium plenum animaduertitur. 2) ex Genes. XXVIII, 21, vbi RAHEL, nondum domum ducta, vxor Jacobi appellatur: רַחֵל נָתַתָּה לִּי, δός μοι τὴν γυναῖκά μου, ex versione τῶν ὁ.
- b) Vide Codicem Talmudicum, sat magnum, *Gittin*, in quo agitur de modo tradendi libellum repudii vxori repudiandae.
- c) Similis huic est phrasēs AELIANI *Var. Histor. lib. V.* ἀπολύειν ἐν τῶν τῆς σώματος δεσμῶν Confer Annotationes Jo. Schefferi.

§. X.

Nec minus stringit argumentum *quartum* Matth. I. comm. 25. in verbis ΚΑΙ (Ἰωσήφ) ἐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, SED a) *non agnouit eam*, h. e. procreandae ex ea soboli operam nullam dedit, obuium. Huius abstinentiae mentione opus fuisset nulla, b) nisi Iosephus Mariam matrimonii vinculo tunc iam sibi copulasset, & nisi id ipsum phrasi v. 24.

παρέ-

παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτῆς, ex mente scriptoris sacri indicatum iam esset. Quis enim nescit, hunc actum, qui per γινώσκειν indicatur, ante peractas nuptias detestandum crimen esse, et furtum eius rei, quae in nuptiis demum tradenda fuit. Quis ipse tam malus esset, ut vel suspicaretur, virum, quem Spiritus, qui nos sanctos reddit, et quid iustum sit, optime diiudicat, ipse tamquam δίκαιον laudat (§. VI.); virum ergo, crebriorum Dei mandatorum, de seruanda fide et sectanda veracitate, castitateque, in sacris litteris clarissimorum, numquam immemorem, id occupasse, quod per leges diuinas & humanas nondum licebat? Dicere, Iosephus fuit δίκαιος, seruandarum legum diuinarum omnium constantissime studiosus, SED non scortabatur: aequae hiulcum ac ieiunum mihi esse videtur, atque si diceres: *Trebatus in lingua Latina versatissimus est, SED litterarum elementa*, quae puerulis in *fiblia*, uti vocant, seu βιβλίω, libello primo, ob oculos ponuntur, non ignorat. Posito priori, ponitur posterius, per se clarum. *Hypothetice*, si nempe diligentissimus & accuratissimus voluntatis diuinae obseruator fuit Iosephus, fieri non potuit, ut tam crassum & nefandum flagitium auderet; bene gnarus, officia non esse seiungenda, sed vniuersa praestanda. Facili igitur intelligitur negotio, verbis, καὶ ἔκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, indicari: Iosephum ab ea re, qua uti iure poterat, se continuisse.

- a) Quod καὶ denotare soleat *sed*, refert STOCKIUS in *Clav. N. T.* p. 518. conf. huius *diff.* §. 6. p. 15. b) *Non secus* vero ut *b. l.* valeat, iubet cohaerentia.
- b) Si dicis, hoc monitum, καὶ ἔκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ideo expresse esse adiectum, quia plurimum nostra intererat, certo scire, Mariam, quum illibata & intemerata virgo esset, Messiam peperisse; siquidem, ea, quae vel maxime legibus debentur, subinde migrari, tristis experientia omnium saeculorum docuit: dicis talia, quae vim haberent, se Iosephus non antea v. 19. tam praeclare laudatus esset, & ex effato,

δικαιος ὢν, de puritate ac de pudicitia Mariae, a Iosepho minime laesa, constare non posset *abunde*. Si Iosephus fuisset mali commatis iuuenis, sed fuit tunc iam satis aetate prouectus; si, salacissimi Iouis instar, cupiditatum lenociniis & impuro furori deditus, nec DEVM reueritus fuisset: censerem sane, caussae non nihil scriptori sacro futurum fuisse, cur hanc abstinentiam Iosephi sponsi a Maria *sponsa* clarissimis verbis testaretur. Sed quum huius impotentiae periculum in Iosepho adfuisse nullum, scriptor sacer iam adfirmasset; diserte commemorata *iustitia* seu *santitate* eius, quae temperantiam quoque complectitur: aut per obliuionem eorum, quae supra v. 19. iam monuerat, aut consulto vitium illud, quod SUPERFLVVM IN SIGNIS vocamus, cui nullum signatum respondet, commisit Matthaeus, si, antequam matrimonio coiuisset, Iosephum amore surreptitio vsum non esse, nuntiasset. Est *ἄτοπον* prius, vnam eandemque rem bis frustra propositam esse, ergo & posterius.

§. XI.

Argumentum *quintum* est, quod Luc. II, 33. Iosephus PATER Christi vocatur: καὶ ἦν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν θαυμάζοντες, & PATER atque mater eius erant mirantes. Vulgaris quidem lectio est, καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ &c. Sed quum codices MSS. multi habeant ὁ πατήρ, a); quum v. 48 Maria ipsa Iosephum *patrem* appellet, sicuti v. 41. in voce γονεὺς pater fere salutatur; quum ea lectio *plerumque* genuina sit, quae *difficultatis* aliquid habet, quod tollere scioli emendatiunculis suis laborarunt: recte Lutherus lectionem, quae plerisque authentica videtur, sequutus est: Und sein VATER und Mutter verwunderten sich. Ii enim, qui certo nouerant, Iosephum non esse patrem Christi naturalem, cum indignatione nomen πατήρ legisse, & incommodum, quod exsistere potuisset, si quis imperitus lector, πατέρας *naturalem* indicari, iudicasset, primum transfixisse obelo, posteaque librarios, qui exemplum illud descripserunt, ex eadem ἀκριβοῦς fanare voluisse, substitutione nominis Ἰωσήφ, videntur. Hoc glossema in multos codices irrepsit. Si itaque Iosephus pater Christi

Christi vocatur, vel intelligitur *vitricus*, qui utique *pater* vocari potest eo iure, quo nouerca *matris* nomen sustinet; vel vocatur *pater naturalis* κατὰ δόξαν, ex opinione hominum b) tunc viuentium. Vtrumuis eligas, apparet Josephum ac Mariam coniuges fuisse. Vnde enim videri potuisset *pater*, nisi ex matrimonio? c) Temere Iosephus caelebs (pariter, ac Maria mater eius vocatur,) *pater* Christi diceretur, & cum emphasi ista Mariae adiungeretur.

a) IOAN. CHRISTOPH WOLFIVS in *Curis Philol. & Crit. Tom. I.* ad h. l. p. 593.

b) Modum loquendi κατὰ δόξαν minime dedecere scripturam sacram, nec infrequentem in ea esse, nulli ignorant. Exemplis huiusmodi, quae in dissertatione nostra de primo primorum hominum peccato §. LIII. congesita sunt, adde, sis, quod SAMUEL, qui ad plures iam abierat, 1. Sam. XXVIII, 13. 14. apparuisse dicatur, certe non nisi propter opinionem Saulis, simul indigitandam.

Pater erat non natura, sed CONIVGII LEGE, fama, ac publica opinione. Haec verba BEZAE, itemque LVCAE BRUGENSIS recitat MATTH. POLVS in Synops. Bibl. p. 901. & ad Luc. III, 48. p. 91.

c) Iosephum tamquam *Euergetam* Christi, coniugio exclusum, non dici patrem eius, docet 1) significatus patris proprius, ad coniugatum relatus, 2) quod tam crebro & constanter fere Ioseph *pater* vocatur, 3) quod ita denominatus Mariae, adiungitur matri.

§. XII.

Argumentum sextum, cum praecedenti fere idem, sed non prorsus idem, fortius, est: quod Iosephus 1) a Maria ipsa, quae omnium optime testari potest, an ipsa cum Iosepho in connubio vixerit 2) in Synagoga frequentissima a) *pater* Christi vocatur Luc. II, 48. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν ὅτως; ἰδὲ ὁ πατήρ σε καὶ γὰρ ἐδυνάμενοι ἐζητῶμέν σε. *Fili mi! cur fecisti nobis sic? ecce PATER tuus & ego* b), acerbissima animi perturbatione affecti, quaesiuimus te. Qua fronte, qua specie veri ausa esset Maria, in concione populi, Iosephum nuncupare patrem Christi, nisi ipsa ei matrimonio fuisset coniuncta, propter quod populo videri c) potuit, Christum a Iosepho esse genitum?

- a) Locum, in quo ad Christum disputantem haec verba fecit Maria, ex sententia RELANDI in *Antiqu. Vet. Hebr.* P.I. §.6. p. 57. BRAVNII de *vestitu Sacerdotis Hebr.* D. 845. & SAL. DEYLINGII *Part. III. Obs. sacr.* p. 221. seq. fuit בית הכנסת synagoga templo contigua, qualem templo proximam fuisse, magistri produnt in נדב 7. §i. Ex sententia SAM. BASNAGII *Tom. I. Annal. eccles.* p. 206. fuit לשכה Gazo-phylazium templi, seu pronaon. Mihi quidem h.l. id perinde est, intelligenti, per Synagogam, congregationem maiorem.
- b) Syrus Mariam praemittit ^{אני} ^{אני} ^{אני} ego & Pater tuus.
- c) Communem praesentium opinionem fuisse: Jesum esse Iosephi filium genuinum, apparet, praeter cetera, ex responsione Jesu, qua hunc errorem subtiliter inuadere mihi videtur: ἐκ ἡδυνε, ὅτι ἐν τοῖς τῷ πατρὶς μου δὲ εἶναι με; nonne noueratis, quod in negotiis patris mei (VERI, non Iosephi, vti Mariae verba sonant, sed DEI) oporteat me esse?

§. XIII.

His praemissis, demum Matth. I. comma 16. etiam in subsidium vocari posset. Probabile enim per illa euadit, verba (octo annis post adscensionem Christi in coelos scripta) Ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀνδρα Μαρίας hunc sensum fundere: *Jacobus autem genuit Iosephum, MARITVM Mariae.* Nec inusitatum esse hunc ἀνδρὸς significatum, sciunt, qui primis labris Graeca tetigerunt. Rom. VII, 23. 1. Cor. VII, 2-10. C. XIII, 35. vnde φίλανδροι Tit. II, 4. 5. sunt amantes maritorum.

SECTIO II.

RATIONES AD MARIAM SPECTANTES:
DVAE

S V M M A.

- I. Crimen in Mariam a Judaeis coaeuis numquam coniectum est, quod adultera esset, & per nefandum amoris furtum Iesum, conceptum, peperisset; qua macula adspargere eam, propter exosum filium, certe non intermisissent hi superciliosi, nisi intercedens Mariae cum Iosepho coniugium, e quo legitime procreatus videbatur, omnem conui-tiandi ansam eis eripuisset. §. XIII.

2. Maria legem, quae impuris Lev. XII. scripta est, observavit, Luc. II, 22.
 24 At, propter partum IESV, *peccati originalis peste neutiquam infecti*, inundatione ei opus nulla erat. Maria ergo eam per sacrificia, media gratiae, quaesivit ideo: quod *vxorem Iosephi se esse*, omnes scirent, & tunc, in isto exinanitionis Christi statu, nondum placeret Deo, opinioni hominum, *quasi Iesus naturali ordine esset generatus*, aperta confessione contrarii, bellum inferre. §. XV.

§. XIII.

Septimum momentum: Si Maria atque Iosephus coniugio copulati nullo fuissent: Judaei, qui diuinitatis IESV atque mysterii incarnationis partim ignari, partim impatientes fuerunt, *Mariam puerperam scortationis postulasent, atque incustoditum amorem ad infamiam eius traxisent.* Jam vero falsum est posterius, ergo & prius. *Consequentia* huius argumenti habetur in illorum temporum conditione, quibus natiuitas optimi Seruatoris contigit, alienis quidem a virtute, in vitiorum licentiam tamen haud prorsus patulis. Licet deploranda religionis facies esset, ac plurima reipublicae Iudaicae membra a sanitate defecissent, frequentata etiam in ea essent adulteria: prouidit tamen diuina sapientia, non solum, vt aliqui prudentiores vitiis multitudinis nihil concederent, verum etiam, vt iustis legibus ciuilibus scandalis atrocissimis occurreretur, ac poenis, tam mulctis quam suppliciis, cohiberi illiciti amoris crimina a) subinde solerent. Saltem Maria, mater hominis, Iudaeis tanto odio habiti b) & Phariseis tam aduersarii, impune non tulisset turpe facinus, sed, vel compluribus annis post perpetrationem illius, grauissimas poenas dedisset, si non admittenda admisisset, & corrumpi se passa fuisset. Lapidatione hominum consortio subtrahenda fuisset. Lev. XX, 10. Deut. XXIII, 1. C. XXII, 22. 24. coll. Ez. XVI, 36. 40. Jo. VIII, 5. Censendi audaciam inspirasset odium, si vel dubium fuisset vitium, & protrita iecisset. *Posterius falsum esse, colligo*

ligo, PARTIM ex altissimo *silentio euangelistarum*, quorum certe vnus huius criminationis mentionem inieciisset, quum alias, vel multo leuiore, haud reticeant. Memorant v. c. coniectas in discipulos Christi, ob spicas eas, vt Christum grauarent. Nihil tam volucre, nihil tam late dissipatur, quam maledictum. Si vspiam Maria infestata hoc probro fuisset, euangelistas id non latuisset; nec res minimi momenti est. PARTIM id probo *ex laude pietatis*, incorruptissimaeque vitae castitatis, qua floruisse, & omnibus, qui tunc vixerunt, constituisse, a probatissimis scriptoribus dicitur. Horum testimonia igitur, quo valeat silentium scripturae sacrae, declarant. Dum *tacet* scriptura sacra de calumnia adulterii, in Mariam coniecta, *clamat* fane, eam in Mariam, coniectam NON fuisse.

a) Impudicitiam in grauissimis peccatis numeratam esse, etiam inde apparet, quod *scortari* per ἀμαρτάνειν Jo. VIII. 11. 7. Luc. VII, 37. 2. Petr. II, 14. κατ' ἐξοχήν exprimitur.

b) Quam vitulentum hoc Iudaeorum odium fuerit, exinde etiam colleris, quod rarissime dulcissimi *Seruatoris nostri nomen eloquuti sunt*; sed ei, (quasi abominandum esset id, per quod saluamur Act. X, 43.) substituerunt circumscriptiones, contemptum connotantes v. c. ἄτος Matth. XXVI, 61. 65. 66. Luc. XXIII, 2. 3. Joan. VII, 15. C. XVIII, 12. ἐκείνος Cap. VIII, 28. ἔτος ἀνθρώπου com. 16. 24.

§. XV.

Si Maria *sacrificium piaculare*, ad se purificandam ex puerperio, *obtulit*, quum tamen per partum huius ἀγία Matth. I, 20. huius ὅσις, ἀκάκς, ἀμιάντης, πεχωρισμένης ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν Ebr. VII, 26. μὴ γνόντος ἀμαρτίαν 2. Cor. V, 21. Ebr. IIII, 15. ἀμνὲς, ἀμώμους καὶ ἀσπίλους 1. Pet. I, 19. *immunda reddita non esset*: fecisse hoc videtur propter opinionem hominum, putantium, Jesum naturali lege ex Iosepho & Maria sublatum esse. Ex ista opinione vero elucet coniugium verum.

SECTIO

SECTIO III.

RATIONES AD AMBOS, TAM MARIAM QVAM
JOSEPHVM, PERTINENTES,
QVATVOR.

Σύνοψις.

- 1) Maria & Iosephus *duodecimo* post Iesum natum *anno*, societate simplici coniuncti, vixerunt, Luc. II, 41. Tam diuturnum consortium *citra coniugium* nec *suspicionem* & *indignitatem* caruisset, nec in ista rerum conditione per leges & instituta Iudaeorum *licuisset*. §. XVI.
 - 2) *Coniunctim* ambo memorantur & aequali studio idem agitarunt, Luc. II, 42 -- 51. §. XVII.
 - 3) Maria atque Iosephus *parentes* Christi vocantur Luc. II, 41. 33. 43. §. XVIII.
 - 4) *Vtrique* Christus *ὑποτασσόμενον* *subiectum* & *morigerum* se praestitit Luc. II, 51. Ergo societate coniuncti, eaque arctiori, fuerunt, etiam post illud tempus. §. XXIIII.
- Obl. Phrasis *πρὶν ἢ συναλθεῖν* Matth. I, 18. coniugium Iosephi atque Mariae concedit. §. XXX.

§. XVI.

Nonum argumentum sit, quod legimus: Mariam ac Iosephum, non dicam, *Bethlehemum* socialiter commigrasse, verum, vel *duodecimo* post natum Iesum *anno* *socios sibi fuisse* Luc. II, 4. 5. & 41. seq. Proficiscebantur vterque hoc anno Hierosolymas. Minime inficior, solitum esse illud amicorum collegium, a quo vnus agnus paschalis consumebatur, societatem itineris facere; neque tamen persuadeor, Iosephum non nisi vnum ex his amicis fuisse, & Mariae hoc duodecimo anno forte fortuna comitem se adiunxisse. Dicuntur enim hi ambo etiam *ante* duodecimum hunc annum, κατ' ἔτος, *singulis annis* duodecim praegressis, *Hierosolymas profecti* v. 41. Nisi Iosephus coniux Mariae exstitisset, is forte *non singulis annis*, Mariae indiuiduus confors, adfuisset. Nondum habet, fateor, animus, in quo πληροφρονητικῶς acquiescat; verum,

rum, si perpendimus, *Mariam certe Josepbo olim desponsatam fuisse*, haud iniquum esse reor, ex ista diuturnae societatis Mariae atque Josephi mentione colligere maius aliquid, *Societatem matrimonialem*. Quum enim desponsationis istius vim sublatam esse, nuspiam legamus; legamus potius Matth. I, 20-24, Josephum *accepisse* Mariam: statuendum esset, eos *tredecim annos sibi fuisse desponsatos*; quod tantum abest, ut licitum fuerit inter Judaeos, institutorum suorum tenacissimos, ut potius dies nuptiarum raro ultra tres a) menses prorogaretur inde a die, quo solemnis fiebat futurarum nuptiarum sponsio. Longior, sine grauiissimis causis facta, mora, quam, quae die desponsationis constituta fuerat, b) turpitudinis habere aliquid credebatur.

a) PAUL CHRISTOPH HÖPFNERI *Hierosol. antiqua* p. 156.

b) IO. BVXTORF *Synag. Judaic.* Cap. XXXIX. p. 626.

§. XVII.

Decimum argumentum, quod veritati coniugii Josephi atque Mariae fauet, *coniunctissimorum studiorum ac negotiorum* mentio est. Neque enim solum Luc. II. v. 33, verum etiam in omni illa orationis parte, a versu 41-51. ea, quae narrantur, his ambobus, *numquam non coniunctim nominatis*, tribuuntur, & idem utrique animus, idem dolor, eadem cura fuisse adferitur. En! creberrimam confociationem v. 33.) ἦσαν θαυμάζοντες. v. 39.) καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα - - - ὑπέσχεσαν. v. 41.) καὶ ἐπορεύοντο γονεῖς αὐτῶν. v. 42.) ἀναβάντων αὐτῶν. v. 43.) τελειωσάντων - - - ἐν τῷ ὑποσχεθῆναι αὐτῶν - - - καὶ ἔκ' ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. v. 44.) νομίσαντες - - - ἦλθον - - - ἀνεζήτην v. 45.) εὗροντες - - ὑπέσχεσαν ζητῶντες v. 46.) εὗρον. v. 48.) ἰδόντες ἐξεπλάγησαν - - - ὁ πατήρ σ8, καὶ γὰρ ὁδυνώμενοι ἐζητῶμεν σε - - - ἐζητεῖτε - - - ἦδετε. v. 50.)

v. 50.) καὶ αὐτοὶ ἔσυνῆκον - - - αὐτοῖς v. 51.) κατέβη μετ' αὐ-
 τῶν, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Quid erat, vt Iosephus res
 Mariae tam singulari cura suas faceret, non minorem,
 quam ipsa, ex iis animi aegritudinem caperet, non mi-
 nori diligentia ferueret, vt is, prae ceteris, consors con-
 filiorum & studiorum Mariae toto hoc penso comme-
 moretur? Sapere haec rationum & officiorum commu-
 nio arctius vinculum videtur, nempe *coniugium*.

§. XVIII.

Undecima ratio consistit in expresso PARENTVM
 nomine, Iosepho atque Mariae dato Luc. II, 41. itemque
 commate 33, 43. καὶ ἐπορεύοντο γονεῖς αὐτῶ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσα-
 λὴμ τῇ ἑορτῇ τῆ πάσχα & *proficiscebantur* (solebant profi-
 cisci) *parentes a) eius quotannis Hierosolymas festo paschae.*
 Hac denominatione, γονεῖς, κατὰ δόξαν, vel, si mauis, ex vsu
 loquendi vulgari, quo etiam vitricum, patrem impro-
 prium, generatim patris titulo insignimus, scriptura si-
 gnificat: Iosephum vulgo habitum b) esse pro patre Chri-
 sti, adeoque Mariam & Iosephum matrimonio connexos
 fuisse, quippe illa opinio non nisi ex matrimonio nasci
 potuit. Mendax *parentum* nomen fuisset, nisi connubii
 foedus ambos continuisset. *Beneficus*, enim, vel si pa-
 ter diceretur, non tamen verae matri ita adiungendus
 est, vt genuisse filium cum illa videatur.

a) Commate 33. communis quidem lectio est: καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶ, & commate 43: καὶ ἐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶ. Sed codices MSS. ha-
 bent priori loco: καὶ ἦν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, posteriori autem, γονεῖς §. XI.

a) J. A. Bengelii N.T. p. 519. Nulla ratio dari posset, cur voces Ἰωσήφ καὶ μήτηρ in γονεῖς essent transmutatae. Vicissim, cur vox γονεῖς in eas mutata sit, facile apparet. Igitur voces Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ spuriae videntur.

b) Solet scriptura sacra, quoties κατὰ δόξαν loquitur de re aliqua, simul publicare *hominum* de ea *opinionem* §. XI. b)

XVIII.

Duodecimo loco, ex eo, quod Jesus non solum Mariae, verum αὐτοῖς, Mariae atque etiam Josepbo, obedientem se praeuisse dicitur Luc. II, 51. suspicari licet sodalitium & conuictum Mariae atque Josephi. Phrasis, ὑποτασσόμενος αὐτοῖς, aegre patitur coniecturam, Josephum seiunctum a Maria fuisse, sed commodior est ad indicandum obsequium ambobus, socialiter viuentibus & una iubentibus, exhibitum. Declarat ea, etiam circumactō duodecimo aetatis Christi anno, societatem ambos coluisse, eamque, per supra dicta, continuam.

§. XX.

Vt vel ea, quae minimo praesidio causae nostrae sunt, adducamus; sicco pede non praetereundum est, verba Matth. I, 18. assertioni nostrae, de Mariae Josephi coniuge, neutiquam esse contraria: εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα - - πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτὰς, Inuenta est Maria grauida, seu, grauiditas eius 1) adhibita, post angeli praedictionem, attentione, institutoque examine 2) ex signis satis probabilibus 3) praeter opinionem Josephi, innotuit, priusquam Josephus & Maria ad nuptiarum solemnia conuenirent, quibus nempe die desponsationis certus dies ita statui solebat, ut domum ductio iiscum esset coniuncta §. XVI, & III. (a) seu ANTEQVAM die nuptiarum in continuam vitae societatem coirent, domiciliique coniunctionem facerent. a) Atqui largimur quidem, hac phrasi πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτὰς, societatem connubialem in antegresso tempore potissimum negari, utpote quod ad institutum faciebat, & in quo difficultas esse videri poterat; video tamen, in sequenti tempore eam contractam esse, ista dictione haud negari. Nam particula

cula PRIUSQVAM *terminum temporis interdum ita significat, ut illud, quod ante illum temporis terminum remouetur, postea factum fuisse, concedatur.* Videamus Joh. VIII, 58. *πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι*, antequam Abrahamus existeret, provti deinde vere exstitit, ego sum. Psalm LXXX, 2. *בְּטֶרֶם הָרִים יִלְדוּ וְתַחֲלִל אֶרֶץ וּטְבֵל וּמַעֲוֹלָם עַד עוֹלָם אֶרֶץ נָלָא* PRIUSQVAM *montes nascebantur, re vera deinde nati, seu existentiae initium nacti, & formata terra est, & orbis habitatus: ab aeterno in aeternum tu, Deus!* Reddunt haec οἱ οἰ: ΠΡΟ τῶ ὅρη γενηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν &c. Psalm CXVIII, 67. *אֶנְכָּה אֲנִי שָׁגָר* PRIUSQVAM *antequam humiliabar ego, utique deinceps humiliatus, errans fui; ex versione τῶν LXX, ΠΡΟ τῶ με ταπεινωθῆναι.* Coniungatur licet particula *πρὶν ἢ* saepe cum re, quae deinde non euenit: fieret tamen huiusmodi applicatio h. l. per male tornatam a *particulari* ad *uniuersale* argutationem. *Hypothetice*, cetera si paria fuerint, ceu partim iam ostensum est, iuuari aliquantum sententia nostra inde potest.

- a) Quamuis utraque notio tam *conuentus ad societatem*, quam *conuentus, qui propagandae sobolis gratia fit*, voce *συνελθεῖν* designari soleat; utramque etiam h. l. coniungi posse, haud inficier: priorem tamen in § praetuli; (1) ob *latiorem* vocis significationem, ad *quemuis* conuentum relatum, *magisque*, si rem accurata aestimatione metimur, & *saepius* ad *consociationem vitae*, quam *cohabitationem maritalem*, propendentem; (2) propter vocabuli *μνηστευθείσης* *prae-gressionem*, cuius *APPOSITIONEM EPEXEGETICAM* verba *πρὶν ἢ συνελθεῖν* esse, apparet tam a) ex omissione coniunctionis copulatiuae KAI, post nomen *Ἰωσήφ*, quam β) ex habitu orationis & *immediata* propositionum sequela. Tam aequos esse nos oportet, ut, si quis indigitat, verba sua *explanatiue* intelligenda esse, non alium sensum, quam *explanatiuum*, iis addamus. Largiendum igitur est, *epexege-sin* heic haberi.

Quod, si ita est, si vocis *μνηστευθείσης* significatus clarius *determinandus* per sequentes voces est: nemo non perspicit, *determinantius & congruentius* dici: *Maria Iosepho DESPONSATA quum esset, HOC*

EST, quum nihil amplius, quam desponsatio facta esset, seu, antequam ritu solemni & indissolubili coniugii vinculo cum eo copularetur, quam, si dixeris: Maria Josephe desponsata, hoc est, prius quam ebalamos ambo tentassent. Nam desponsatio & nuptiae sibi magis respondent; quam desponsatio & prolis progenerandae opera. Illam enim, vel absente hac, complementum suum per nuptias nancisci posse; nec hanc ita pertinere ad coniugium, ut saluum, sine ea, esse nequeat, dant omnes. E contrario negatio nuptiarum negationem liciti concubitus includit, & Mariae statum sufficientissime exprimit; id quod expexegesos scopus fuit.

Haec fuerunt in causis, ob quas verba: *μνηστευθεῖσας* --- *Μαρίας τῷ Ἰωσήφ*, *πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτὸς*, *ἐυφροῖνη* &c. hoc sensu admittenda esse ratus sum: Desponsata Maria Josephe, ac, ne quis putet, haec ita a me, Matthaeo, dici, quasi desponsatio quidem facta, sed non sola praecise facta, verum nuptiis expleta tunc, fuisset, hoc addam: *ante quam hi ambo CONIUGIUM INIRENT*, ac per consequens, *antequam actus maritalis ambobus liciti existerent & antequam his*, Deo cupientibus, *exercerentur*: inuenta est grauida &c.

SECTIO IIII.

RATIONES DE IESV, ADORANDO SERVATORE NOSTRO, RELATAE, TRES.

EPITOME RATIONVM.

(N) Ex absentia accusationis, quod IESVS notus sit §. XXI-XXV. argumentando apogogice: Si Maria NON exstitit uxor Josephi: Judaei Jesu exprobrarunt, quod notus esset. Sed falsum est posterius, ergo & prius. Probatur

a) Consequentia huius argumenti, seu, Judaeos haudquaquam omisso-ros fuisse, impuritatem ortus eius clamare, & hac exaggerata labe, existimationi eius detrahere. §. XXII. XXIII.

a) generatim, quia extra coniugium procreatus habetur Judaeis pro notus.

b) speciatim,

aa) quia Judaei nouissent, Jesum non e toro legitimo prodiisse. Nam

1. tam-

1. tamquam *coacui*, scire hoc *poterant*.
2. attendere *solebant* ad sortem quorumque nascentium.
3. quia haec res eiusmodi est, quae *oculi prorsus non potuisset* illi, quorum in medio contigit.

bb) quia nullae causae Judaeis fuissent, cur intermitterent illam *exprobrationem*.

cc) quia iis causae fuissent, cur eam facerent, tanquam

1. iuratis Christi hostibus.
2. nascendi conditioni plurimum dantibus.
3. ex hac exprobratione multum lucraturis.
4. vel leuiores ipsi vitio vertentibus. XXIII.

§) Falsitas *prioris*, seu *absentia accusationis ipsa*, colligitur e *SILENTIO scripturae sacrae*, dum cogitamus:

- a) dictum illud frequentissimum futurum fuisse. §. XXIIII.
- b) scriptores sacros singulari diligentia & fide conuitia, quibus *IESVS* profectus est, reliqua, enarrare. §. XXV.
- c) utilitatem e commemoratione huius dicti in lectores redundare potuisse.

(2.) Ex eo, quod Luc. III, 23. clavis verbis dicitur: *Ἰησοῦς ἐνομιζέτο υἱὸς τῆς Ἰω-
σήφ. Iesus reputabatur FILIVS JOSEPHI.* §. XXVI.

(3.) Exinde quod Judaei *interrogando*, h.e., rem, quam pro indubia habebant, *fortissime adfirmando*, Jesum *Josephi filium esse*, perhibent, Matth. XIII, 55. Luc. III, 22. Joan. VI, 42. Cap. I, 46. §. XXVII.

§. XXI.

Progrediamur, age! ad *decimum tertium* argumentum. Si *Maria* NON *existisset* *MARITA Josephi*: Judaei, aequales illius temporis, quo *CHRISTVS* in terris praesens fuit, diuinam Christi naturam negantes, obseruantes nascentium quorumque sortem, *Christo exprobrassent*, quod *extra torum legitimam procreatus esset*. Jam falsum est posterius, ergo & prius. Itaque a) *Maria* *atque Iosephus* *solemnibus nuptiarum ritibus consociati fuerunt*.

a) *Falsa*

a) *Falsa contradictoriarum una, necessario vera est altera*, per Logicam. *Maria Iosephi uxor fuit, & haec: Maria Iosephi uxor non fuit*, sunt propositiones contradictoriae. Simul atque igitur demonstrauero, posteriolem esse falsam, prior vera erit; quia *contradictoriarum ambae nec possunt esse simul esse VERAE, nec simul FALSAE*, (per Logicam)

§. XXII.

Consequentia huius argumenti satis firma euadit sequenti argumentatione: *Si nulla causae Iudaeis exstiterunt, quibus ad reticendam ortus Iesu ignobilitatem, modo ea ipsis comperta fuisset, adigerentur; causae ipsis potius fuerunt, cur eam propalarent; ii vero nihilominus de hoc vitio silent: silentii causa est, de FALSITATE rei persuasio, & quod inde elucescit, de legitimo Iosephi atque Mariae CONNUBIO certa persuasio.* Praemissae primae veritas clara est, tum I.) ex eo, quod Iudaeis, tamquam coaetuis, occasio atque facultas fuit, explorandi, an Iesus eo tempore susceptus sit, quo iustum matrimonium Iosepho cum Maria nondum intercessit; tum II.) ex eo, quod partim ingenium ad familiarum augmenta anxiositate attentum, partim magna Christi fama, per angelos, pastoribus conspectos, per magos, & per infanticidium Herodianum excitata, & insignis Christi auctoritas auidos eos fecissent, ad rationes natalium Christi industrie & pertinaci indagine expiscandas. Maxima enim mortalium pars ita natura comparata est, ut, quos admiratur, & quos odio prosequitur, quorum magna fama vel infamia est, eorum omnia maxima minima cognoscere cupiat, & in primis ortus eorum conditionem sedulo scrutetur. Tum III.) ex eo, quod silentium iis a nemine imperatum esse, grauiora dictoria, (ut alias rationes taceam,) quibus in eum liberius inuecti sunt, docent. Alterius praemissae veritas stabilitur tum I) hostili atque acerbissimo odio, quo in eum flagrabant, quem

quem se sapientiores, innocentiores, potentiores ac gratiosiores videbant. Quod quidem, nemo nescit, eius indolis esse, ut quaeuis sciscitetur, conquirat, ac proferat, quae ad incommodum inuisi facere possunt. Tum 2) *ex maxima inter Iudaeos natalium aestimatione*, §. V. Siquidem nullus vnquam populus imaginum pompae ita adfuetus, ac tam vanus fuit in captanda, ex nobili nascendi conditione, gloria, & in contemnendis deprimentisque fordidiore loco natis a), quam Iudaicus; obseruaturus scilicet illud sancitum Deut. XXIII, 2: *Spurius ne venito in congregationem Iehouae, etiam decima generatio eius*. Tum 3) *ex emolumento* per illud, inquinatorum natalium Iesu, crimen *sibi accessuro*; quippe apud populum, quem penes natiuitatis ratio mirum quantum valebat, auctoritatem IESU debilitassent, doctrinarumque efficacissimarum pondus ac pretium minuissent, dictitando: *pejssimis auspiciis, ex taberna Viatiana, impuro semine hic hic natus est, Deo ingratus, homo nullius frugis*. Perpendenti mihi, quid ambitio, quid utilitas possit, nullum est dubium, Phariseos magni spem praemii ei proposituros fuisse, qui cognatos Christi & alios callide ita percontaretur, ut nuntium de simulato tantum Mariae atque coniugii vinculo, vel saltem responsionem, quae suspicioni de illegitima Christi origine faueret, referre posset.

a) Propterea etiamnum *Rabbanitis* prohibitum est, nuptias, vel adfinitatem contrahere cum *Karraitis*, כִּי כֹלֵם הֵם מִמְּזֵרִים, quod omnes hi *pro spuriiis* habentur. JO. BVXTORF in *Synagoga Iudaica* pag. 625.

§. XXIII.

Ac ne quis forte existimet, Iudaeos impuritatem natalium *per obliuionem* numquam notasse, pensitemus, an
E quid-

quidquam, vel pastoris Vmbri titiliuitio leuius, eorum memoriam effugerit? &, ad acuendam argumentorum vim, §. XXII. allatorum, *a minori ad maius argutemur*. Vitae CHRISTI historia paullo liberalius imbutus nouerit, eos vel minina quaeque, vitii vel leuissimam speciem habentia, in eo vellicasse; non solum pro se quemque meditatum esse criminationes in ipsum euomendas, verum etiam integram verporum cohortem, compositis consiliis, excogitare studuisse, quae nomen eius obscurarent; Phariseos, inani virtutis opinione inflatos, legatos subornasse, qui eum in longissimis itineribus comitarentur, studiosissimi, vt verbum ex ore eius aucuparentur, quod in accusationis nomen peruertere posset. Atque vero maximum, quod inueniri poterat, opprobrium contra natales eius, hocce fuit: *Nonne hic est FILIVS FABRI?* vnus ex filiis terrae, ex infima prope faece plebis a), non *γραμματεὺς* Joh. VII, 15, contemtim ergo habendus? Matth. XIII, 55. NAZARENVS est, & *quicumque Nazarenus est, ille non est bonus vir* Jo. I, 47. GALILAEVS est; sed *qui Galilaeus est, in eo est nihil boni* Jo. VII, 52. 41. Immo, quum Christum ipsum reprehendere non possent, lapsus discipulorum eius, si modo lapsus fuerunt, ipsi imputarunt. *Ecce, discipuli tui faciunt, quae non licet facere die sabbathi* Matth. XII, 2. Nonne autem inferorum princeps, qua est versutia & odio in IESVM, per crimen *spurcissimi ortus* ei tragulam intentasset, & laborasset, Jacob. III, 6. vt iidem calumniatores ac censores, qui dolum in ore eius *quaerebant* 1. Pet. II, 22, qui vel quauis pluma leuiora carpere solebant, fugillarent *foeditatem procreationis* eius, si foeditatis vlla suspicio tueri sese potuisset. Nonne vnus saltem Phariseorum, sanctitatis laudem captantum, vel Sadducaeorum inuestigando detexisset, minus

hone-

honesto loco natum eum esse? seu Mariam nullo in coniugio vivere, nec vixisse vnquam cum Iosepho. Et certe, vnicus si hoc nouisset, si, propitia vel specie veritatis, id suspicari potuisset, libentissime, vt solent liuidi, suspicati id essent omnes; minime id tacituri fuissent, sed vicatim quasi celebraissent, & in circulis inimicissimus animus linguae id suggessisset crebrioribus sermonibus vrsurpandum. *Compertissima* futura fuisset statim haec Jesu macula, & quotiescumque impari Marte cum ipso digladiebantur, toties hoc vituperio, praeclaris scilicet argutiis, ei increpuissent, vt desperatis rebus consulerent: *vti sordes origine, sic desipis ratione. Tuum est, abiecte spuri! silere; nobis viris amplissimis concedere.* Tu quidem sis MESSIAS, qui iure tori non es susceptus! ne ciuili quidem gaudens existimatione integra. Accede mecum, beneuole lector! ad mirabilem illum actum disputatorium, qui, Jo. VIII. descriptus, legitur. Ecquae audimus argumenta? sed *audimus* dico? quae, inquam, videmus? In fine, qui opus coronat, v. 58, 59. grauissima argumenta admouent; *lapides nempe iis pro argumentis sunt*, quibus victorem iam cooperturi, & ita quidem ad angustias reducturi erant. Quanta ira! quam immanis rabies! An, obsecro, beneuolentiae causa erga Mariam eiusque fautores, an ob memoriae lapsum reticuiissent illegitimam Christi procreationem? Dum dicunt v. 41. *ἡμεῖς ἐκ πορνείας ἔγεννημεθα*, NOS EX SCORTATIONE NON GENERATI SUMVS, minime dubito equidem, adiecissent: *TV ex scortatione natus es*, nisi Iesus, ex coniugio Iosephi ac Mariae legitime prodiisse, visus esset, ac proinde Iosephus ac Maria coniugio vere coniuncti vixissent. Idem scomma ei obiecissent, dicenti Jo. X, 30. *Εγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν.* *Ego & pater vnum* (qua essentiam) *sumus*, (distincti, qua

E 2

per-

personas) Cap. VI, 41. Εγώ εἰμι ὁ ἀγρός, ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
ego sum panis ille, descendens e CAELO.

- a) Probro quidem nemini fuit inter Judaeos, artem manuariam vel opificium exercere; (Judaei enim fere omnes filios, praeter alia studia, negotiis mechanicis adluere, ad eos a furto detinendos, iuxta notum illud axioma: כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו ליסנות Talm. Tract. Kiddusch. Cap. I. ap. Buxtorf. in voce אומנות Marc. VI, 3. Act. XVIII, 3. conf. GEORG. HENR. LEHMANN *Teutsche Uebersetzung der פרקי אבות* Leipz. 1680. pag. 59. not. h): sed taxare h. l. videntur, partim quod res Josephi *ignobilior* quibusdam aliis artibus fuit, partim quod Josephus, praeter opificium, *non litterarum* peritia praestitit, sed illo vnice victitavit ἔργω, seu, *quod non opulentioris* civis, ac ditioris v. c. scripturarii vel Archipontificis *filius esset*; vt, plebeia quasi, doctrina Jesu apud vulgus vilesceret.

§. XXIII.

Sequi id, quod volumus ex *propositione* §. XXI. in medium prolata, si modo vera sit, probavimus; Restat, vt, eam *ipsam veram* esse, nunc ostendamus: nempe *servatori* NUMQUAM EXPROBRATUM ESSE, quod *foedae libidini* cuidam *ortum* debeat & a scorto editus sit. Apparere hoc arbitramur N) ex eo quod Jesus *in templo* docuit, quod spurio non licebat, a); 2) e *silentio scripturae sacrae*. Negari quidem non potest, argumento illi: *non lego, ergo non fuit*, absolute spectato exilem vim esse, quum multa in scripturis silentio praetereantur, facta tamen re vera, fatisque indubia; verum considerandae sunt rationes, quae illud excitant & vi quadam ita animant, vt veritati eius rei, quae filetur, derogare fidem, quam habere, vtique satius sit.

- a) Deut. XXIII, 2. Immo vero ne in *scholis* quidem Hierosolymitanis, inter reliquos discipulos confidere, spurio integrum fuit. *Tract. Avotb. R. Nathan.* fol. 5. col. 1.

§. XXV.

§. XXV.

Primum α) quidem habendum est, hoc conuitium: *spurius es*, si vibrari in IESVM potuisset, *usurpatissimum omnium fuisse iis futurum*, §. XXII. XXIII. v. qui, arrodere famam eius, suarum partium putabant esse, & qui acerbe dictis, plenis nigri falis, mordacium instar Cynicorum, quotidie eum inuadebant, dirisque deuouebant. *Deinde* β) cogitandum est, *auctores sacros* IN PRIMIS *operosos esse in referendis reliquis conuitiis*, quibus optimus salutis nostrae reparator profcissus est. Fideliter edicunt, quaecumque in eo requisierint Iudaei; nempe: legem Mosaicam eum abrogare, nouamque doctrinam, noua sacra introducere, gentes etiam ad populum Dei referre, atque se ipsum Deum facere. Enarrant vero praeter haec, criminationes & *maledicta*, quibus eum verberarunt, tam *grauiora*, quam *leuiora* hoc ipso, *quod furtiuis amoribus prognatus esset*. Non reticent, eum *blasphemias* esse incusatum Matth. VIII, 3. C. XXVI, 65. Marc. I, 7. Non celant, Phariseos iterum iterumque docuisse, eum *per principem daemoniorum daemone ex obsessis eiicere* Matth. VIII, 34. C. XII, 24. Luc. XI, 15, *a diabolo regi* Jo. VII. 20. C. VIII, 48. 52. C. X, 20. *Sabbathum violasse* Matth. VII, 14. Non dissimulant, taxatum esse, quod *filius τέκνονος* esset Matth. XIII, 55. nec filius magnifici & grandiloqui cuiusdam membri Synedrii magni §. XXIII. α) quod esset in Galilaea educatus Jo. I, 47. Luc. XXIII, 12.; *quod discipuli eius die sabbathi spicas comederent* Matth. XII, 2, *quod illoti cibarent* C. XV, 2. *Fatentur, derisisse eum* C. VIIII, 24, *conspuisse, depalmasse, pugnis etiam caecidisse* Matth. XXVI, 67. *pro falso doctore habuisse* Jo. VII, 12. *seductorem & impostorem vocasse* Matth. XXVII, 63. Recensent sincere, *quid homi-*

dae, cruci suffixi, eius in illusionem pronuntiauerint, quae praeiudicia, de terreno regno Messiae, hominibus sederint Matth. VIII, 19. C. XX, 21, qui de persona Christi errores? Matth. XVI, 14. C. XVII, 10. (conf. §. XXIII.) Quidnam igitur causae subesset, ut hoc vnicum dicterium, *Jesum notum esse*, silentio opprefferint & Matthaeus & Marcus & Lucas & Johannes? quum reliqua tam multa sedulo attingant; & candide perscribant, quaenam cursui euangelii impedimenta obfuerint. Li enim, qui argumentum negatiuum, uti vocatur, alias reiiciunt, habent causas in promptu, cur reiiciant; quarum heic nullas habes. Certe de laude sinceritatis testium sacrorum non parum detraheretur, si vel hoc unum, quod saepe nominauimus, momentum diffiteri voluissent. Liberrari reprehensione haud possent, si ignorare nos passi essent, quod, non ignorari a nobis, magis deceret. Quum illud crimen praeterea γ) *commemoratione non indignum*, sed satis graue fuisset, mirandum & reprehendendum iure esset, quod ne vnus quidem quatuor Euangelistarum creberrimam hanc contumeliam, tam praesenti ei, quam absenti intortam, commemorarit. Si enim commemorassent hoc dicterium, admodum 1.) illustris inde fieret caecitas ac prauitas mentis humanae, pronae ad destituendas, negandas, immo oppugnandas certarum certissimas veritates diuinas; 2.) miraculum vero immaculae Christi conceptionis eo angustius splenderet, quo magis sibi relictum, refractarium, hominum ingenium, id obscurare, annisum fuisset. Itemque 3.) in *solatium* nostrum, eorum in primis, quibus humilis vel indigna nascendi fors exprobratur, cedere potuisset huius obtrectionis & conuitii, in Jesum profusi, commemoratio. Constare hinc, opinor, potest, sanctissimo felicitatis nostrae vindici *numquam exprobratum*

tum esse, quod extra coniugium procreatus sit; HINC nec licuisse fidelius vitae Christi scriptoribus, de hac exprobratione memoriae quidquam prodere. Sacula seges propositionum arcessi posset, quarum veritas omissione testificationis in scriptis sacris nititur. Attulisse autem vnum sufficiat, quod, ad alia in memoriam reuocanda, ducis instar erit peritioribus. Cur dicimus, prodigiorum Christi veritatem externam a Judaeis numquam oppugnatam vel negatam esse? Nonne propter singulorum eorum silentium, quorum monumenta *principium* nobis cognoscendae historiae de Jesu sunt.

Quas IOANNES A LENT in *אמנה שני יהודים אחרונים* *de moderna Theologia Judaica* (Herbornae 1694.) p. 126. & IO. ANDR. EISENMENGERS in *dem entdeckten Judenthum* P. I, c. 2. p. 108. seq. adducunt, criminationes verporum, contra venerandam originem Jesu, recentiore aetate utique sapiunt, ceu illi viri ipsi prodiderunt, nec ulli obscurum esse potest, perpendenti, quando famosi Jud. libelli compilati sint. Habes quidem vestigium huius criminis, quod *Jesus notus sit*, in nequissimo ac perditissimo libro, contra IESVM nostrum, summa pietate exosculandum, & sanctissimo cultu venerandum, conscripto, *TOLDOT JESCHV* p. m. 5. *ויען אחד מהם ויאמר בודאי הוא* *Et respondit unus illorum: ADULTERINVS est, & mulieris, menstrua patientis, filius.* (Itemque in ex ecrando manuscripto anonymi, quod *מעשה תלוי* *historiam suspensi* maledico ore nominare sustinuit) Pag. II. narratur IOSEPHO PANDERAE, circa medium noctis, exarsisse *κακὸν πόθος*, ita ut Mariam adierit, ac grauidarit. Jesum esse filium *סדר* *Stadae*, adulterae, & *בן הנדה* ac *ממזר*.

RESPONDEMVS VERO:

(N) Ex eo, quod optimo Seruatori nostro illud accusationis monstrum, *seriori aevo*, obiectum est, NON FLVIT, *idem isto tempore*, quo res publica Judaica ab eo praesente illustrabatur, *ei oppositum* FVISSE. *Seruitutem temporum* amplecteretur, qui ex iis, quae nunc fiunt, continuo colligeret, eadem etiam antea fieri potuisse, factaque esse. Exempli loco sit: Saeculo post C. N. XI^{mo} GREGORIUS VII. infallibilitatem seu *impossibilitatem errandi*, in
rebus

rebus fidei determinandis sibi vindicauit; an propterea dixeris, etiam antegressis episcopis Romanis v. c. Saec. II. VICTORI I. Montanistae; Saec. III. LIBERIO, Arriano; Saec. V, ZOSIMO cet. eandem ostentatam esse? Iudaei, quos nostra videt aetas, negant, quod IESVS, quem colimus, ex gente DAVIDICA fuerit oriundus. Si ex hoc tam sero opprobrio liceret, sensa Iudaeorum, IESV aequalium, metiri; idem de iis dicendum foret; sed reclamante veritate. Quantumuis laborarint, nigros sales CHRISTO adspargere: nunquam tamen hoc nomine, quod non e stirpe ea esset, cui filium diuinarum promissionum ortum Messiae pridem alligauerat, eum traduxerunt. Vide Matth. XIII, 55, coll. C. I, 1-17. Luc. II, 4. coll. C. III, 22. Jo. VI, 42. Tunc temporis tabulae familiarum indubiae fidei erant, breui post penitus amissae.

(2.) Valde TITVBANT hi mentientes, & passibus tam ambiguis errat narratio eorum, vt clareat, recentiori demum aeuo ad vana haec *νενοφύετα* prolapsos esse recutitos, quos zelus exagitauit & iniudiae lancinarunt stimuli. *Miscent ac peruertunt mirabiliter*, quae magis CONCORDARENT, si non sequioribus temporibus efficta essent, ad gloriam supernaturalis ortus Jesu, minime occulti, eneruandam. Quantum ad prius, non desunt vel inter ipsos Iudaeos *αυτοκατανοήτες*, qui nostro IESV impuras origines objici posse, negant, contenduntque, opprobria in Talmude contra *ישו* obuia, in alium quendam Jesum valere. Verba R. JECHIELIS citat JO. a LENT in lib. cit. De posteriori: vocant quidem IESVM filium STADAE, conf. Schabbat cap. XII. fol. 104. b. Sanbedr. cap. VII. fol. 6. 7. a. Sed tam parum sibi constant, vt STADAM modo virum, modo feminam; modo stupratorem, modo stupratam esse, dictitent. Nunc JOCHANAN & STADA iis eadem persona est, nunc MIRIAM & STADA, nunc MIRIAM STADAE, & MIRIAM. Sic habet, pestilentissimus liber *תלדות ישו* pag. 3. seq. *Ain' tu (Jesum) STADAE filium esse? Vtique PANDERAE filius fuit* (Iosephi cognominatio). *Vt ait Raf Chasda, marito legitimo STADAE nomen erat, sed stupratori nomen PANDERA.* Sed, quid diutius hanc camarinam moueamus?

(3.) Refert virulentissimi scripti auctor alia plurima, quae tamen, α) tempore Christi numquam facta esse, certo scimus. v. c. Jesum, (exoptatissimum felicitatis nostrae adsertorem) ALEX. JANNAEO regnante, natum esse, antequam cruci adfixus esset, lapidatum esse, quod tamen, tamquam falsissimum, imperante Tiberio, nemo serio narrare de Christo potuit. Itemque, *פנדרה* Pandiram vel Pantheram h. e. Iosephum, nuntiant, fuisse ganeonem quen-

quendam, virum nequam, nullius frugis, qui maximam aetatis partem in adulteriis, sceleribus, rapinis item & violentia exegerit. Sed emotae mentis signum daret, qui ex hoc ferotino nuntio conjiceret, etiam temporibus Christi JOSEPHO, quem Matthaeus θεόπνευστος δικαίον vocat, haec crimina objecta, horumque eum reum fuisse. Praeterea β) *ineptissimae fabulae*, in stygio hoc foetu exclusae, cum horrore conspiciuntur; quo pertinet v. c. illa Neo-Platonica, de miraculis per nomen ἀνεκφώνητον, membranae inscriptum, a Christo patrat. Sicuti igitur ex eo, quod ista supradicta *nuntiantur*, existimare non licet, ea re vera olim gesta ita esse; sic ex nugis huius horrendi libri non suspicandum est: Christo re vera olim, *quod esset spurius*, exprobratum esse; praesertim quum nulla consensus in iis sit, quae proferuntur, nulla constantia in referendo; quae certe maior esset, si temporibus Christi jam suspicio quaedam ortum ejus honestissimum in dubium vocasset.

Non maioris pretii haec Rabbinica videntur, quam quo ea esse, quae NICEPHORVS CALISTI Histor. Eccles. Lib. XVIII. Cap. XXXIII. fol. m. 1142. habet, viri docti dudum iudicarunt.

§. XXVI.

Argumentum *decimum quartum* consistit in eo, quod Luc. III, 23. disertissime memoratur: *Jesum AESTIMATVM esse pro FILIO IOSEPHI*, & quidem *honesto*, seu tali, quales viri *sequentes*, Ἡλ, Ματθαῖ, Λευὶ &c., legitimi parentum suorum liberi, fuerunt. Metiri ex his verbis, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσήφ a), quia *latissime patent*, totius multitudinis de Christi ortu opinionem, licet. Vbi autem *filius honeste genitus* creditur, ibi creditur *antecedens honestum matrimonium*. Ergo Iosephus & Maria matrimonii foedere colligati fuerunt.

- a) Non solum verbo, ὡς ἐνομίζετο, verum etiam, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσήφ, parenthetica esse, apertum est ex consideratione *nominum sequentium*: εἰ Ἡλ &c. Recensetur enim genealogia Mariae in linea, ut loquuntur, ascendenti. Vid. IO. A. SCHMIDII *diff. de Apostolis Vxoratis*, Helmst. 1704.

pag 38 Ἰησοῦς ὢν Ἡλὶ significat: Jesus, patre humano carens, A V V M habuit *Heli*, qui & *Eliakim* & *Joachim* dici solet, qui erat filius *Matbat*, cet.

§. XXVII.

Decimum quintum argumentum efficiant loca, in quibus Jesus *expresse filius Josephi nominatur*. Dicit Philippus ad Nathanaelem, Jo. I. 46 - - - εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ναζαρέτ. - - - *inuenimus, Jesum FILIVM JOSEPHI*, Nazarethanum illum. Vulgaris igitur sententia fuit, eum Josephi esse filium. Quid? quod Judaei, animi commotionibus feruidi, ac propterea proni ad enarrandum, quidquid Jesu ignominiosum esset, non dicunt: *nonne hic est spurius, is, cuius pater nomen suum, profiteri ob turpitudinem rei, nondum voluit*, sed in haec erumpunt Matth. XIII, 55: ἔχ' ἑτὸς ἐστὶν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; ἔχ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, *Nonne hic est FILIVS ARTIFICIS seu fabri* (ὁ, vnicus) *nonne matri eius nomen est Mariae?* Reliqui viri, qui vitae Christi curriculum enarrant, eadem diligenter annotarunt. Luc. IV, 22. ἔχ' ἑτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ Jo. VI, 42. ἔχ' ἑτὸς ἐστὶν Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, ὃς ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; *Nonne hic est FILIVS JOSEPHI, cuius nos nouimus patrem ac matrem?* Prouocant interrogantes, ad communem omnium conscientiam & consensum, *Jesum Josephi filium esse*. Quid hinc manifestius, quam Mariam cum Josepho *in connubio* vixisse? e quo illa vulgaris, & exceptione maior visa, opinio oriri potuit. §. XI. b.) p. 21. §. XXII.

- a) Marc. VI, 3. verba ita se habent: ἔχ' ἑτὸς ἐστὶν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας; Vel propter Josephum *mortuum*, vel propter eum *absentem*, & Mariam *praesentem*, (cuius potiore rationem habuerunt,) Josephi, mentio iniicitur nulla.

CAPUT II.

DE

TEMPORE, QVO JOSEPHVS AC MARIA
CONNVBIVM INIERVNT.

ELENCHVS.

Praeuio monito,

THETICE opinio nostra

αα) proponitur §. XXVIII: connubium Iosepho-Marianum initum esse

α) gener. ANTE NATALES IESV.

β) spec. TERTIO fere MENSE post conceptionem Iesu, die in sponsalibus praestituto; antequam Maria ad Elisabetham proficisceretur.

γγ) probatur

α) membrum coniecturae primum,

1) e phrasi (Ἰωσήφ) ἔκ ἐγίνωσκεν αὐτήν (Μαριάμ) Matth. I, 25. §. XXX.

2) e mentione τῆς οἰκῆς domus Luc. I, 56. quam Maria ante natiuitatem filii sui habuit, & quae reditum Mariae postulauit. §. XXXI.

β) membrum secundum

1) E phrasi εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα Matth. I, 18. collata hac: διεγερθεὶς παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτῆς Cap. I, 24. h. e. quia nuptiae primam GRAVIDITATIS OBSERVATIONEM statim insecutae sunt; prima autem illius criteria mense tertio exhiberi solent a conceptione. --- §. XXXII.

2) Quia occupatio criminationum & offendiculi requisivit, ne tempus gestationis uterinae multum distaret a consveta eius mensura. §. XXXIII.

3) Communitur num. 1): quia Iosepho visio tertio m. inde a conc. Iesu contigit §. XXXIIII.

ANTITHETICE, diluuntur obiectiones, quae desumi possent:

1. Ex abundanti temporis quadam, vel quia partus praematurus fuit §. XXXV.

2. E verbis Luc. II, 5. ἀνέβη . . . σὺν Μαρίᾳ τῇ μεμνηστυμένη αὐτῷ γυναικί. §. XXXVI-XXXVII.

3. E vaticinio Iesaiano Cap. VII, 13-17. הנה העלמה ecce VIRGO. cet. §. XXXVIII.

§. XXVIII.

Diem, quo Maria nupserit Iosepho, haud facile quisquam certo determinauerit, quum, e re populi Christi-

ani fore, sapientia diuina praeuiderit, ut, quemadmodum nullius mortalium dies nuptialis in sacris litteris definitur, a) ita etiam de die, quo Maria a Iosepho ducta est, accurata et apta testimonia exstarent nulla. Neque vero quispiam ex eo, quod *notitia diei gamici* hominum curiositati ac superstitioni subtrahenda est, de *veritate* coniugii Iosephi ac Mariae ipsa male ominabitur, nisi is fere sit, qui ipsam natiuitatem Domini nostri, Iesu Christi, propterea quod lux, qua contigit, certo exputari nequit, & innumeros alios euentus, satis indubios, propter nondum inuestigatum diem, negare audeat. *Generatim* quidem ut tempus, laetitiis nuptialibus piorum hominum datum, hariolando adsequi liceat, et veritas coniugii, de quo loquimur, per illud non ignoratum tempus, eo speciosior reddatur; faciunt vestigia quaedam in sacris litteris, hac de causa relictæ, sed probe indaganda. Quibus collectis atque expensis, haud potui a me impetrare, ut, *ante conceptionem Christi* contractum esse matrimonium, rerer, sed opinari coepi, Mariam Iosepho matrimonii foedere iunctam esse *post conceptionem Iesu in utero Mariae*, ANTE NATALEM IESU, seu, ut clarius edisseram, *ante abitum Mariae ad Elisabetham*, statim *post observationem grauiditatis miraculosae*, id est, TERTIO fere MENSE *inde a CONCEPTIONE CHRISTI iam facta*, et quidem *eo ipso tempore, quod in desponsatione nuptiis constitutum ac destinatum fuerat*; hoc enim tempus apparitio Gabrielis, Mariae facta, aliquot menses, & visio Iosephi, proxime, praecessisse videtur. Huic tamen persuasioni, non tam mei amans sum, ut plus quam decet, deferam, ei-que pertinacius insistendum esse, autumem. Satis equidem amplum fructum cepisse me existimabo, si errores mei alios, me oculatiores, ut veritatem in apertum proferant, adduxerint.

a) Jo-

- a) Joan. II, 1. legimus quidem: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. *Hoc ipso die*, quo nempe cum Nathanaele sermones miscuerat Jesus, *tertio* (postquam legati Judaeorum ad Joannem venerant per C. I. 19-28. collata voce ἐπαύριον, ter obvia com. 29 35. 43.) *factae sunt nuptiae* (conuiuiumque nuptiale) *in Cana Galilaeae*. Verum 1) *neonymphorum nomen reticetur*. 2) *amplior est nota in vocibus τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ*, quam ut lucis Zygiae tempus vsquequaque determinet.

§. XXVIII.

Duplici labore opus est: *primum*, vt, ANTE CHRISTI NATIVITATEM Mariam cum Iosepho matrimonii vinculo connexam fuisse, generatim demonstramus; *deinde*, vt TRES fere MENSES *post conceptionem* Christi illam connexionem factam esse, speciatim dilucidemus.

§. XXX.

Prius momentum euincit phrasis Matth. I, 25. Καὶ Ἰωσήφ ἐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως ἧς κ. τ. λ. *Sed Iosephus NON COGNOVIT EAM*, h. e. rem non habuit cum ea *vsque dum peperit*. Aut haec verba frustra posita sunt (§. X.), aut declarant: Iosepho etiam ANTEQUAM Jesus nasceretur, *veniam seu ius fuisse, liberos ex Maria quaerendi*, siquidem tempus ante natiuitatem Christi spectant. Si etiam ante natiuitatem Jesu, consuescere cum Maria, licuit Iosepho: *ante natiuitatem Christi coniugium iis iam fuerit initum*, necesse est. Quemadmodum ex verbis 1. Reg. I, 4: וַיִּזְנֶה הָרֶגֶץ אֶת הַמַּלְכָּה & rex NON COGNOVIT eam (Abischach Sunemitem), colligunt interpretes, (ac merito quidem, propter 1. Reg. II, 22,) *eam Davidis uxorem fuisse*: ita etiam his: *Iosephus NON COGNOVIT Mariam*, fas est, subiicere: *quam tamen cognoscere, ei integrum fuit, & conubium exinde legitimum suspicari*. §. X.

ἐχον, תִּיב, quum tamen non minus commoda alia vocabula fuissent, v. e. יָבִיב quod habes Luc. I, 50. Act. VIII, 33. C. XIII, 16. E. XV, 21. vel יָבִיב vel etiam יָבִיבִיבִיב seu יָבִיבִיבִיב.

§. XXXII.

Argumentum *primum*, quod probat, *Mariam*, *TER-*
tio mense, post conceptionem Christi, *Josephi coniugem fa-*
ctam fuisse, desumitur ex Matth. I, com. 18. Μνησευθείσης τῆς
μητρὸς αὐτῆς Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτῆς, εὐρέθῃ ἐν γαστρὶ
ἐχῶσα, & iis, quae sequuntur. Patet hinc, partim, *depre-*
hensam esse Mariam gravidam, quum sola desponsatio fa-
cta esset a), seu, quod idem est, *quum se Josepho nondum*
in matrimonium dedisset §. XX; partim, *STATIM POST*
ANIMADVERSAM GRAVIDITATEM matrimonium ei
cum Josepho esse initum. Nam orationis sacrae habitus
testatur, ac rei rescitae indoles confirmat, Josephum, si-
mul ac certior de graviditate Maria factus erat, confi-
lium de ea mittenda cepisse; v. 18. 19. Haec cogitanti au-
tem siue mora suasisse alia angelum domini, v. 20; ad-
monitum extemplo voluntati diuinae paruisse, id est, Ma-
riam in connubium sibi adiunxisse v. 24. §. VII. VIII.
IX. Jam, QUVM GRAVIDITATIS CRITERIA MEN-
SE A CONCEPTIONE FOETVS TERTIO SE *prode-*
re soleant b) *primum* (per exper.): *mensẽm circiter ter-*
tium Maria cum Josepho nuptias peregit.

- a) Pone contrariam sententiam; nempe *post initum coniugium Josepho*
graviditatem Mariae innotuisse: refragatur 1) VOX μνησευθείσης, pro
qua dici debebat γαμνηθείσης, Matth. I, 18. 2) additamentum πρὶν ἢ συνελ-
θεῖν vi epexegetica praeditum §. XX. Schol. 3) quod *sinceritas et*
et candor Mariae flagitavit, ut non post celebratas nuptias demum,
verum *ante eas ingenue aperiret* Josepho, se ex Dei promissione gra-
vidam euasuram esse, seu praesentiae foetus aliqua iam monumenta
expertam esse; praesertim quum Josephus δίκαιος existeret. 4) quod
non tam facile dictu esset, cur Josephus maritus Mariae iurium tori
exer-

exercitium *tam diu distulerit, donec indicia manifestarent, Mariam in utero ferre.*

b) Vnde Judaeis sancitum fuit: *ut vidua 90 dies inde ab obitu mariti moraretur, antequam alii viro nuberet.*

Neque vero est, quod, solito maturius, in Maria graviditatis criteria exseruisse se, statuamus. Nam 1) fieri qua licuit, *simillimus esse hominibus* voluit Christus Hebr. II, 14. ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΩΣ μετέχε σαρκὸς καὶ αἱμα-
τος; ecurr hac parte haud licuisset? 2) legimus Luc. II, 5: ΕΠΑ-
ΣΘΗΣΑΝ αἱ ἡμέραι τῆς τεκεῖν αὐτὴν (Mariam). IMPLETI sunt dies cet.

§. XXXIII.

Argumentum *secundum* est; quod *tertius fere mensis*, inde a conceptione sanctissimi foetus, *tempus*, ad ineundum coniugium, fuit OPPORTVNISSIMUM. Sapientiae diuinae duo maxime scopi obtinendi fuerunt, TVM, vt miraculosus Christi ortus pio coetui & sanctae posteritati *indubitatus*, ac omnibus miti ac tractabili ingenio sciscitaturis satis *illustris* esset; TVM, vt impiis, nimium remotis a DEO, quam vt huic veritati paradoxae concedere, & hoc insigni caelesti commoueri potuissent, ad quaerendam ciuitatem diuinam, tunc in tempus *subobscurus* idem supernaturalis Christi ortus esset, & a fannis atque conuitiis eorum *tutus* praestaretur. Si vero ANTE tres menses coniugium illud contractum fuisset, *primus scopus irritus* factus, ac dubitationi locus datus esset, an id, quod in Maria exsistebat, a solo Spiritu sancto sit. Dictio enim Matth. I, 18. πρὶν ἢ συνελθεῖν *negationem concubitus* non proxime pro scopo habet. §. XX. Schol. Vel hoc vero si liberaliter concederemus: ambigi tamen potuit, *antequam haec verba scripta sunt*, an tamquam illibata virgo Jesum concepisset. Nulla autem suspitioni causa suppetebat, si non prius ad Mariae consortium accessit Iosephus, quam supernaturalis in ea foetus exsistentiam suam documentis minime contemnendis exseruerat, & angeli augurium com-
pro-

probauerat. Haec ratio consentit cum verbis *περὶ ἧς συνελ-
θεῖν*, eaque egregie confirmat. Si *multum ULTRA tres
menses* inde a conceptionis momento procrastinata nu-
ptiarum esset celebratio, grauiditas Mariae interea tem-
poris *notabilior* euasisset, nec sine diſteris ac maximo de-
decore celebrari potuissent illae. Suspicaes, vt sunt
mali, homines, quorum in oculos grauiditas Mariae incur-
risset, iudicassent illico, in turpitudinis solatium illud con-
iugium adhiberi; diuulgassent, quam primum de filio
Mariae, nato, nuntium accepissent, eum *intempestiuo amo-
re procreatum esse*. Quod opprobrium, si vllum aliud,
rerum Christianarum initiis noxium futurum fuisset, ef-
fecissetque, vt vel optimi quique Iudaeorum, (*εὐγένητον*
valde aestimantium §. XX. & V.) detrectassent, Jesum pro
dudum sponso *coniunctionis nostrae cum Deo instauratore*
habere. (Vide infra.) Adeoque *alter scopus*, qui sapien-
tiae atque bonitati Dei non potuit non praefixus esse, *in-
cassum* abiisset; dum multi Christum haud agnouissent
ipsi, nec minus alios, ad eum reiiciendum, induxissent per
argumentum, quo quidem, salua Dei gloria, iis subtrac-
to, peccata infecta fieri potuissent. His consideratis, pate-
scit, *circa mensem TERTIVM* inde a facta Christi conce-
ptione coniugium Mariae cum Iosepho initum esse, ne
cum hoc temporis articulo, paullo plus minusue, quam
trimestre spatium complectente, simul opportunitas ela-
beretur ea, quae *honestati natiuitatis Christi maiorem spe-
ciem faceret*, hoc est, qua matrimonium ita contrahere
licebat, vt Jesus deinde ex eo prognatus *videri* posset iis,
quibus notitia miraculi plus obfuisse, quam profuisse.
Forte quod angelus dicit ΓΕΝΝΗΘΕΝ *ἐν αὐτῇ*, *natum* in ea,
declarat, foetum iam per tres menses, in vtero conclusum,
profecisse. Matth. I, 20.

Si §. XXXII & XXXIII. coniectura non aberrauimus: diuinare nunc quoque licet, quo **LOCO** Maria atque Iosephus coniugio se inuicem deuinxerint. Fuit is *Nazarita*. Nam 1) ibi commorabantur vterque circa tertium mensem inde a conceptione Christi. Luc. I, 26.56. *Μαρία υπέσπευεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.* Maria Elisabetham, propediem parituram, reliquit, vt, se *formalem florentissimam virginem* esse, demonstraret, siquidem mos fuit inter Iudaeos, vt virgines a mox parituris secederent, & *reuerit* Hebrone **DOMVM** suam nempe **NAZARETAM** coll. Luc. II, 4. 2) Quia, dum ibi diu degerant, in familiaritatem eorum peruenerant, qui ibi **DEVM** serio colebant; Opus autem fuit, vt homines pii, miraculi conscii, solemnitati nuptiali adessent, propter rationem non vnā. 3) Quia parentes Christi, postquam iter, Bethlehemum Hierosolymasque faciendum, emensi essent, *redituri erant Nazaretam* Luc. II, 30. & ex Aegypto reduces, itidem *Nazaretam repetituri* Matth. II, 23. ibique reliquum *vitae tempus transacturi* erant. Propter hoc consilium conducebat, Nazaretae coniugium contrahere, vt id ciuibz *constaret*, ac redeunti Mariae ac Iosepho vna cum Iesulo nihil opprobrii fieri, nihil difficultatum obiici posset.

§. XXXIV.

Si Iosephus **EO STATIM tempore** ab angelo Domini eruditus, & vt Mariam in coniugium reciperet, *monitus est* (§. VII. seq.), quo *graviditas Mariae sentiri coepit*, mense nimirum *tertio* inde a primo momento conceptionis Iesu (§. XXXII): *eodem fere tempore Iosephus & Maria nuptiarum sollemnia celebrarunt*. Probabile est **PRIVS** 1) *quia eodem tempore*, quam primum nempe graviditas Mariae indiciis constabat, eademque Iosepho, sponso Mariae, (jussu fortean sponsae, ab eius fortasse amicissimis,) nuntiabatur, *dolor Iosephum maxime pupugit; atque timor, ne legibus diuinis aduersum foret, Mariam in matrimonio habere*, (comes opinionis, eam virginitatis florem amisisse §. VI.), *eum sollicitauit, vt Mariam missam faceret* (§. VIII.); *His autem Iosephi caris atque consiliis mature occurrendum fuit*. 2) Quia, si diu post *tertium* hunc mensem Iosephus instructus & ad coniugium impulsus fuisset, *opportunitas nuptiarum*
ad

ad finem obtinendum *minor* fuisset §. XXXIII. Si ANTE hos *tres* menses; euidencia miraculi non tanta euasisset, quanta potuisset euadere & nunc vere euasit §. XXXIII. Immo vero Matthaeus, qui narrat, Josepho visionem contigisse, *postquam Maria grauida inuenta* esset, aperte negat, *ante tertium mensem* eum diuina sorte admonitum esse §. XXXII. CONSEQUENTIA huius argumenti satis firma est. Suspicionem enim, quae oboriri cuipiam posset, quasi Josephus cunctatus, & *interposito* post visionem quodam *interuallo* demum, connubium cum Maria ingressus esset, reprimitur α) eo, quod in mandato angeli non legimus *praeceptam dilationem* nuptiarum, sed nuptias *simpliciter* praeceptas; maxima autem *animi commotio*, quam singularis illa reuelatio in pio viro excitauerat, *moras* non tulit (per Psychol.). β) quia Matthaeus Cap I, 24. dicit: ΔΙΕΓΕΡΘΕΙΣ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς ὕπνου, ἐποίησεν, ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου. Josephus EXPERGEFACTVS h. e. 1) *somno non amplius occupatus*; 2) SIMVL ATQVE *expergisceretur*, nullo interiecto otio, sed confestim, h. e. postero statim die, qui illum somnum, noctemque istam excipebat, *fecit, sicuti praeceperat ipsi angelus Domini*. Quotus enim quisque, Graecis litteris vel leuiter tinctus, nouerit, eam participiis huiusmodi esse a) solere potestatem, vt non solum *actum* ipsum, quem *verbi* notio inuoluit, significant, verum etiam aliquam *actus affectionem* v. c. ἐνδελεχισμὸν Jo. I, 20. *celeritatem & festinationem actus* b) verbo sequenti, quocum construuntur, inferant. Hoc loco innuitur *alacritas ac festinatio*, vt diximus; ita quidem: & Josephus CONTINVO post finitum somnum *angelo morem gessit?*

a) Licet in profanis scriptoribus explicandis haec participiorum vis affectanda perpetuo non sit: verba tamen, a *sapientissimo* inspirata, digna sunt, quae non populari trutina, sed quasi *aureis statera*, ad-

hibita omni animi cura atque intentione, expendantur; immo, *nullam* eorum determinationem *frustraneam esse*, putandum est (per Herm.)

- b) Perinde ac Gen. XXII, 3. (וַיִּקַּח אֶבְרָהָם אֶת־אֶבְרָם) ἀναστὰς ἐπορεύθη & Abrahamus, diffisso ligno, *surgens* h. e. **STATIM & PROPERANTER** ingressus est iter. Act. VIII, 12: ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν βύρην τὴν &c. *surgens* i. e. **ILLICO ito in plateam.** conf. v. 6. Versu 18: ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, *quum surrexisset, seu PROTINVS sacro lauacro initiabatur.* Cap. X, 20. verba ἀναστὰς κατέβηθε per sequentia: μηδὲν διακρινόμενος, ita explicantur, vt facile appareat, *participium ἀναστὰς, surgens, hoc velle: noli tergiuersari, & propter scrupulos moras neclere, sed statim abi* &c. *Surgere* autem & *euigilare* notiones sibi *propinquae* sunt, & interdum commutata earum signa leguntur; & Syrus Matth. I, 24. διεγερθεὶς reddit per וָקָם. Enunciationem, Matth. II, 14. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ παιδίον, verosimillimum est, hoc velle: **SINE MORA sumfit infantulum, periculo SVBTRAHENDVM.** Habent autem aliqui Codices: διεγερθεὶς. v. JO. MILLII NT. a LVD. KÜSTERO retractatum p. 7.8.

§. XXXV.

Declinandi nunc gladii sunt, quibus, iugulatum ire hanc sententiam, nonnulli aufint. Primum quidem ita minantur: Si coniugium Iosepho-Marianum post tres fere menses inde a facta Christi conceptione initum est: Christus natus est **SEXTO mense coniugii**; id quod *offensionis quorundam causa* fuisset, vt iniquo ausu Jesum genitum, & spurium esse, dicerent. Hinc ipsa hypothesis nostra scopo alteri, §. XXXIII, indicato, aduersaretur. Concedimus priorem argumentationem, quod *sexto mense* post initum coniugium *natus* sit; sed negamus posteriorem: *offensionem* inde necessario ortam esse. Temporis σφάλμα minus obseruatum est, partim propter **ITER Betlethemum susceptum.** Fuit hoc (a) *necessarium*, suspicione prorsus indignum; profitendus enim erat census iussu Caesareo. Luc. II, 1. (b) *longum.* HENR. BUNTINGIUS in itinera-rio Scripturae sacrae Part. II. p. m. 2. Bethlethemum a Nazareth octodecim lapidibus distitisse, recenset. Sicuti (vel prae-

praeter p. 10. 13.) paucissimis Nazarethanorum, census ergo, Bethlehemum proficiscendum fuisse videtur: ita, nec ob alias causas, multos ad tam *remotum* pagum tetendisse interea, credimus. aa) (c) Fuit illud iter *diuturnum*. Forte enim multitudo hominum censendorum, vel gravidatis Mariae ratio flagitavit, ut maturius Bethlehemum concederent. Forte tres menses, & ultra abfuerunt Nazaretha. Die enim 41. a puerperio offerebat Maria sacrificium piaculare, & ipsum Jesum Hierosolymis in templo; & tunc demum Nazaretham abducunt eum, per viam satis longam. (d) Hoc iter fiebat a Josepho & Maria, *hominibus, quorum probitas iam dudum spectatissima* fuerat, qui igitur nullam in suspicionem incurrebant, quasi ideo abirent uterque, ut non appareret, praemature tempore Jesum nasci. *Paupertas* etiam eorum nota fuit; quae, quum Mariae nihil fere relinqueret, domi curandum, suavit ei, ut mariti sui Josephi indiuulsa consors esset. (e) Bethlehemini Christus non solum *noctu*, verum etiam in secreto loco, *in antro*, quod pridem stabulo inferuierat, *editus est*; hinc per providentiam divinam facile fieri potuit, ut *iis* ignota maneret eius natiuitas, qui, quo tempore Maria & Josephus matrimonium contraxerint, tenebant. Accedit, quod, licet communis Messiae, multis occasionibus excita, expectatio esset, a Maria tamen *magni quid* ab omnibus *haud expectabatur*, nec tunc diligentissime ad eam attendebatur. Odium, plusquam Vatinianum, Judaeorum in Messiam, sibi in primis destinatum, post triginta demum annos prorsus exarsit, quum ministerium publicum exordiretur Jesus. Hinc *difficilius* fuit, *post tot annorum decursus*, natalium eius conditionem *investigare*. bb) Alios enim existimes, tunc *ignorasse*, quo tempore matrimo-

nium hoc initum fuerit, adeoque ignorasse *respectiue* (qua coniugium) praematurum fuisse partum Jesu. Alios, qui id non ignorauerant, vel a sapientissimo huius vniuersi rectore, vt *vita decederent, iam iussos & in aliam iam euocatos* esse, cc) vel in Jesum *credentes* fuisse; reticentes igitur, quod sine peccato, in publicum commodum, reticere potuit. Alios alia ratione impeditos diuinitus esse, quo minus natalium Jesu honestatem in discrimen adducerent.

aa) Adeo admiranda Dei sapientia per iter Mariae Bethlehemum susceptum, atque a censu, isto praecise tempore ineundo, procuratum, *duo s fines* vna assequuta est: *TVM* vt vaticinio Michae V, 2. enentus responderet ac *Messias Bethlebemi oriretur*, *TVM* vt *saluo natiuitatis honore* ibi oriretur.

bb) Licet id hodie videre. Si eo tempore, quo quis nascitur, non notatur, an is legitimus, an spurius filius sit, deinde facile cauetur, ne lippis & tonsoribus eius nascendi fors innotescat.

cc) (conf. Matth. II, 20.)

§. XXXVI.

Altera obiectio est: Si Maria breui ante puerperium vocatur *μνησεν* & Iosepho; non statim mense tertio inde a conceptione *Messiae* (seu non eo fere tempore, quo Ioannes nascebatur) eius coniux facta est. Atqui verum est prius per Luc. II, 5; ergo & posterius.

§. XXXVII.

At, nego PRIMVM consequentiam maioris: Quaecumque proxime ante puerperium desponsata vocatur, ea non fuit coniux, ante id tempus, quo ita nominatur; ita corrigendae, quaecumque proximo ante puerperium tempore vocatur NON NISI desponsata &c. significatu praeciso. Namque certum est, per *synecdochen*, in sacris litteris frequentissimam, *partis & totius nomina saepe commutari*; &

& minus edicere, quam reuera significant. Quid igitur, si, propter singulares causas, per λιτότητα & μείωσιν diceretur *desponsata*, intelligeretur autem simul *maritata*? quemadmodum *puppis pro naui, rota pro curru, tectum pro domo, mucro pro gladio, aperire os, pro eximia, & aperte loqui, salutare pro familiaris colloqui, a) permittere, pro largiri vires* Ebr. VI, 2. vsurpatur. Lucas vero tantum dicit: σὺν Μαρίᾳ τῇ μεμνησευμένη αὐτῷ γυναικί. Quum igitur particula exclusiua desit: *vnus*, nempe desponsationis, *positio, non est alterius*, nempe nuptiarum, *exclusio*. Joh. XVII, 3. Sed hac responsione nimium indulgere sententiae, nondum vero facere satis difficultati videar, nisi ostendatur ratio, cur *vnus* desponsationis mentio fiat, & tamen, *nuptiarum* ideam simul inclusam voci μεμνησευμένη esse, existimem.

- a) Quam Syrus adhibet, vox ܡܪܝܡܐ, positus ponendis C. I, itidem & coniugem significare potest.

§. XXXVIII.

DEINDE igitur & *speciatim* respondeo: Verba ἀνέβη - - - σὺν Μαρίᾳ, ΤΗ μεμνησευμένη αὐτῷ, γυναικί propter articulum ΤΗ sic intelligi posse: *ascendit - - - cum Maria* (MARITA utique sua) QUAM SUPRA SCRIPSIMVS *Josepho desponsatam* FVISSE Luc. I, 27; ita vt apud vocem Μαρίᾳ & αὐτῷ incisiones fieri debeant, nec quidquam velit Lucas, quam *determinare obiectum*, Mariam, & *pro-uocare ad superiorem eius commemorationem*, declarando, eam ipsam, cui Gabriel apparuerat, & *graviditatem promiserat, promissionis complementum vidisse*, & hanc, nec aliam, dicere se, ἔγκυον euasisse. Exsistebant enim *plures Mariae*, eaeque forte *gravidae*, quarum vni adiunxisse se in itinere Iosephus credi potuisset.

§. XXXVIII.

XXXVIII.

Voci γυναῖκα §. XXXVIII. notionem *uxoris* adsignauimus, quia non solum generatim notare solet *feminam*, verum etiam 1) sigillatim *uxorem* i. e. partem societatis coniugialis inferiorem 1. Cor. VII, 2. 3. 4. 10-14. 1. Pet. III, 5. Tit. I, 6. Nec vero ob hanc solam rationem, verum etiam 2) quia, Mariam cum Iosepho re vera *in matrimonio vixisse*, tot argumenta Cap. I, §. 5-27. loquuntur; id autem matrimonium *ante tempus, quo Bethlehem abierunt, contractum est*; sicuti patet *tum* ex eo, quod sub prima comperta grauiditatis Mariae criteria id factum est §. XXXII. *tum* ex eo, quod tempus post abitum ad censum minus commodum scopo huius coniugii fuisset §. xxxiii. 3) propter eum ipsum *locum* Luc. I, 27. *quem in hoc nostro* Luc. II, 5. in verbis, τῇ μεμνησευμένη αὐτῷ, *respicitur & confirmari*, ex indicio non despiciendo, TH, suspicati sumus. Vti opposita, posita iuxta se, magis elucescunt, sic *opposita ratio*, in verbis Luc. I, 27. Γαβριὴλ - ἀπεσάλη πρὸς παρθένον μεμνησευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, quomodo haec Luc. II, 5. accipienda sint, monstrant. Eo tempore, quo diuinus legatus Mariam salutabat, nullum praeter desponsationis, vinculum inter Mariam & Iosephum erat. Ecce ergo, quam caute, quam diligenter *non dicatur* πρὸς γυναῖκα, *sed* πρὸς παρθένον? Desponsationis Mariae mentio nondum vlla facta fuerat. En! igitur, quam *studiose articulus* τῇ, quem Luc. II, 5. legimus, *omissus* sit, & nudum vocabulum μεμνησευμένην legatur! Cur autem loco hoc Luc. II, 5 non itidem habetur, ἀπογείλασθαι, σὺν Μαριαμτῇ, μεμνησευμένη αὐτῷ, παρθένω; Cur loco παρθένης substituitur γυνή? Certe libentissime Lucas supra adhibita a se verba, quia h. l. ad ea prouocare animus fuit, eadem, minime mutata, repetiisset; verum *commutatio rationum Mariae postula-*
uit

lauit commutationem vocum, quae commutatarum rationum, hoc est, celebratarum interea cum Iosepho nuptiarum, in desponsatione promissarum, index esset.

§. XXXX.

Articulum τῆ Luc. II, 5. vim habere *reproductorio-indicatiuam*, (ignoscite critici!), non prorsus absolum videtur, PARTIM quia *minime infrequens* est hic articuli vsus a); PARTIM quia absentia articuli τῆ, in Luc. I, 27. loco, e quo noster illustrationem sortiri suam debet, praesentis, nos monet, *ne eum vt fortuitum, insuper habeamus*, sed meditando ei inhaereamus parumper. Meditatus autem vix quidquam videbit, quod eo commodius denotetur, quam id, quod diximus, & in reliquis tot exemplis eo notatur, nempe consilium Lucae, *reuocandi lectori in memoriam superius Luc. I, 27. dicta*, vt maxime notabile illud subiectum, quod, vt mater Messiae esset, Deus dudum Gen. III, 15. destinauerat, extra dubitationis aleam, & confusionis, vt ita loquar, periculum poneretur.

- a) Articulum τῆ vim saepe habere relatiuam, & indicis digiti instar ad alia verba spectare, notat Celeb. CHRIST. AVG. HEVMANNVS in dissert. qua *geographiam Christi Jo. VIII, 6. 8.* interpretatur p. 26. Vt EVSEBIUS (Hist. eccl. Lib. III. c. 39) historiam de muliere, accusata apud Christum, a Papias conscriptam, *diuersam fuisse ab ea, quae in octauo capite Euangelii Joannis legitur*, indicet, scribit περὶ γυναῖκος (von einem Weibe) non περὶ τῆς γυναῖκος (von dem Weibe) *vti eum scribere oportebat, si mulierem illam Joanneam significare voluisset.*

Neque vero in scriptoribus sacris ipsis haec articuli praepositivi emphasis anaphorica infrequens est: Matth. I, 17. πᾶσαι αἱ γενεαὶ ἀπὸ Αβραάμ ἕως Δαβὶδ γεναὶ δευτέρους, *Vniuersae igitur istae, quas equidem Matthaeus ENVMERAVI, generationes ab Abrahamo &c.* Articulus αἱ igitur *superius commemorata* respicit. Idem dicendum de articulo τὸν Cap. I. 25. ἔτεκε ΤΟΝ υἱὸν αὐτῆς peperit ILLVM filium, qui SUPRA in oratione angeli com. 21. NOMINATVS est. Adde Cap. II, 3.

πᾶ ἐστὶν Ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς *ubi est rex ILLE*, nobis, litteratis Iudaeis Arabi-
 cis, dudum in codice sacro, & nunc speciatim, per τὸν ἁγίον, di-
 uinique spiritus in animo nostro operationes, *IAM SIGNIFICATVS*
 Comm. II. εὗρον τὸ παιδίον, *inuenerunt illum infantulum*, QVEM DIXI-
 MUS quaesivisse magos, vt colerent; & Herodes, vt occideret. Com.
 ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδὸς. Diligenter disquirite de infantulo, τῷ, DE
 QVO V. 2. SERMO FUIT. Cap. III. 1: τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς ἔρημον
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος *Tunc Jesus seorsim abducebatur in desertum a Spi-*
ritu EO, cuius capite praecedente com. 16. FACTA MENTIO erat,
 in verbis: ἰδε (Joannes) τὸ Πνεῦμα τῷ Θεῷ καταβαῖνον κ. τ. λ. vidit Spi-
 ritum DEI descendentem. cet. Confer Luc. III. 1: ἦγεντο ἐν τῷ Πνεύ-
 ματι *ductus est ab isto Spiritu*, QVEM modo, cum appositione vo-
 cis ἁγίου, DESIGNAVI, quo Jesum plenum fuisse dixi, nempe a *Spiri-*
tu SANCTO. Eandem emphasin articuli praepositivi *mnemonicam*
 obseruare licet Matth. XI, 2: ἀκούσαντες τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, *quum audi-*
vissent opera illa magna, in vaticiniis, vt criteria Messiae, PRAEVEN-
 TIATA. Cap. XXI, 2. εἰς τὴν κωμὴν prope illum pagum, QVEM ver-
 su 1. NOMINAVI (Bethphage.). Act. VIII, 3. ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίξαι τῇ
 Δαμασκῷ, καὶ *factum est vt revera appropinquaret Damasco ILLI*,
 versu 2. MEMORATAE, in qua Christi affeclas capere, mens Paulo
 fuerat, SED (§. VI. b) subito cet. Versu 6: ἀνάστηθε καὶ εἰσελθε εἰς τὴν
 πόλιν, surge & ingredere ILLAM, SUPRA V. 2, & 3. DICTAM vrbein,
 Damascus.

Si vacaret, & propter hoc solum tractationis nostrae Caput. II,
 (quod serio me defensurum esse, negavi §. XXVIII.) esset opus, studio-
 sius noui foederis tabulas pecscrutari: exemplorum, vel his adductis
 multo aptiorum, plenas, spero, dari ceras posse.

§. XXXXI.

Aliam, ecce! has tricas expediendi rationem; quae
 an subministrata in §phis XXXVIII. XL. aptior sit,
 tuum esto, optime lector! diiudicare. Scilicet verba Luc.
 II, 5: τῇ μεμνησενμένη αὐτῷ, quae *parenthetica* sunt, sensu RE-
 MOTIVO sic accipi possunt, vt suspicio, quasi Iosephus
 grauiditatis Mariae causa esset, aperte contundatur ac
 prorsus conficiatur, hoc modo: Iosephus abiit Bethlehe-
 mum cum Maria, *desponsatae simili a*), quam non nisi de-
 sponsatae instar huc usque & habuerat & habebat, seu ipsi

INTACTA. Mariam enim coniugem Josephi tunc fuisse, satis inter omnes constabat, sed de *eo* cespitare quis potuisset, an haec vxor tunc marito *intacta fuerit*, nec ne? Lucas igitur hanc haesitationem occupat, per additamentum, rei quae, indicanda erat, maxime idoneum: *μεμνηστυμένη*, docetque, Mariam, non obstante statu, in quo erat, coniugiali, esse *παρθενον καὶ θάραν καὶ ἄφθαρτον*. Jucundum fuit, MATTHIAM POLVM, ab his partibus stantem, a) offendere. *Non sponsa tantum*, inquit, *fuit Maria, sed & NVPTA*. *At sponsam maluit Lucas dicere, quia Josephus Mariam HABEBAT VT SPONSAM*. Nam sponsae interdictae viris, inquiunt Hebraei, perinde sunt, vt menstruatae.

- a) Adiectiua de plena rei conditione, quam alias notant, saepe partem tantum, & unam qualitatem innuere, ludus foret, exemplorum copia declarare; v. c. Matth. VIII, 22. *νεκροὶ mortui*, h. e. *aliquid* cum mortuis commune habentes.
- b) In *Synopsi Bibl.* in LVCAM (edit. Londin.) pag. 890. sub. voce: desponsata.

Mitto coniecturam non solum ficulneam, verum etiam fini alteri huius coniugii, satis certo (§. XXXIII.), & prudentiae, qua in istis ecclesiae Christianae incunabilis opus fuit, aduersariam: quae nimirum verba: *σὺν Μαρίας τῇ μεμνηστυμένη αὐτῷ*, coniungit cum *ἀπογράψαι*, hac mente: ascendit Josephus cum Maria, quam quidem in coniugio habebat, sed quam maluit referri in album censorium titulo *desponsatae*, vt publice profiteretur, se humanae Christi naturae causam nullo modo esse, atque, vt id olim e tabulis his publicis constaret.

§. XXXXII.

Tertius scōpulus est: Si Iesus SVB CONIVGIO natus est: euentus contradixit vaticinio Jes. VII, 13-17, quod, Messiam e VIRGINE nasciturum esse, edisseruit. Facile autem illum praetervehare, modo obseruaueris, vatem loc. cit. innuere *virginem formalem, virum nam-*

quam expertam; minime vero virginem civilem, personam perpetuo caelibem. §. III. pag. 6. Nexus enim externus, seu status conjugalis Mariae tanti momenti non fuit, ut oraculo diuino negaretur; & quam mancum criterium matris Messiae, dignoscendae, continuisset propositio: *Messias e caelibe nascetur!* Illud quod vir diuinus in signum, maxime *admirandum* proponit, consistit in hoc: *Immanuel concipitur in utero virginis*, strictissime dictae, seu *illibatae*. Hanc veritatem autem, tantum abest, ut nostra hypothesis nefario ac detestabili conatu labefactet, ut eam potius πῦξ καὶ λαξ propugnet §. 2. 3. * & eo, quod, *tertio demum mense post conceptionem Jesu* coniugium Iosepho-Marianum initum esse, ponit, (§. xxxii.) illustrare studeat. Asseueramus enim, Jesum, s v b connubio isto natum esse; neutiquam vero, eum ex eo prodiisse. INSTAS: miraculi ἐνσαρκώσεως Christi gloria paululum saltem offuscata est per hoc coniugium Iosephi atque Mariae; atque impediuit hoc, quo minus plenum illius iubar tunc omnibus manifestissimum esset. Concedere vero totum hoc argumentum, Deo haud indignum existimamus, rationes concessionis capite III. plenius exposituri. Heic quidem breuissimis indicamus *ignorationem* seu *offuscationem* illius miraculi, fuisse effectum coniugii Iosepho-Mariam NON NECESSARIUM, sed *accidentalem*, oscitantia ipsorum hominum productum, adeoque odii nihil in coniugium istud, diuinitus procuratum, deriuare. Quis enim, ex stercore aurum colligere, id est ex *abusu* hominum diiudicare, satagat, rerum pretia? α) POTVISSENT iidem homines, quibus, minus attentis, Jesus EX coniugio Iosephi ac Maria susceptus videbatur, aequae bene cognoscere, nihil prohibente coniugio, Jesum tantummodo s v b istius coniugii umbraculo editum esse.

Si modo doctrina Christi ac *ἰσχυρολογία*, commoueri se, passi essent, ad ei cupiendum & ad pie de natalibus eius sciscitandum: ignari eorum conditionis haud mansissent. Me certe longe perspicacior sit, fatendum est, qui vinculum aliquod interhas propositiones videt: *Jesus educatur a teneris inde unguiculis ab hominibus conubio sibi deuinetis; ergo admiranda natiuitatis Jesu conditio ad vnum omnibus NON POTVIT NON ignorari; nemo POTVIT videre id manticae, quod in tergo erat. Satis (β) graues caussae bono & sapienti Deo fuerunt, cur per tempus aliquod toleraret, immo vellet accidentalem aliquam & partialem miraculi illius obscuritatem. Eius enim hoc miraculum indolis fuit, vt eius veritas oculis demonstrari haud posset; testimonium autem Mariae vel aliorum omni exceptione maiora non haberentur a prauis hominibus. Sicuti igitur in veteri testamento Deus vaticinia de filio suo, cum rebus ALIENIS MIXTA, obscurauit, ne diuersae filii naturae, euidenter propositae, fidem amitterent & chimaericae viderentur a): sic etiam congruebat diuinae sapientiae, plenam publicationem miraculi sublimioris originis Jesu ei tempori reservare, quo plura euidentissima miracula, quae diuinitatem Jesu loquebantur, etiam ad hoc probabile reddendum conspiratura erant & quo, impletis omnibus de Christo vaticiniis, satis praeparatis hominum animis, maiori cum spe successus, vniuersam doctrinam de persona Jesu plenis quasi decantare buccis licebat Marc. III, 23. γ) Neque enim perpetuo silentio miraculum natiuitatis Jesu oppressum est, sed temporaneo tantum, dum in tenellis herbis esset noua gratiae oeconomia. Parcius vt id aliquantisper luceret, non nisi ideo voluit Deus, vt deinde, effulgentibus ex publico quasi theatro & reliquis euangelii*

veritatibus, eo copiosiores atque angustiores radios spargere posset, quibus antea ignorantiae ac praeiudiciorum nebulae, ringensque Momus nimis offecissent. δ) Immo vero existimandum est, etiam *tunc* feriis *Dei cultoribus* (hi enim vni talium miraculorum finem capiunt, iisque non in transversa rapiuntur) occultum minime fuisse: *quod Iesus patris humani exsors sit*; Mariam item ac Iosephum lubentissime rei gestae rationes iis exposuisse, quos, earum notitia non indignos neque abufuros esse, certi fuerunt. Vide haec capite III. diducta satius.

a) PIERRE ALLIX dans *reflexions sur les livres de l'écriture sainte pour établir la vérité de la Religion Chrétienne* Part. II, l. 1. cap. 7. pag. 67. seq.

CAPVT III.
DE
FINIBVS
PER
CONIUGIVM JOSEPHI ET MARIAE
INTENTIS.

Coniugium Iosephi atque Mariae α) GEN. non sine finibus *existit*; β) SPEC. *cum utilitate* & publica & priuata *coniunctum fuit*.

§. XXXXLIII.

Cum *singulorum* hominum vitae rationes non a fortunae temeritate pendent, sed a sapientissimi prouidentia Numinis reguntur; tum eas, praecipue, quae ad *vitae CHRISTI* conditionem pertinent, non sine causa & consilio esse, sed *singulari* a) Dei nutu temperatas esse, omni vacat dubio. Act. 11, 23. Cap. 1111, 28. Jo. XI111, 31. Matth.

31. Matth. XXVI, 39. Quod igitur JESVM CHRISTVM sub velo coniugii, E QVO tamen vere non prodiit, ortum videmus (Cap. I, & II.); id sapienti *regimine*, *momento*, & maxima *utilitate* *carere non potest*. *Verae utilitates*, ex *instituti OMNISII auctoris oriundae*, pro *SCOPIS* eiusdem habere licet, (per Metaph.). Hinc utilitates coniugii Josepho - Mariani, a DEO procurati (per Theol. Dogm.), *scoporum* nomine merito censentur. Sicuti autem CHRISTVS, in *duplici* nexu constitutus, ET tamquam *persona publica*, ET tamquam *privata*, considerandus venit: licet istos *scopos*, ratione REI tam COMMVNIS, quam PRIVATAE habita, in duos ordines dispescere.

a) Eaque propter singulari cupiditate & ἀκριβείᾳ scrutandae, & expendendae sunt singulae vitae Christi περιόδους, siquidem αὐτὴν cognoscendam τὰ τῆς Θεῆς obligamur. Accedit haec praegnantissima causa, quod *felicitas nostra*, & summa, vnice nititur *cognitione Christi*. Huius igitur rationes an satis ponderare possis? Num vituperandus sit, qui disquirat, *quonam in statu ea vixerit, e qua nasci haud dedignatus est Christus?*

Ego quidem eo promptius me accingo, ad fines coniugii Josepho-Mariani hoc Cap. III. persequendos, quia hinc elucescet, disquisitionem in Cap. I. & II. non sterilem esse, nec me diffusum in indigna otio meo. Dum scopi coniugii Josepho-Mariani foecundi sunt abstrahendis inde multis dogmaticis practicis: fiet haec historia *de vero connubio Josephi ac Mariae*, eorum tractatione, PRAGMATICA.

SECTIO I.

DE

UTILITATE CONIUGII JOSEPHO-MARIANI PVBLICA.

CONSPECTVS.

Ratione rei *publicae* habita, finis huius coniugii fuit:

(NN) *Miraculi*, quo ortus Jesu Christi excellit, OCCVLTATIO, PARTICULARIS tum ratione TEMPORIS, tum OBIECTORVM *personalium*. §. XXXXIII.

A) EX-

A) EXPLICATUR hic finis palmarius & proximus. Subordinati ei fuerunt.

N) fines intermedii

Commodior conservatio natalitiae existimationis Christi, ad finem obtinendum ipsi maxime necessariae,
seu propius,

defensio miraculi in tenellis rerum Christianarum primordiis

a) a scrupulis, quos mouisset ingenium imbecillum.

b) ab irrisione & cavillationibus male sanorum hostium; &, per consequens,

y) occupatio ab alienationis non paucorum, qui impiorum oculis fidei fuerint.

Hic finis tetendit

I. ad secundio rem religionis Christianae inter Judaeos propagationem, seu procurationem inoffensae in IESVM CHRISTVM fidei.

II. ad bonitatis divinae specimen erga malos homines; per impeditionem peccati, (quo plena futura erat venerandorum Christi natalium aspernatio & criminatio,) ac proinde gravioris cul-pae ac poenae, ex isto redundaturae.

3) finis ultimus: SALVS hominum, per fidem impetranda.

B) PROBATVR, & quidem

AA) IN SE, occultationem illam factam esse, & quidem diuissim,

aaa) finis primarii essentialis: OCCULTATIO miraculi IPSA, per gradus demonstrando:

aa) miraculum illud obscurari potuisse §. XXXXVI:

a) GENER., quia

1) nulla ratio in Dei perfectionibus est, quae repugnet.

2) Sapientia & bonitas Dei postulant, ut Deus sit cordatus i. e. temperanter apertus.

β) SPEC. quia culpa, quae ex ignorance articulorum fidei vel fundamentalium resultat, sufficientem eorum publicationem supponit.

cc) obscurari debuisse §. XXXXVII.

a) indirecte, quia

I. publicatio verae conditionis, qua Christus natus fuerat, FRVSTRANEA futura erat, dum Judaei reiecissent miraculum natiuitatis Christi §. XXXXVIII. LIIII. Nam

1) igno-

- 1) ignorabant Judaei: (per Gen. III, 15. Jes. VII, 14.) Messiam e virgine nasci debere §. XXXXVIII.
 - 2) * Spiritus sancti hypostasis, cui attributivè convenit productio humanae Christi naturae, nondum tam clara, ut nunc est, fuit.
 - 3) ab hominum memoria prorsus inauditum, nec in V. T. lectum erat: *virginem olim sine mare matrem evasisse*. §. L.
 - 4) miraculi huius veritas oculis subiici & indubitata reddi non potuit §. LI.
 - 5) sedit Judaeis inueteratissimum praeiudicium: *matrem Messias CONIVGEM* fore. §. LII.
 - 6) historiam, de hoc miraculo incarnationis FILII DEI, ineptissimi homines quique comparassent cum gentilium historiis, de Theogonia & diis impraegnantibus §. LIII.
2. maxime NOXIA fuisset LIII-LVIII; dum ansam inde arripuissent Christianae religionis hostes, eam totam ad ludibrium referendi, multosque a Christo auertendi. Dictitassent enim:
- a) eam absurdissimis ac manifestissimis *contradictionibus* plenam esse, immo *niti* §. LV.
 - b) eam non nisi veterum superstitionem, absurdas religiones, instaurare, fictorumque Numinum cultores conscribere §. LVI.
 - c) Jesum *Beelzebulis* legatum Jo. VII, VIII. X. esse, & *filium*; minime Dei. Ipsius Jesu confessionem, quod *nullo patre humano* usus sit, dictis favere §. LVII.
 - d) saltem clamassent: sectae novae, Christianae, auctorem esse *spurium*; in quo opprobrio, inter IUDAEOS invidiosissimo, tamquam ad scopulos & saxa, adhaerescere potuisset applausus, quo Jesus excipiebatur. §. LVIII.
 - e) flagitiis, licet clandestinis, deditos esse, qui Christum sequerentur, imitantes forte turpitudinem ortus magistri. L. VIII.
 - f) directe, quia obscuratio *utilior* fuit, pietatis obstacula remouens. LX. LXI. LXII. LXIII.
- γγ) RE VERA *obscuratum* esse §. LXIII. probabile evadit per
- I. argumentum a *simili ad simile*, e statu exinanitionis Christi, hoc est:
 - 1.) e rationibus vitae, quas sibi voluit esse *miserrimas*. §. LXVI.
 - 2.) ex occultationibus veritatum de se, aequè momentosarum, eo tempore, quo in terris conspiciebatur, factis. §. LXVII.
 - II. ex *indole* miraculi, ea, ut illud demonstrari non posset; & proximo *scopo* eius: qui non consistit in *publicatione* §. LXVIII.
 - III. e *quatuor* indiciis §. LXVIII: α) quod scala genealogica Matth. I, 1-17. maiores *Josephi* repraesentat: β) quod Maria *sacrificio immundarum puerperarum* usa est: γ) quod dicterio *nothi* in Iesum, vel *scorti* in Mariam grassati non sunt hostes. * δ) quia Iosepho itidem Matth. I, 21. commissum est, ut Iesu circumcidendo *nomen* impo-

imponeret, adeoque genitoris partes ageret. Conf. Gen. XVI, 15. C. XXI, 3. Luc. I, 63.

CC) finis primarii *determinatio accessoria* duplex: quod *restrictiva* fuerit occultatio: seu

- 1) *temporaria*, seu protensivae, ex occultatarum gravissimarum veritatum & *successivae* reuelationis exemplis §. LXXI.
- 2) *particularis*, s. extensivae, ratione hominum, quibus dissimulabatur eximia res. §. LXXII.

BB) occultationem illam optime praestitam esse per *CONNUBIUM Josepho-Marianum*.

- 1) *Formaliter*, §. LXIII; quia homines *ψυχικοί* per *expectationem casuum similium* iudicant plerumque.
- 2) *Moraliter*; seu *salvis Dei perfectionibus* permitti potuisse.

aa) *Coniugium* §. 76-84.

α) quia *libertas hominum*, decernendi iusta coniugia atque determinandi, *Mariae ac Josepho* sine iniquitate *adimi non potuit*. §. 76.

β) *minus malum e permissione* coniugii oriebatur (nempe opinio: Iesum esse progenitum ab hominibus αα) *stirpis Messianae*, ββ) *piis*) §. 77; *quam* propullulaturum erat *eximpeditione* eius (vel opinio, eum ex impiorum parentum *scandalo* ortum esse, hinc non Messiam; vel in doctrina Christiana esse *falsa* veris intermixta. §. 77-81.

γ) *Coniugium Mariae bona quaedam consecutaria* habuit. §. 82.

δ) *Error vero evitabilis* fuit. §. 83-84.

bb) *falsum iudicium de coniugio*. §. 85.

CC) *LOCUPLETIVS TESTIMONIUM* de quibusdam *IESV rationibus*, *priuatim* praesertim. §. 86.

CC) *EXPIATIO PECCATORVM NOSTRORVM*. Pertinuit enim ad statum Christi humilem seu exinanitionis, qui totus *meritorius* est, quod videri vellet consueto naturae ordine e coniugio progenitus Ebr. V, 15. Gal. III, 4. 5. §. LXXXVII. Huc pertinet, quod voluit:

- a) *honorare* societatem coniugialem, turpissime a protoplastis deformatam, & confirmare. §. LXXXVIII.
- b) *sanctificare* nostra foedera matrimonialia & salutaria reddere.
- c) *luere temerariam elationem* nostram.
- d) *satisfacere pro neglectu officiorum* in *patres, vitricos, tutores, & omnes nobis praefectos*, vel bene de nobis meritos.

CC) *PAEDIA*, tam *paracletica*, quam ad officia relata. LXXXVIII.

- 1) de *φιλανθρωπία* Iesu; qui tam *prope* ad hominum sortem *accessit*, quam fieri potuit.
- 2) de eius *aequali* in *utriusque sexus* homines *amore*.
- 3) de pretio coniugiorum.
- 4) de *sectanda submissione*.

§. LXIII.

§. XXXXIII.

Ratione PUBLICAE causae, proximus coniugii Josephi atque Mariae finis fuit *temporaria & particularis OCCULTATIO miraculi natiuitatis Jesu*. Quamuis enim DEVS serio vellet 1. Tim. II, 4, vt omnes tempore natiuitatis Christi digni essent, qui, *Jesum patre humano care-re prorsus*, cognoscerent: praeuidit tamen, qui mortalium animos & *locum* veritatis optime nouit, fore, vt non ab omnibus haec veritas inuisitata tunc capiatur; eam potius *petram scandali* atque *exitii* multis, & occasionem fore, vt omnem bilem Praefinam largiter in verissimum, laetabile, ac venerandum mysterium euomerent. Quemadmodum igitur bonitas diuina moram ferre potest, ac ferendam putauit istius rerum Christianarum primae aetatis imbecillitatem; ita prouidentia diuina apta constituit temporum interualla, quibus ab elementis ad augmenta, a praeludiis ad actionem solemnem ipsam daretur progredi. Eadem haec, *quia conducibilius* hominibus erat, *nescire* nobilem veritatem, quam, eam *non suo loco retinere*, praetexendo miraculosis originibus Jesu connubium Josephi atque Mariae, cauit, ne pretiosum cimelium hostibus proderetur statim, praeuifosque, per scientiam mediam, improbos ringentis Zoili, ausus fefellit. Vt verbo dicamus: *Occultationis* finis fuit *TVM remotio* *OFTENDICVLI* ex inaudita natiuitatis conditione tunc apud plurimos (nec pessimos) orituri, eorumque fidem in Christum impedituri; *TVM occupatio* *IRRISIONIS & CALVMNIARVM*, quas hostilis multorum libido in *CHRISTVM* coniecisset, quando, eum *sine patre* esse, acceperant; & quae *ipsis* criminantibus *culpa* plurimum, *aliis* vero nocentissimos *errores* & auersionem a Chri-

a Christo contraxissent, adeoque pulcherrimum doctrinae euangelicae cursum fuissent remoraturae.

§. XXXXV.

In fine hoc (§. LXIII.) demonstrando ita versabimur, ut *primum* de OBSCURITATE huius miraculi ipsa pateat, eam permitti A) POTVISSE a Deo, saluo complexu perfectionum eius; B) DEBVISSE, sapientia bonitateque eius eam exigente; C) *re vera* PERMISSAM ESSE: *deinde* vero doceatur, obscuritatem TEMPORANEAM tantum fuisse & PARTICVLAREM & denique appareat, eam *optime praestari potuisse huius connubii praetextu.*

§. XXXXVI.

Argumentorum, quae declarant, salua DEI gloria coniugii peplum natiuitatis Jesu Christi miraculo obduci illudque celare aliquamdiu N) POTVISSE *moraliter*, generatim *tria* adducemus. PRIMVM: nulla DEI perfectio ab eo postulat, ut *vniversas veritates vno eodemque tempore aequae largo lucis modulo reuelet hominibus.* Quid igitur mirum; si miraculosam Jesu natiuitatem per tempus aliquod, minime dico negare, (id enim mendacium foret, a Deo remotissimum,) sed reticere voluerit? DEINDE: *Sapientia Dei, quae veracitatem ac sinceritatem eius temperat, diuersos reuelationis gradus requirit.* Quum enim sapientia DEI consistat in constitutione mediorum, optimis finibus conuentissimorum, seu in perfectissima optimi electione: necesse est, ut rationem habeat conditionis *temporum*, & *status hominum tam externi, quam interni*; hac enim insuper habita, nec fines optimos, nec media seligere posset accommodatissima, & felicissima.

Eo

Ea vero quum diuersa fit diuersis temporibus (per exper.), non licet DEO cuncta vno tempore edicere, sed, reservationibus seu dilationibus publicationum non numquam opus esse, videt. Est igitur *temperanter apertus* seu *sapienter verax*. h. e. *pollet habitu tacenda tacendi*, remotissimus a rimositate. SPECIATIM tenendum est, citra aeternae felicitatis iacturam sanctissimum conceptionis Christi miraculum *ignorari* eo tempore potuisse, quo illud *nondum manifestatum* fuerat; (siquidem quaeuis veritatem cognoscendi obligatio *facultatem* eam cognoscendi praestruit;) eo autem tempore, quo id *obscurius* nuntiatum est, id *minori* culpa esse ignoratum, a) quippe *ex opportunitate bene agendi* maiori augetur, *minori* minuitur *peccati quantitas*. per Th. M.) Ergo cordatus DEVS neminem laedit reticendo vel offuscando veritatem, e cuius propalatione damnum exstiturum esse certissime praevidit, seu, quam alios (vel omnes vel aliquos) melius ignorare vere cognoscit. Minime vero inficior, simul atque eius exstitit clara promulgatio, vel vlla eius cognoscendae occasio, *negari* eam sine detrimento haud potuisse.

a) Vide supra laudati Ven. S. J. BAUMGARTEN *diff. de gradibus peccatorum* §. XXXII. p. 28.

§. XXXXVII.

Ambulante in terris Christo, *ex parte* vtique 2) **DIS-**
SIMVLANDVM fuisse conceptionis Jesu Christi miracu-
lum §. XXXXV. euident erit, quando *apogogice* de-
monstrauerimus: dissimulationis oppositum, plenam
puta **PUBLICATIONEM** miraculi, futuram fuisse **ET**
FRVSTRANEAM seu vtilitate destitutam, **ET** admodum
NOXIAM.

§. XXXXVIII.

Futurum fuisse, vt promulgatio veritatis: *Iesus sine patre humano vitam accepit*, antequam euangelium orbi vberius illucesceret, facta, *sine excideret*, illustre fuerit, simul atque, *hanc veritatem quam paucissimis sese fuisse probaturam*, rationibus dilucidauerimus.

§. XXXXVIII.

Perpendamus igitur, vt de hoc constet I.) *tenuem plurimis istius temporis hominibus cognitionem fuisse rationum Messiae*, aliquibus nullam. Longa huius rei demonstratione supersedere licet, quum omnis historia vitae Christi, ab euangelistis perscripta, eam loquatur, sufficiatque, quod Johannes, praecursor Messiae, dignissimus testis, quiritauerit: Jo. I, 26. μέσος ὑμῶν ἔστηκεν, ὃν ὑμεῖς ἄν οἶδατε, *Medius inter vos stetit & stat* (Christus v. 25.) *quem vos nec nouistis nec AGNOSCITIS*; quod verum Christum reiecerint; Nam εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν ἄ παρέλαβον. *In sua venit, sed sui eum non receperant*; Pseudo-Christis autem adhaeserint, ΤΗΕΥΔΑΕ ΑC ΙΥΔΑΕ, Act. V, 36. 37. Matth. XXIIII. 5. (24.); quod Iudaicae gentis doctores, maxime Sectae Sadducaeorum, ne legem quidem caerimonialem, nisi diuites, pro magno pretio docuerunt, doctrinam vero de Messia plane intactam dimiserunt; quod vel magistri populi ὁδηγοὶ τυφλοὶ fuerunt Matth. XXIII, 24. vnde populus vix oculatior fuerit; quod ii ipsi, qui quotidie cum Christo versati & ab eo instituti erant, vltra triennium, ne tunc quidem e praeiudicio emerferant, Christum terrenum regem fore Luc. XXIII, 21, quod Maria Magdalena eodem errore infatuata Jo. XX, 15. 17. Hinc recte coniicimus, plu-

plurimos gentis Judaicae ciues ignorasse, quo valerent non solum VATICINIA; tum illud Gen. III, 15. de semine, non viri, sed *mulieris*, caput serpentis conquassaturo a); tum illud Esaianum C. VII, 14. de *עלמה* puella incorrupta, b) filium enixura, tamquam *signo*, re noua; tum hoc Jerem. xxxi, 22. *creat Jeboua rem NOVAM*, inusitata ratione, sine viri ope exstituram, *in terra, femina circumdabit* gremio vteri sui *virum* c); verum etiam TYPUS & FIGURAE: tum typus *Melchisedeci* ἀπάτορος καὶ ἀμήτορος Hebr. VII, 3, sicuti Rex noster, Messias qua diuinitatem, ἀμήτωρ, qua humanitatem ἀπάτωρ fuit, tum typus *virgae Aaronis* Num. xvii, 8 (Jes. xi, 1.) sine humectatione seu terrae foecundantis opera florem emittentis. Illi igitur, qui ex reuelatione Dei propiori scripta non didicerant, Messiae criterium fore, vt in *virgine sine viro foecunda* conciperetur, ex eaque nasceretur, illi, qui a lumine rationis, ad hoc criterium inuestigandum, parum iuuabantur, an adsensissent adserto: *Maria non ex homine concepit, & Jesus patre caret?* Nouimus quo sit opus labore, vt sententia *nondum publica*, seu nondum ab omnibus adoptata, publici saporis fiat, & quam saepe *in spongiam incumbat hic Ajax!* Difficillime fascinum vulgus deponit. Non tam regitur manifesta veritate, quam veritatis simulacro, nec corrigi vult aperte, nec emendari palam, qui sibi sufficere videtur.

a) Vide, sis, huius proteuangelii paraphrasin in diss. nostr.: *de primo primarum hominum peccato* p. 97.

b) §. 2 Schol. a) adde IO. GEORG. ABICHT de *Immanuele ex virgine nascituro* Lips. 1717.

§. L.

Pensitemus II) *prorsus nouum & ab hominum memoria omnino inauditum fuisse*, vt virgo vterum gestaret,
ho-

hominemque pareret, virum plane nullum experta. Omnium retro saeculorum experientia gentes, nationes ac populos omnes docuerat, binos diuersi sexus homines requiri ad sui similem producendum. Nouerant Iudaei illud וַיֵּלֶד & genuit, quod in genealogiis v. c. Gen. V. toties repetitur, quoties ratio originis huius illiusue Patriarchae, vel sanctissimi deinde ac Deo carissimi, indicanda venit. Nec inter miracula, in veteris instrumenti tabulis consignata, quorum *quingenta* numerant, vltimum habetur huic simile. a) Legimus quidem multa iis analogae, quae summus Thaumaturgus Christus tempore nouo patrauit, quorum quidem *quingenta genera* computantur, varias denuo ac plurimas *species* completentia; sed nusquam memoratur, *virginem, nullo adhibito mare, matrem euasisse*. Quum igitur hominum, qui Christi tempore viuebant, animi euentu pristino simili praeparati nullo essent, ad fidem nuntio, de *invisitato virginis Mariae partu*, habendam, quis, eos rem, non illustrem, credituros fuisse crederet? Nisi forte tam mite b) ac tractabile hominum ingenium est, vt propter vnicum nullo vsu munitum exemplum, idque post tot temporum decursus primum & quidem in obscura & paupercula femina (talis enim fuit Maria p. 12.) obuium, damnare soleat sententiam, communi & longe illustrissima longinqui temporis experientia per orbem terrarum compertissimam, probatissimam, huc vsque immotam & inconcussam.

a) Id, quod *uxori MANOACHI* accidit Jud. XIII. quantum distet a conditione miraculi, de quo heic agimus, nullus non intelligit.

b) Quum Maria, diuinum tamen nuntium intuens, hoc λογισμῶν vsa sit: *Quae virum non agnouit, ea parere non potest* A. E; an hostes mitius pronuntiaturi fuissent?

§. LI.

Ponderemus III.) *miraculi huius veritatem in sensus haud incurrisse*, seu eius id naturae fuisse, vt nec *sentiri oculisque cerni posset, nec tam palpabile & indubitatum per se ipsum omnibus reddi*, quam cetera stupenda Christi facinora, intuentibus tot, minime falsis, testibus perpetrata; quorum de externa saltem veritate dubitare numquam licuit, nec dubitatum a coaeuis est vnquam, tamquam communi sensationis testimonio confirmatissimorum. Huius autem miraculi, quod Jesus nec Josephum, nec vllum alium patrem inter homines patiatur, sed, *praeter virum, in Maria ortus sit*, veritas in apricum deduci minus potuit, sed *solius Mariae testimonio constitit*. Provti vero Josephus non nisi de *sua* continentia idoneus testis prodire potuit, de aliorum a Maria abstinencia indignus fortean habitus, qui fidem suam interponeret; sic, ipsius Mariae testimonium sanctissimum atque omni exceptione maius esse, tanto minus credidissent arbitri, quo insignior est *a) infirmitas ac temeritas mulierum*, & quo copiosiora corruptarum virginum, earumque miris titulis causam suam subinde purgantium, *exempla* prostant. Maria *b) testificari potuit praeter hoc nihil: visam sibi esse speciem, proloquantem de se, quod sit Gabriel, nuntius diuinus; eandemque sibi, Mariae, foetum supernaturalem praedixisse ac promississe; itemque se commercii cum viro NESCIAM esse*. Haec auctoritas iudicibus an satis fecerit, dubito. De *priori* momento verba facientem *unicam* risissent, *vel* tamquam inani somni specie deceptam, *vel* tamquam prae nimio eius amore, cui pudicitiam subtrauisset suam, mirabiliter ingeniosam, eiusque nomen silentio ita quidem inuoluturam, *vel* tamquam refarturam,

K

ram, falsuram certe his lepidis offuciis factum honoris sui detrimentum. a) *Posterius* momentum, *Mariam nesciam esse viri, nec ullum nominare posse inter mortales rei auctorem*, si vel concessissent censores, quod quidem de non multis adserueris; nondum tamen compulsos sese vidisse eos, vt miraculum ipsum concederent, facile perspicias. Tantum igitur abfuit, vt aestimatores Mariae testimonium ratum habuissent, vt, eo reprobato, rem seriam in ludribium vertissent potius, quia argumentis demonstrari non poterat apodicticis. Affirmatio Mariae tam parum vt proficeret, futurum fuisse, eo facilius persuadere, quod αα) tanta ignoratione characterum Mesiae plurimi laborarunt §. xxxviii. & ββ) nulla eiusmodi manifestissima miracula praecefferant, quae adsuafacere mentes potuissent, vt rei, nunquam prorsus auditaе, adfensum praestarent, disquirendo saltem ei inhaerent. §. l. Et vero, si illius temporis rationem habemus, quod Christus *privatus* exegit, certum est, eo quidem ponderis multo minus habiturum fuisse τὰς ἐνοχλίας τοῦ τεῖος testimonium, quia tunc nondum facta fuerant ea, quae deinde demum Jesum, tamquam θεῶν ἰσχυρόν, praedem humani generis innocentissimum, adeoque lege nascendi vulgari exemptum, demonstrabant, vacillantique persuasioni, stabiliendae, opem ferre poterant.

- a) Atque fac, *Genii* in aedes Mariae *ingressum* & *egressum* plurimum oculis fuisse *usurpatum* (quod serio negauerim, quia Iosephus in Nazarethae oppidulo ignarus tam diu grauiditatis Mariae vix fuisset, donec ἐγγένη ἐν γαστρὶ ἔχουσα Matth. l. 18. nec in praestando coniugii promisso tergiversatus esset v. 19. §. VI. & quia angelus, qui Zachariae apparuit, non simul a concione conspectus est;): vereor tamen, futurum fuisse minorem numerum eorum, qui plenam Mariae fidem adhibuissent, quam eorum, qui publicatam rem contempsissent, dum malevoli, eo quod sermonem nuntii, ad Mariam directum, non ipsi auscultave-

tauerant, dictitare haud cunctati essent: ambitionis oestro percitati. Mariam, *hunc* tandem sermonem excogitasse, sed frustra ostentare. Mira enim est hominum, etiam eorum, qui prae ceteris sapere volunt, imbecillitas, quum de rebus agitur a sensu remotis, in quibus humana eos deserit & ratio & experientia, cuiusmodi *vllas* vel *mul-
tas* fieri non meminerunt, quarum integritas *praesentissimis* indubia reddi signis haud potest; mira eorundem pernicacia, quando approbandus venit euentus *vnice talis*, licet rationibus sat euidentibus stipatus. Tutius iter ingredi se putant denegando quam perhibendo ad-
sensum. Iudicant enim *e notioribus*, per similitudines, iisque compa-
ratis, quae usu rerum cognouerunt, per Phychol.

§. LII.

Cogitemus III) *præiudicium Iudaeorum* inueteratissi-
mum *de matre Messiae*, quam fore opinabantur aliquam *con-
iugio deuinctam*: aequae ac prophetae, & maximus propheta,
MOSES, cui aequalis Messias futurus praedicatur, Deut. XVIII,
15. e coniugio legitimo progenerati fuerant; & quia con-
cinnum videbatur, vt, quemadmodum a coniugibus, A-
damo atque Heua, miseria esset introducta, sic etiam a *con-
iugibus* oriretur felicitas; Gen. III, 1. Testatur de eo, quod
omnes a) mares ac feminae in re publica Iudaica, (prae
feminis ethnicorum) *singulari obligatione* ad ineundum
coniugium impelli propterea existimabantur, quod sin-
gulae obligatae erant ad studium, Messiam pariendi; te-
statur, quod decrepitae virgines, sterilesque vxores *mi-
nori in pretio* ac fere *contemptui* habebantur; testatur ma-
ritatarum pro se cuiusque mirifica *cupido* numerosae pro-
lis, ista spe accensa, fore, vt sibi, rerum salutarium au-
ctorem eniti, contingeret. Illam igitur temere sumtam
opinionem, *quod Messiae mater coniugata futura sit*, tan-
tum potuisse, vt, etiamsi diuulgatum fuisset, *Iesum*
Messiam ab intemerata virgine esse editum, finis tamen,
persuasio salutaris, non obtineretur, quis est, qui non
videat?

videat? Immo *invidia* praeiudicatae opinionis vim valde acuiſſet; vt, quo ardentius vxor quaeque ex *Φιλαντία* honorem *editi* Meſſiae appetiit, eo acrius, remis quaſi velisque, repugnaffet ac pernegaffet, Jeſum, qui tamquam Meſſias a quibusdam colebatur, a virgine natum eſſe, atque DEVM in hanc, tenuem quandam Mariam, diuertiffe. Et ſemicananae, morosae, an cum noua doctrina nunc in gratiam rediiffent? Concurrere, vociferatae eſſent, illi praeiudicio ab incunabulis innutritae, quidquid eſt inter nos naturae peritorum, cognoscite ſapientiam & obſtupescite admirabilia ſcita eorum, qui dicunt *Jeſum, qui exſiſtit, ſine patre exſtitiffe*, qui vos, vos etiam legis periti! non plus ſapientiae, quam lapides, habere demonſtrare ſtudent, firmiſſimisque exitium minantur. *Exiguus eorum* manipulus, quorum in animis opinio illa non nidulata, vel iam enecata ſaltem fuit, tunc quidem *copioſiori* ſecus ſentientium numero haud ſuffeciffet, ad ſaniorum mentem perducendo. *Difficulter purgatur ager anno, qui ſaeculo vno pluribusue dumeta genuerat.* Et maiori cum negotio dediscimus falſas opiniones, quam quo didiceramus.

a) confer *Schulchan Aruch* part. III. num. I. §. I. & 3. R. MAIMONIDEM apud IO. SELD. Lib. V, c. 3. *de Jure Nat. & Gent. Ebr.*

§. LIII.

Conſideremus V) magnam putidiſſimorum *commentorum* farraginem, quae *de diis, amore ſtimulatis*, a) eique operam dantibus, v. c. de laſciuiffimo Joue b), Danaes, atque Ledaes, Tyndari regis filiae, amore capto, inter inanium Deorum cultores circumferebantur. Haec quum Iudaeos, quibus Gentiles aliquot locis permixti habitabant, prorfus non laterent: peruerſiſſimo cuique haud difficile fuiſſet, *ſimilitudinis non nihil* in hiſtoria, de
gra-

graviditate Mariae, a masculo non profecta, & *alia*, quam nominatione iam non dignabor, videre, sed non dicam, videre ac inuenire, verum *fingere*. Quam proni igitur exstitissent inimici & inimicae Jesu, ad nugarum istarum tantum odium in historiam de Jesu, immediate a Deo producto, speciose deriuandum! Acclamassent, nec vana fortassis ira, rudibus scientia litterarum exculti: historia de Maria, vi supernaturali grauida, *gentilis historiola est!* c) quo nomine affecisse longe certissimam & maxime venerandam rem, idem esse visum fuisset, ac refutasse, ac falsissimam demonstrasse. Angelus, qui Mariae adstitit, non est, dixissent, nisi *Mercurius*, deorum nuntius, vel aliud *fatidicum spectrum*, Mariae somnianti visum; siquidem inde a tempore Malachiae, a *quadringentis* & amplius annis, defierant prodigia. Josephum e factione & *conspiratione* idem cum Maria testari. Adeo igitur, *propter aliquas similes rationes in fabulis ethnicis* (quamquam *plures* multo dissimillimae sunt, immo caput rei similitudinem fugat, diuersissimum, si rite expenditur), quibus profligandis istius temporis conditio nondum suffecit, ante resurrectionem Christi conducibilior d) fuit *dissimulatio* miraculi, quam publicatio; eo valitura, vt & nuntium, de viso Mariae angelo, & de superuentu Spiritus sancti, ineptis ac fide indignissimis idololatrarum naeniis adgregarent, et, quidquid est domi cachinnorum, paratum haberent plurimi in huius causae vindices.

a) Vid. praeter alios Mythologos LILII GIRALDI *hist. Deorum syntagma*.

b) Vid e, post fontes, seu lacunas potius harum fabellarum, poetas, reliquosque profanos, NATALIS COMITIS *Mythol. Lib. II. Cap. I. p. m. 92. PP. GAVTRUCHE Poetiske Historie p. 10. II.*

c) Nullo non tempore, dicis, adfricari hanc inuidiam sanctissimae historiae potuisse, adeoque plus probare rationem, quam probare debet, hinc nihil:

RESP. Completo miraculorum vti necessariorum sic sufficientium, inde a saeculis aeternis decretorum, numero, innotescentibus tot ac tantis aliis argumentis, indubiis, quae *singularitatem* Jesu, vt ita loquar, demonstrabant, elumbe magis erat hoc praesidium, nec tam miseris armis licebat aduersari rei, nunc multo speciosiori; quamquam antea multi iis permoti fuissent, vt in *amicias* sordibus perseverarent. Temporum periodi *aliae* aliis sunt patientiores veritatis, Miles Darii non nisi *ligno* instructus, quod igne durauerat, Curt. Lib. III, c. 2. terribilis quidem fit puerulo inermi; sed eidem, annis, animo viribus & armis (hodiernae militiae) aucto, non item. Non obteret rite resistantem. Sit venia huic *simili*, re tanta indigno!

- d) *Obuertis* §vis xxxviii - LIII. *generatim*: publicatione miraculi, isto tempore, quod supra saepius designavi, facta, aequae multos forte ad fidem in Jesum Christum esse perductos, atque ab ea abducti sunt.

RESP. Vicisti vero tu quidem *forte*; si id prius euiceris, pessime tibi consulere, qui quinque vel quatuor argumentorum pondera suspicioni, praesidio nudatae, anteponenda esse iudicant. Vni atque alteri profuisse publicationem, infra concedam; sed pluribus non obfuturam fuisse, a te nobilioribus argumentis, nostris vero antiquatis antea, demonstrandum est.

§. LIII.

Bene tamen cum re Christiana fuisset actum, si hos intra limites constitisset malum. Neque vero solum REIECISSENT multi adsertionem, Christum patris humani expertem esse §. xxxviii - LIII, si in vulgi notitiam dimanasset maturius, verum etiam, vltius progressi, eam EXAGITASSENT, ansamque inde arripuissent, *perstringendi doctrinam Christianam*, eiusque *cursum retardandi*. Qui nouerit, homines, diuinis studiis nondum emendatos, ita adfectos esse, vt non solum renarrent libenter, verum taxent etiam, quae noua suisque sensis minus congruentia, maxime circa religionem, audiunt; qui tenet, quae nam odii nouercalis, quo Iudaei Christo, munus propheticum exorso, graues esse numquam definebant, natura sit; qui recogitat calumnias multas, quibus iam oneratum Christum iuerunt inuidi, tamquam *καίμενον εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον*

Luc.

Luc. II, 54: is minime ambiget, miraculum conceptionis Christi conuictus ut proscinderetur, fuisse futurum, pessimamque eius obtrectationem complures circumuenturam, ex §. XXXXVIII-LIII. colliget.

§. LV.

Crepuissent Judaeorum impii, (erant vero non impiorum, si numeros comparas, pauci) I) *contradictiones absurdissimas*, a ratione ac fide humana alienissimas, quibus laboraret, immo scateret *doctrina Christianorum*. Continere eam dogmata, questi essent, quibus fieri puerilius atque ineptius posset nihil; res tradere, communem hominum experientiam tollentes, veritatibusque, unanimi populorum consensu certis, contrarias, ceu e principio eorum capitali appareret: *Jesum sine patre esse procreatum*. Quum vero DEO indigna sint, disputassent, praecepta, quae communes notiones tollunt, quis credat doctrinae Christi tamquam diuinae? Christianis nemo, nisi veri negligens, magistris ad religionem utitur! Miracula in V. T. patrata alius generis esse, & indubia, & flagitata a sapientissimis finibus, atque utilia. Docere quidem, licuisset Christo cupientibus, magnam illam causam, cur Jesus eo ordine, quo genus humanum deprauatum propagatur, non exortus sit; sed eo tempore, quo Jesus nascebatur, nondum gaudebant mentes tanto cognitionis apparatu, ut rationes reddere possent omnium in Christo mirabilium, eaque defendere; immo nec gauisi sunt sufficienti, eo tempore, quo Christus munere prophetico fungebatur, §. XXXVIII. Nec vero hoc tempore locus fuit defensionis veritatum; nunc primum ex ore sapientissimi magistri hauriendarum, & imbibendarum. Ji interea, quibus mens laeua fuit, hoc crimine, Christum chimae-rica docere, multum profecissent.

§. LVI.

§. LVI.

Vt eo magis suspectam redderent Judaei, doctrinam Christi, quaevis cum pulvisculo, ad eum denigrandum, corradentes: II) *res gentilium in comparisonem adbibuissent*, omnibus maxime inuisas. Nemo, dictitassent, tam est a ratione relictus, quin intelligat, Jesum, dum patrem humanum habuisse se nullum gloriatur, non nisi id agere, ut viles, *ore pagano exclusas, commentorum quisquiliis recoquat*, fucis obducatur; iocularia fabulosa a poetis decantata comat, vngat & expoliat. Ex hac una doctrina de reliquis doctrinis, tamquam de veste e lacinia iudicium ferre licere. Facile vidissent, fateor, qui Christum ipsum audituri erant, eiusmodi fumum eum non vendere, sed verba *vitae* eloqui; nec tamen negari potest, contumeliosum hoc opproprium vulneris aliquid rebus Christianorum illaturum fuisse, antequam maior rerum conuersio ab ipso Christo facta fuerat, deficientibus argumentis sat evidentibus, quae miraculosam originem demonstrarent.

§. LVII.

Iidem Jesu hostes, qui *diaboli legatum* vocare haud erubescabant (Jo. VII, 20. Cap. VIII, 48. 52. Cap. X, 20. §. XXIII. seq.) quem a populari suo, Iosepho, genitum, sibi persuaferant §. XXIII, multo audacius ac speciosius docuissent: (III) *eum diabolica virtute miracula patrare*, si is ipse clarissimis verbis, humano patre se prorsus carere, inculcasset. Immo vero tortuosum ac malitiosissimum quorundam, Satanae mancipiorum, ingenium eo peruertisset hanc veritatem, ut eum, humano parente, ex ipsiusmet confessione, destitutum, pro FILIO *diaboli* venditassent, cuius virtute admiranda designaret facinora; vel ex *alio*

mun-

mundo in hunc translatum esse, nec editum a Maria, garrirent.

Ita statuendo, nimiumne indulgerem coniecturis? quum non defuerint, vel iam augustissime splendente Christianae religionis lumine, qui ita fere insanierunt? MARTINVS DEL RIO, taceo Toreblancam, Bodinum, Remigium, miraculum conceptionis Christi putidissimo ac impurissimo commento infringere, obscurare saltem, laboravit. *Daemonem*, inquit, *efficere posse, ut virgo mente & corpore permanens concipiat, non tamen sine virili semine, quia virgini, dormienti vel ignarae, aliunde assumtum posset infundi. Lib. II. disquis. Magicar. qu. 15.* A sententiis Pontificiorum, ad sententias Judaeorum ratiocinari licet, quia Papisinus fere totus est fabula ex Gentilismo ac Judaismo conflata. Immo vero planum est e scriptis Philonis ac Rabinorum, Phariseos infinitis fabulis, de daemonum *malorum* effectibus eiusmodi, de Archidiabolo *Samael*, & de matre eius *Lilis*, incautos decipisse, & virtutem, corpora formandi, & cum hominibus concumbendi, diabolo tribuisse. V. C. Nugantur, CAINVM non ab *Adamo* sed *SAMMALE*, *impuro spiritu*, ex Eua genitum esse. *Talkut. Chadasch fol. 5. col. 2. n. 52.* Quin immo saeculis sequentibus, *simul atque* Christiani apertius conditionem natiuitatis Jesu *profitebantur*, re vera in hoc horrendo figmento *ἀσυνία* contra splendorem natalium Jesu miraculorum quaesiuere. J. A. EISENMENGER *Part. I. Cap. II. p. 100.* Nec dubium est, e placitis Stoicorum atque Platoniorum has nugas eos adsciuisse. Nec huius loci est, futilitatem eius opinionis iam refellere; nec placet, cum larvis pugnare. *Risisse, vel ingemuisset* potius, satis est.

§. LVIII.

Certe capitali in eum odio incensi non intermiserunt III) tam obiectare ei, quod *amoris furto conceptus, foedissimusque spurius sit*, quam alios hortari, ut hunc, turpissimis auspiciis & DEO parentibus irato, ortum, eiusque doctrinam *spernerent* §. XXII-XXV. Causa a) dehortationis adiuncta ea est, quae facile inducere potuisset b) homines, generis virtutem principe loco habentes, ut Messiam suum *abnegarent* eum, (§. 22. 23.) immo, quae prudentiores etiam sibi conciliatura fuisset. Qui enim conueniret dignitati & maiestati redemptoris hominum,

L

spurius,

spurius, h. e. inter omnes gentes contemptim habitus, *ortus*? macula a parentibus, Deum adspernantibus, contracta? Spurios ipse DEVS legitime natis multis parasangis postposuerat, iusseratque Deut. XXIII, 1. 2. *ut non reciperentur usque ad decimam progeniem.*

- a) Legimus Joan. VI, 65. 66, multos vel eorum, qui iam in disciplinam Jesu concefferant, ab eo *defecisse*, propterea quod *sermo quidam huius sinceri magistri cum ipsorum sensu haud conuenerat*. Quot eorum putamus Jesum deserturos fuisse, quando communi opinioni: *Messias splendidissimis natalibus conspicuus erit!* rumor, licet rumor sine capite fuerit, obiecisset, hoc chimaericum: *Messias e stupro ortus est?*
- b) Solent enim homines, quum de vero & falso dispiciendum est, spectare personas. M. le CLERC in PARRHASIAN, T. II. p. 31. & 32. *Jamais il ne vient dans l'esprit à ces gens là, comme on ne doit non plus ni embrasser, ni rejeter les opinions à cause de ceux, qui les defendent, ou qui les attaquent, mais à cause des opinions memes, selon que l'on a reconnu qu'elles sont ou veritables ou fausses; Que la verité est toujours verité, de quelque bouche qu'elle sorte, & l'erreur n'en est pas moins erreur, pour venir de gens, que l'on chérit, ou que l'on honore.*

§. LVIII.

Nec temperassent sibi aliqui malesani, qui, Jesum atro carbone notare, in rebus praeclarissimis numerabant, (serui diaboli, nil magis, quam excitandos aduersus Christum carnifices molientis,) quin, accepto rumore, quod is patre careret, & quod illegitimo loco ab hominibus *parum castis* genitus esset §. L. diuulgassent: V) Jesum κακῆς πορνικῆς κακὸν ὡν (sit venia verbo sanctissime ac summopere venerande Jesu!) esse. Itemque in Jesu assecclas hoc vituperio, seu delirio potius, fauissent, eos, eo quod spurio fauerent, & turpitudinem ortus ne minimum quidem curarent, suspicionem incurrere, quod ei *flagitio dediti sint*, e quo ille prodierit. Pauci rerum, quae geruntur, tam sunt expertes, vt, hunc, licet infru-

nitum,

nitum, clamorem omni vi nocendi orbem fuisse, dixerint. — Quidam saltem, huic igni adstantes incaluisse, nec sunt omnes tam sobrii, vt debilitatem criminum peruideant.

Praetermitto cetera conuitia, plaustra quorum veluti ex orco coegisset aduersariorum praua cohors, si, minus prudenter, atque ante tempus, propalatum esset sanctissimum hoc regni DEI mysterium.

Silentium sacrae scripturae tam de *illis* conuitiis, quam *his*, quae ex multis repraesentauimus §. LIII-LVIII, est *eloquentissimum* §. XIII, XXII, XXIII, XXVIII; seu *sapiens eloquium*, quod *VERVM* fuerit *connubium* *Josephi* atque *Mariae*; cedit proinde in confirmationem totius Cap. I.

§. LX.

Tantis igitur inuasionibus apertissimum iter fecisset miraculi, quo conceptio seruatoris eminet, intempestiua publicatio! Tam periculosas calumnias prouocasset ea & inuitasset in rem sacram! cui tamen caliginis plurimum & difficultatum aliarum grauissimarum sat magna moles debellanda fuit; vt sapientiae fuisset, nouam, quae euitari potuit, non obiicere. Tantum haec negotii Christo facescuiisset, cuius tamen patientia tot aliis diuexationibus adeo exercebatur, vt, parcere ei, seu hanc molestiam ab eo abigere, si *saluo fine* abesse potuit, aequitatis fuisse videatur! Vt luculentius ex dictis patecat, melius fuisse reticere aliquamdiu miraculum conceptionis Christi, quam statim manifestare: duplici argumento vtar.

§. LXI.

Quicumque OMNI EX PARTE SAPIENTISSIMVS *praeuidet*, *publicationem* *instituti* *sui* FRVSTRANEAM fore, seu, bonum quaesitum non esse consequuturam: *is publicationem* *instituti* *non* *eligit*, *tamquam* *medium* *boni* *istius* *obtinen**di*. Atqui DEVS, omnino sapientissimus, *praeuidit*,
L 2
publi-

publicationem instituti sui (miraculi in conceptione Christi) *bonum seu finem intentum* (hominum tunc uiuentium fidem in Jesum Christum, atque felicitatem) *non esse obtenturam*. Ergo in medium tale non elegit, nec eligere debuit publicationem. Propositio *maior* per principia Theol. Nat. firmitate gaudet. In ea enim demonstratur, eum, qui omni-sapientia, scientia clarissima, verissima, atque certissima nexus finalis praeditus est, a) numquam sine *praefixis* & quidem *optimis scopis* agere; ß) *media* determinare finibus *conuenientissima*, nec abundantia nec deficientia, adeoque ex asse efficacia, hinc non frustranea. *Minor* patet, ex §, XXXXVIII-LIII. a) Si ergo in prima religionis Christianae aurora *non exponenda* omnium notitiae miraculosa Jesu origo fuit, fuit ea, vi synonymiae, **RETIGENDA** quibusdam q. e. d. §. XXXXVII. Hoc enim pacto felicitas hominum facilius impetrata est: quippe ii, quos nullum *περόσκομμα* infigne laeserat, eo *promptius* deinde ad **CHRISTVM** *accedebant*; praecox autem & minus circumspecta *nobilioris* veritatis reuelatio fecisset, vt error, *eam falsam esse*, tam firmatum locum in animis cepisset, vt euelli ex iis deinceps vel *plane nunquam*, vel *aegerrime* potuisset; vt filii, paternorum sensuum heredes, iactassent: falsitatem *mirabilis illius sciti* inter suos continuo & prorsus *constitisse* b); vt numerus eorum, qui eundem hostilem animum in **JESVM** induerent, durante religionis Christianae *infantia*, nimis augesceret.

a) Conf. §. LIII. d.

b) Huc accommoda verba **CLERICI** in *Parrh. T. II, pag. 20. On faisoit beaucoup valoir l'antiquité &c.*

§. LXII.

Si vniuersalis & promiscua publicatio miraculosae conceptionis Christi ante id tempus, quo doctrinarum de
Chri-

Christo omnium complexus palam docebatur, *finibus Dei IMPEDIMENTO MAGIS* a) *fuit, quam auxilio: publicatio talis eo tempore permitti non debuit.* b) Prius tam diu propter §. LIII-LX. pro vero habere licet, donec eorum, quae proposuimus, vanitas demonstraretur. In illo enim nascentis nouae oeconomiae diluculo, in illa caligine earum veritatum, ad peruidendum nexum, *cur Christus ἀπαύτως sit*, requisitarum; in illis praeiudicatarum opinionum nebulis, mentis aciem praestringentibus, plurimi e doctrina: *Iesus non nisi DEO patre usus est*, SCANDALVM acceperant, contumeliisque eam essent prosequuti. Criminando autem sanctissimis Jesu natalibus detrahentes, partim, *SIBI magnam peccati culpam consciuissent*, partim, *ALIOS multos vel a Christo auertissent* ei se dedituros, *vel ad pristinas sordes retraxissent* ei iam cupientes; adeoque etiam in *hos* obligationem ad *poenam* deriuassent, *suam* vero aggrauassent, detestabiles causae *aliorum* non minus, quam *suae aeternae infelicitatis* §. XXXXII. Nec igitur publicatio istius miraculi fecisset in istis hominibus ad maiorem cognitionem summarum Dei perfectionum; nec ad bonam eorum determinationem ex incitamentis, quibus praestandis id θεῖον huius miraculi utique aptum est; nec proinde ad illustrationem gloriae diuinae; sed ad obscurationem eius, quae fit per actiones liberas, piis oppositas, & ad laetissimum euangelii flosculum vel extinguendum, vel male afficiendum saltem & opprimendum. *Quidquid vero tendit ad extollendam Dei & Christi monarchiam, contra perduelliones, & contra Seruatoris contemptum, id est iuris diuini publici.* c)

a) Non teneor, praestare relationis damni & commodi gradus; modo constet, incommodi plus propullulaturum fuisse e manifestatione natiuitatis & τοῦ λόγου, quam commodi. Hoc ipsum autem causae,

ex illorum temporum facie depromptae §. 64. f. persuaserint; quamadiu, contrariam sententiam nullis aequae stabilitibus suffulciri, non intelligo.

- b) Recordemur, Paulum, rectissime edoctum, praecipere, quod *omit-tenda* sit actio vel bona, si, *confectaria* eius *mala* fore, vides. Obiicientibus enim: πάντα μοι ἔξουσι, respondet, ἀλλ' ἔ πάντα συμφέρα, ἔ πάντα δικο-δομα 1. Cor. VI, 12. C. X, 23. Perinde Deus rationes obiectiuas spectat.
- c) Sunt verba Ven. J. TH. CANZII, solidioris doctrinae viri, quam cui laudis quidquam a nobis tribui possit, in *Ciuit. Dei* p. 329.

§. LXIII.

Consequentia nititur *partim* SAPIENTIA Dei, quae fines optimos constituit, iisque *media* optima, adeoque completa & *fini optimo adaequata* attemperat; *partim* infinita Dei SANCTITATE, qua *bonum vult, eligit ac pera-git*, atque IUSTITIA, qua *bonum rectumue a ciuibus suis amari, eligi, ac peragi*, serio cupit; *partim* BENIGNITA-TE a) seu AMORE. Si enim Deus infinite *delectatur per-fectionibus*, earumque praesentiam *vult, praestat, conser-uat*, ac *promouet*: necesse est, eum gaudere intensissimo studio, *imperfectiones a quouis*, quantum per sapientiam licet, remouendi; ac proinde *peccata* cuiusuis, (quae imperfectiones sunt, & tristia *confectaria* habent, sup-plicia) quantum fas est, *impediendi*. Hinc, si Deus po-tuit, saluis excellentissimis virtutibus, salua hominum li-bertate, dissimulando *miraculum natiuitatis Jesu*, & sub fi-gura coniugii Iosepho-Mariani, scandalum acceptum cauere: cauit id, seu cauit *publicationem* miraculi, *actio-nem alioquin bonam, pietatem multorum impredientem*.

§. LXIII.

Re vera (1) RESERVATAM esse publicam doctri-nam de eo, quod *Jesus patre humano careat*, in illud tem-pus, quo Deus decreuerat, sublato quasi velo, vberriam caele-

eaelestium veritatum lucem orbi concedere, minime autem post natum Jesum statim decantatam esse, apparere potest: partim ex §. XXXXVIII - LVIII; seu ex *invultate* publicationis, immo *danno* maiori, rei sacrae inde accessuro, collata *sapientia & bonitate* diuina, quae rationes *obiectiuas* sequitur & *malum minus*, ex occultatione forte oriturum, *maiori praefert*. Factum tamen ut eua-
dat *probabilius*, accedat argumentatio, petita TAM a *simi-
li ad simile*, nempe a maxima Christi, quum in terris ver-
saretur, *demissione*; QVAM a *natura miraculi ipsius*; ITEM-
que a *genealogia Christi* Matth. I, §. V. & *Mariae purifi-
catione* §. XV.

§. LXV.

Primum argumentum det maxima CHRISTI DE-
MISSIO, quum in terris versaretur, quae cognoscitur:
1) EX MISERIS *vitae rationibus*, §. LXVI. 2) *e studiosa
ALIARVM veritatum grauissimarum OCCULTATIONE*,
§. LXVII.

§. LXVI.

Si Christus in statu exinanitionis non solum homo
fuit, verum etiam homo *ἐνυπατι* Phil. II, 8. h. e. in *deter-
minationibus hominis minus essentialibus*, immo vero, si
MISERRIMIS *vitae rationibus usus est*; Ef. LII, 13. C.
LIII, 3. Matth. XI, 6. I. Cor. I, 23; probabile est, eum per
eandem MODESTIAM noluisse, ut ortus sui *gloriosa ratio*
statim inter omnes enarraretur, sed expectasse *horam*
suam, ac passum esse aliquamdiu, quod multi hominum
crederent, se *eo modo*, quo *homines oriuntur*, prognatum
esse. Cogitemus, ut *antecedens planum fiat*, quod Iesus
potuisset *verus homo esse*, etiamsi eosdem *modos & acci-
dentales relationes nobiscum communes non habuisset*;
si v. c. *virili statura*, ut ADAMVS, mundum intrasset.
Sed

Sed nouimus, eum ex insigni ταπεινότητι, & studio, posteris Adami se *similiorem* praestandi 1) *matre* vsum esse; 2) *successiua virum accessione* Luc. II, 5. 21. 24. Gal. V, 3. eodemque, quo homines vtuntur, *cibi potusque* genere; sponte etiam hunc ἀναμάρτητον suscepisse 3) *infirmities* & peccato ortas, a) ab eodem tamen separabiles Hebr. III, 15. Cogitemus *matris paupertatem* §. V. p. 12; *loci*, quo nasci placuit, *ignobilitatem*; (fuit enim Bethlehem non admodum celebre, Mich. V, 1. nec editus est in palatio regio, sed in *antrum* b), quod antea *stabulo* inferuerat, concedere iussa sunt tenella seruatoris membra a coeco & ingrato populo); *Adolescentiae eius obscuritatem*; quippe ante annum, quo munus propheticum auspicabatur, *inclarescere noluit*, ne sensim sensimque asleclas sibi colligere, ac seditionem moliri videretur. Meditemur integram eius vitam, misere transactam, *dirissimas vexationes*, quibus excruciatu est; dilacerationem corporis, virgis caesi Matth. XXVI, & denique *atrocissimum ac infame* (ex diuino humanoque iudicio) *supplicium*, quo affectus est, vnacum latronibus sociis, ac sepulturam eius. Mirari itaque & negare desinamus, eum *nascendi paetum*, ipsi *honorificentissimum*, silentii sipario aliquamdiu *texisse*; &, licet non omnis notitia eius defuerit, *copiosiore* tamen eo tempore non concessam esse, quo veritates, quibuscum haec arctissime cohaeret, a plurimis ignorabantur & respuebantur, credamus.

a) Tales sunt *esurire* Matth. III, 2. *sitire* Jo. III, 6. C. XVIII, 28. *defatigari*, Matth. VIII, 24. Jo. III, 6. *algere* Jo. X, 23. *dolere* Matth. XXV, 37. Luc. XVIII, 41. Jo. XI, 33.

b) Testantur, se id vidisse, JUSTINVS Martyr, ORIGENES, Hieronymus, & EUSEBIUS.

§. LXVII.

Si Christum in statu imae *κενώσεως* suae videmus voluisse, ut plurimae GRAVISSIMAE, ad personam suam spectantes, VERITATES PREMERENTUR, & alio demum tempore in publicum proferrentur: a vero non admodum abhorret, eum, per eandem submissionem meritoriam, etiam *miraculosam originem* suam *aliquantis-per occultasse*; h. e. permisisse, ut desides ac negligentes veri eam non statim comperirent; nec ipsum impiae multitudini, quae eum genuini Josephi filii loco censebat, clarissimis & publicis verbis augustissimam natiuitatis suae rationem inculcasse. Antecedentis fundamentum sustinent multa exempla in historia vitae Christi, e quibus nunc quaedam commemorasse, satis sit. α) JUDAEI, auditores Christi, conqueruntur, eum non satis euidenter profiteri: *se Messiam esse*. Jo. X, 24. ἐκύκλωσαν ἔν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ. Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἰρείς; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, ἐμπὲ ἡμῖν παρησιάζου: *cinxerunt eum Judaei, & dixerunt ei; quousque ANIMAM NOSTRAM IN DVBIO RELINQVIS. H. e.* quod nondum de te certiores sumus, id tibi totum tribuimus, utpote qui adhuc impropriis semper, nunquam propriis, α) verbis de te usus es. β) IPSE CHRISTVS vetuit discipulis suis, ne promulgarent: IPSVM ESSE MESSIAM, quae veritas tamen *grauissimi momenti, & ratio fuit, cur tot miracula edebat*. Matth. XVI, 20. Διεσείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτῶ, ἵνα μηδὲν εἰπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Prohibuit Lucas causam adjecit C. VIII, 22. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν &c. *quia oportet filium hominis (me in humili conditione constitutum) multa perpeti, & plura Messiae criteria implere, antequam veritas, me Messiam esse, in rudium & pertinacium animos influere, atque contradictionibus*

iniuriis superior euadere queat. Ecce igitur! vt veritatem, quae reliquarum omnium caput, est, silentio obuoluat, ac referuet in tempus publicationi commodius, id nempe, quod *reditus* ipsius ex inferis *in vitam*, vniuersorumque *vaticiniorum concentus* erat nobilitaturus. Quin igitur hanc, *de ortu* supernaturali, in obscuro liquerit? IDEM sapientissimus temporum arbiter Matth. XVII, 9. Luc. VIII, 21. γ) *mandat* trifolio nobili: μηδενι εἰπῆτε τὸ ὄραμα, ἕως ἃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, *nemini dicite visionem* maxime notabilem, & vt videri posset obiter rem meditati, multos ad fidem in Christum perducturam; hoc adiuncto, attentu dignissimo, monito: VSQVE DVM *filius hominis*, qui iam est ἐν μορφῇ δόξης, *e mortuis RESURREXERIT*. Videmus ergo certis gradibus atque vestigiis veritatum solem in medium quasi caelum conscendisse, atque tum *successive* solere Deum praeiudicatas opiniones eneruare & conficere; tum *sapientissimo ordine*, adeo vt ea prius fieri iubeat, quibus sequentia firmamentum debent; serius autem manifestet eas veritates, quae ab aliis praeuiis stipari & propugnari oportet. Pariter publicationem *productionis humanae Christi naturae per Spiritum sanctum* reiectam esse in temporis articulum, doctrinarum caelestium explanationi apertae *opportuniorem*, quid est, quod nolimus arbitrari?

- a) Visum esse Jesu, sapientissimo eidemque innocentissimo doctore, vt quaedam veritates quibusdam in tempus subobscurae essent, apparet ex eo, quod *parabolarum* inuolucro in tradendis doctrinis interdum vsus est. SALOM. VAN TIL. *in der Erklärung des Evang. Matthaei*. Leipz. 1705. p. 519: Die parabeln erklären denen, die geübte Sinne des Verstandes der Worte Gottes haben, den Raht und Willen Gottes; VERDECKEN ihn aber auch mässiglich für den Trägen, und für allen denen, so mit Vorurtheilen beschweret sind.

§. LXVIII.

Alterum argumentum, itidem topicum (nec apodicticum), partim ex INDOLE, partim e SCOPO huius miraculi petitum est. Si (N) FINIS, ob quem hoc miraculum exstitit, proxime NON fuit CONVICTIO hominum de DIVINITATE Iesu, ad quam probandam cetera prodigia collimarunt, sed IMMUNITAS ipsius NATI, Iesu, a PECCATI ORIGINALIS INQUINAMENTO, quod omnes, per naturalem propagationem oriundos, deformat: publicatio huius supernaturalis ortus Iesu non statim, postquam euenerat, necessaria fuit. A. E. Si (C) hoc miraculum eiusmodi est, vt nec in conspectu omnium fieri, nec indubitatissimis argumentis DEMONSTRARI veritas eius potuerit §. LI.: prudentiae fuit, hoc miraculum non admodum urgere iis temporibus, quibus illud nondum aliunde, e nexu nempe omnium doctrinarum de Iesu, demonstrabatur, & maxime probabile emergebat. Substrauit enim Christus toti religioni Christianae hoc ratiocinium: Qui miraculis, soli Deo possibilibus, suam confirmat doctrinam, cum pietate coniunctam, & legi naturae consentaneam, is est a DEO. In minori igitur facinora ostendenda erant, quorum 1) veritas facti indubitata esset, & suspicionem ^{voſeius} & circulatorii glaucomatis facile respueret; 2) de quibus appareret, quod soli Deo possibilia sint. Licet hinc ita statuere: Miraculum, quo natura Christi humana exstitit, AUT publicandum, AUT dissimulandum fuit. Si publicandum: VEL idonea probatione ordinaria, VEL nouo miraculo tutum a calumniis praestari, & aptum ad piam commotionem reddi debuit. Jam idonea probatio tunc non licuit (per hunc §. & §. LI.); miraculum autem nouum in illius confirmationem non per-

misit sapientia Dei, miracula non temere multiplicantis, sed tunc demum ea admittentis, quando, per viam ordinariam scopum adsequi, nullo modo licet; (sed licuit eum suo tempore adsequi, differendo publicationem in meliora tempora, quibus vna doctrina sublimior alteri mutuum praesidium erat praestitura, & quibus per magnam illam veritatem: Jesus est redemptor humani generis, in luce positam, etiam haec: Jesus vulgari nascendi lege non ortus est, in vado futura erat.) Itaque non publicatum est; sed dissimulatum aliquantisper, & ex parte conceptionis Jesus miraculum: h. e. via ordinaria minus ordinariae praehabita est.

§. LXVIII.

Fallor? an conditionis, qua Jesus ortus est, *occultatio*, (a voluntate Dei *consequente*) *re vera permessa*, colligi etiam potest: I.) ex eo, quod *genealogia IESV*, quam Matthaeus a Synedrio vel e templo mutuatus, a) descripsit, *stemma* non Mariae, sed *Iosephi* continuit. Matth. I, 1-17. adeo ut opus fuerit, eam a scriptore sacro veritati attemperari §. V. p. 12. 1) *reclinando*, & *digrediendo a Iosepho ad Mariam* v. 16. 2) *diserte allegando vaticinium* illud, quod, patre cariturum esse humano Messiam, prodiderat v. 22, 23. II) Ex eo, quod Maria, (quae quidem, tamquam a) *peccati non expers*, sacrificiis aliis utique indigebat, ut in gratiam cum Deo rediret, & b) tamquam *ciuis reip. Judaicae* seu tamquam *semen Abrahami*. lege caerimoniali ad sacrificia offerenda utique obligabatur) quod haec inquam purificatione ex PVERPERIO praecise usa est §. XV. Fecit id, ut in Jesu omnia, quae lex postulat, implerentur; forte & ex demissione animi, ne partu Messiae insolentior facta, & antequam synagogae Judaicae exsequiae pararentur, legum vinculis solvere se, videretur

tur; itemque e prudentiae & amoris plena συγκαταβάσει, ne offenderet imperitorum animos; praevidens, adversarios, veluti tuba excitatos, contra ipsam advolaturos & in Jesum irruturos esse. III) Ex absentia conuiciorum §. LIII-LVIII. IIII) E §. XI. XII. XXVI. & XXVII; seu locis, in quibus Jesus *filius* Josephi *patris* nominatur.

a) Respice §. V. a) & b. REINBECKII *Betr. über die A. C. III. Th. Betr. 39. p. 232.*

§. LXX.

Egimus de miraculi, quo conceptio Jesu radiat, occultatione §. XLIII-LXX. Addendum est, ne, male intellecti, male iudicemur: eam tamen non nisi (A) TEMPORARIAM §. LXXI. (B) PARTICVLAREM, qua *subiecta cognoscentia*, exstitisse §. LXXII.

§. LXXI.

Simul atque CAUSSAE, ob quas dissimulatione sublimioris veritatis: *Mariam e Spiritu sancto concepisse*, opus fuit, (nempe maior sterilitas §. XXXXVIII-LIII. atque maius incommodum publicationis, §. LV-LXIII. & *status νεώτερος* Christi §. LXV. LXVII.) cessarunt, HOC EST, non amplius exstiterunt: cessauerit etiam EFFECTVS, in fieri constitutus, a) *dissimulatio miraculi*, necesse est b). *Minoris veritas*, nimirum *cessauisse istas causas*, negari a nullo potest. Siquidem certo certius est: ex eo tempore, quo *plura miracula*, ad munus Christi mediatorium demonstrandum, concurrebant; quo *deprebensa maior vaticiniorum consensio*, hunc esse Messiam, comprobabat; quo CHRISTVS resurrectione sua & *adscensione in caelum*, euentibus in entium contingentium vi minime fundatis, sed maxime admirandis, *diuinitatem suam confirmauerat*, & inuictis his argumentis plurimos hominum errores gradu

deiecerat; quo *uniuersae veritates, ad CHRISTVM relatae, publice docebantur*, ex hoc, inquam, tempore **MAIOREM** esse coepisse hominum **FACULTATEM** seu perspicaciae gradum & **RECEPTIVITATEM**, quam antea fuerat, & plurima, quae, tamquam firmissima, modo ostentabant aduersarii, in enerues mutatas esse obiectiunculas. Quotus enim quisque conuictus est, **IESVM** pro peccatis nostris satisfacere debuisse, is lubentissime largitus est, eum a peccato, quod naturalis procreationis comes est, (Rom. V, 12. Pl. Ll, 7.) immunem esse debuisse, qua *inbaesionem operatiuam*, (non qua *imputationem*) 1. Pet. I, 19. Ebr. VII, 26. C. III, 15. 1. Cor. V, 21.) Hinc facilius concessit, *Jesum usitata propagationis via non prognatum esse*. Hoc igitur tempore, quum praesidiis sufficientibus haec veritas firmata esset, liquet, licuisse saluo bono publico, liberius prorsus *nouam & eximiam sortem*, qua Christus ortus fuerat, pronuntiare, immo eam in illustrationem ceterarum, iam agnitarum, veritatum, & corroborationem veritatis decumanae: quod *Jesus generis humani redemptor ac saluator sit*, cessasse egregiam. Adeoque **BONITATEM** diuinam, quia nunc non amplius tanta animorum *infirmirate* & praeuiso, inde orituro, *damno* impediiebatur, libentissime tam nobilis veritatis agnitionem omnibus commendasse.

- a) Subnexuimus hoc additamentum, vt sophismatibus aditum obstrueremus, quae necti possent ex axioma philosophiae primae: *cessante causa cessat effectus* v. c. cessante patre (causa) cessat filius (effectus.) Illo enim axioma nititur ratiocinium in §vo.
- b) Quod veritatum **PERIODICA OBSCVRITAS** omnis *non absolute iniusta*, nec Deo indignum sit, vberiore huius illiusue rei *declarationem*, vsque dum maior opportunitas existat, *morari*, patet **TVM a priori** §. XLVI; **TVM a posteriori**, e praxi diuina, seu *exemplis successivae reuelationis*, in pagina sacra obuijs, tamquam *actionibus Dei*, quae rationem indubiae conuictionis *de eo, quod iustum est*, continent.

ment. § LXVII. Promissio *ἐπαγγελίᾳ* filii Dei facta est per *decem* gradus vberioris declarationis. (Vid. JOACH. LANGII ven. praeceptoris nostri *Oecon. Salut. Dogm.* p. 68. seq. WILLIAM CAVE *Antiqu. Apostol.* p. in. 1. 2. 160.) Immo *tota oeconomia gratiae* in veteri testamento, quae ab oeconomia noua, vt *nox* sublustris a lucidissimo *die*, in meridie, differt, foret reprehendenda; *nec paroemiis* vti Marc. III, 34. debuisset Christus, si nefas esset, hanc illamue veritatem paulisper premere, & *gradatim* cognitionem, tam, *extensivae*, quam *intensivae* clariorem, hominibus concedere.

Sunt profecto *διακρίσεις χαρισμάτων* I. Cor. XII, 4. non solum ratione singularum *personarum*, verum etiam *temporum integrum*. Rationem collige ex Jo. XV, 12. *ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' ὁ δυνάδε ἐκασάζειν.* Praeterea *multa habeo*, (*in mente*) vobis dicenda de perpesionibus meis, (eaeque utique olim vobis innotescunt,) *sed non potestis ferre* NUNC. Existimare hinc licet; *multa*, quibus pia animae, in obscuris progerminantis ecclesiae temporibus, minus recte, minusque opportune fuissent vsae, *tantisper obtegere solere* Deum, *suis* tandem temporibus emerfura. Joan. XVI, 4. 25. dicit Christus: *πάντα δε ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ εἶπον.* En igitur temporariae occultationis exemplum! Confer. I. Cor. III, 2. cum Matth. XXV, 29. Immo ne in regno naturae quidem omnia eodem tempore patefiunt. Vfus magnetis ante inuentam acum magneticam an constitit?

Regeris contra hunc §.: Ortum Jesu tam *excellentem & prodigiosum*, si STATIM innotuisset hominibus, *impulsurum fuisse* interea *multos*, vt *Jesum pro Messia haberent*.

RESP. Fere eadem pag. 78. iam repulimus. 1) Quamdiu *rationibus non fulcitur* coniectura, e facie illorum temporum petitis, ea languet. Quis enim definiuerit, navis nequaedam *consistere* potuerit, an *nausfragii* periculo proxima fuerit: nisi cogitet, *num mare tranquillum, an seditiosum* fuerit?

2) *Judicas e horizonte* ΤΥΟ; quasi vero, qui ante septem & decem saecula vixerunt, in *eodem tuo* constituti fuissent. Nos quidem, *viso* in Jesu eorum *uniuersorum*, quae de Messia & praefigurata & praedicta erant, *complemento*, eum facile tamquam Messiam agnoscimus; nos, Christo, DEO, nomen iam professi, & veritates omnes, quas litterae, merito pro diuinis a nobis habitae, de Christo pandunt, amplexi, mansuefacti sumus, ad ea CREDENDA, quae nec oculis subici, nec animis concipi penitus possunt. Dispar ratio fuit hominum istius aetatis, maximam partem rebellium, & hebetioribus oculis ea, quae nos magis lynceis cernimus, intuentium. *Illis quid noxium, quid utile* futurum fuisset, & *quotis* quid utile fuisset, qui diiudicare sustinet,

net, proripere animum debet in illam priscam aetatem, & suae obliuisci. Recordare igitur, quaeso, tritum axioma: *tempora diversa esse distinguenda, nec a nostris ad praeterita uniuersalem valere consequentiam.* An enim ex eo, quod sol meridianus nunc tam illustris est, sequitur, exorientem hodie mane peraeque splenduisse? An ex agro, infrugiferis loliiis obsito, easdem fruges, quas nunc e cultiori speras, metere potuisses? Qui *e sui temporis rationibus* metitur *rationes omnium praeteritorum temporum*, aequè ridiculus videtur, ac pictor ille saeculi XVI, qui *custodiam paradisi* Gen. III, 24. repraesentaturus, delineauit *muros & valla*, paradisum cingentia, iisque imposuit terrorem *tormentorum*, & militum, *sclopetarum* gestantium; & qui *Jacobum patriarcham*, a *monachis* inter *campanarum*, quae pendulae conspiciuntur, sonitus, sepultum exhibuit. Vide Biblia Noribergae A. 1583., in folio, typis descripta *Antonii Koburgeri.* *Particularem concedo consequentiam*, si antea demonstratum est, *axiom superiorum temporum eandem cum ea fuisse*, quae nostro aeuo effectum producit.

3. *E conditione illorum temporum communi* (§. XXXXXIII-LIII. illustrata) suspicio iustior est, hoc mysterium *plurimum* animos turbaturum, quam dispositurum fuisse ad obedientiam fidei. *Ignorantia* criteriorum Messiae §. XLVIII. & *Spiritus Sancti*, tertii suppositi in SS. Trinitate, cui productio humanitatis Jesu *appropriatiue* conuenit, & *erroribus* (ac tamen zelo) laborabant plurimi, a Christo demum dispellendis. Usque ad annum aetatis suae *trigesimum* obscurior Jesus, certe magno in numero nondum, fuit: (§. 35.). Durante eius infantia ac pueritia, *pauca vaticiniorum* Messianorum erant exitu comprobante *resignata*; pauciora saltem, quam, quae sufficerent ad contumacia ingenia flectenda, & rigentes in falsis persuasionibus animos conuincendos, *bunc Jesulum esse Messiam.* *Non solet Deus* in reuelatione sua *salum* illegitimum admittere, & *ab extremis* ad extrema, non peragratis intermediis, *transire.* Amat *gradus*, non *saltus praecipites*; an ergo *ortum Jesu Christi supernaturalem*, h. e. *veritatem multorum nexuum*, eo tempore promiscue & in *primis* publicasset, quo vaticinia de Christo nondum omnia impleta erant, nec plene intelligi poterant? Quaeramus Paulum; cur Deus filium suum continuo post primam legis violationem non miserit? Respondebit Gal. III, I. *infanti erat & minorenni similis* PRISCA VET. TEST. GENS, quae ad tantam lucem, quanta *Seruatore aduentate expectanda erat*, oculis subito *ferendam*, *apta nondum erat.* Haec etiam nostrae liti applicare licet. *Lente moueri debent coecutientes.*

§. LXXII.

Si, vel ante factum per apostolos euangelii praeco-
nium, in aliquibus hominibus CAVSSAE istae (§. XXXXVIII-
LIII.) DEFVERUNT, ob quas hypothetice necessaria fuit
narrationis miraculosi facti, de quo agimus, omissio: ALI-
QVIBVS a) id iam tunc apertius expositum est. Consequentia fir-
matur canone ontologico, §. LXXI. n. a) adducto; siquidem
TAM sapientia DEI agit ex obiectiuis rationibus, & semper
spectat, quid valeant humeri mortalium, quid ferre re-
cusent, (Jo. XVI, 12.), QVAM bonitas eiusdem libenter lar-
gitur, quae vere ac maxime conducunt ad processus in
fide faciendos. Antecedens a PRIORI probabile reddi-
tur eo, quod, si prorsus neminem rem altius vestigasse ac
pia mente praeditum fuisse statueremus, non minus ini-
qui in genus humanum, immo Deum ipsum foremus,
quam Elias, qui ad vnum omnes genua sua Baali incur-
uasse opinabatur 1. Reg. X, 12; quippe vera ecclesia, tam-
quam columna & repositorium veritatis 1. Tim. III, 15.
prorsus deficit numquam Es. LV, 3. Hac igitur, quae
nos decet, a) aequitate in iudicando etiam consequens pro-
babile euadit. Idem hoc vero a POSTERIORI confir-
matur β) eo, quod vestigia, tunc non prorsus intermissae,
significationis: Jesum patre humano carere, in sacris litte-
ris habemus. Nam Luc. II, 49 Jesus profitetur, se, qua
humanitatem, non IOSEPHO patre, sed eo patre vsum
esse, cui verbum reuelatum debetur, & in cuius hono-
rem eius explicatio, inculcatio, & applicatio cederet, h. e.
patre DIVINO §. XII. n. c). Caeleste oraculum Matth. III, 17:
ὁ υἱός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, hic est ille (essen-
tialis) filius meus, ille (affectu eminentissimo) dilectus (C.
XVIII, 5. Luc. VIII, 35.) & verba Christi Joan. VI, 38:

ὅτι κατὰ βέβηκα ἐκ τῆς ἐρανῆς, *descendi e caelo*, propius quidem spectant *diuinitatem* Christi: pronum tamen fuit, vt homines, attentiores ad recessus & pondera horum eloquiorum, ex iis, & aliis Christi sermonibus, etiam *ortum naturae eius humanae immediatam a Deo* suspicarentur. Nec est dubium, quin optimus magister, Jesus, cunctis, sensum verborum altius vestigantibus, *clauem* verae interpretationis tradiderit, atque amicis suis figillatim explanauerit: *se sine viri ope exstitisse, & exsistere debuisse*. Denique γ) dirigo te, pie lector! ad quosuis, qui Jesum vera fide, tamquam Messiam, agnouerunt, v. c. ad SIMEONEM, qui Luc. II, 25. eum vocat σωτήριον Dei, quod ἡτοίμασε *parauerit* Deus; HANNAM Luc. II, 38; PETRUM, disertissimis verbis fatentem Matth. XVI, 16: σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τῆς θεῆς ζώντος, *tu es Messias, filius Dei uiuentis*, ceterorumque XI. *discipulorum Christi*: Joan. VI, 99. testimonium; ELISABETHAM, ZACHARIAM, IOANNEM Baptistam, ad ὄχλον μαθητῶν αὐτῆς, Luc. VI, 12. quos μακαρίζεις *proclamat* Matth. V, 3-10, ne quid dicam de MARIA Christipara Luc. I, 34. 35. de IOSEPHO, diuina sorte erudito Matth. I, 20. Hi enim, *excusso* deprauatorum iudiciorum puluere, in sanctae huius veritatis notitiam admissi sunt, & admi-ferunt omni dubio procul alios, b) παρακλήσιν τῆς Ἰσραὴλ *exspectantes*, atque sancta prudentia instructos.

a) Non iniustum esse, quod non prorsus *eadem ratione* cum omnibus DEVS agat, docet.

1) NON EADEM, sed *diuersa hominum conditio* §. XXXXVI.

2) probat CHRISTVS αα) *praecipitis* Matth. VII, 6 μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τὴν μαργαρίταν ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων Cap. XXV, 29. τῶν ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσώδησεται, ἀπὸ δὲ τῆς μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῆς. C. XIII, 12. Qui igitur *habebant* eum animi cultum, vt calculos de nuntio, *vigrinem perperisse*, recte posaturi essent, iis largior *dabatur* eius scientia; quemadmodum nuptiali veste *induti* admittuntur; *destituti*, rejiciuntur Matth. XXII,

12. 13. Conf. SALOM. VAN TIL. in der Erklärung des Evang Matthaei p. m. 518 & 519. Jedes Regiment hat seine eigene geheime Sachen, welche den Feinden zu wissen keines weges gebühret; sintemal sie darnach schlechterdings ihre Measures, dem Lauf des Königreichs Christi entgegen zu geben, nehmen würden. Probat ββ)

Actionibus suis CHRISTVS, qui, licet aequissimus & benignissimus, tamen α) non vno modo omnes, sed aliter hos, aliter illos instituit Marc. III, 33. ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καὶ ὡς ἠδύναντο ἀκείν, loquebatur iis verbum, quemadmodum poterant audire, & γ) qui Petrum, Jacobum, & Joannem reliquis discipulis suis Matth. XVII, 1. praetulit; qui γ) non omnibus, nec Pilato, nec Senatui Hierosolymitano, apparitione gratiae, conspiciendum, post resurrectionem, se praebuit, sed ALIQUIBVS tantum, dignioribus. Vt alia exempla tacitus praeteream.

- 3) Significant apostoli, v. c. PAVLVS, qui aliis lac, aliis robustiorem cibum impertiuuit 1. Cor. III, 2; qui Tito circumcisionem denegat, quam Timotheo permittit Act. XVI, 3.; rationem habens diuersi eorum status interni, diuersorumque, quae exstitura erant, confectariorum. Vidit nempe, circumcisionem Tito (quia ex opinione, quasi ea ad salutem omnino necessaria esset, postulabatur) perniciosam, Timotheo autem innoxiam, immo vtilem fore, recepturo eam, vt rem indifferenter, & cauturam, ne Iudaei, offensi, societatem eius atque praeconium auersarentur.

At DIXERIS:

- N) E benignitate Dei sequi potius, quod Deus notitiam huius miraculi nemini subtrahere studuerit. Si enim opera Dei nosse, perfectio est: bonus Deus hoc singulare opus nemini subtraxit.

RESP. α) Maior misera ambiguitate laborat, & falsa est, si ita intelligitur: Qualiscumque cognitio (γνῶσις) operum Dei, in quocumque animo, est perfectio. Refragatur Matth. VI, 7. Marc. III, 33. 34. 2. Pet. II, 21. Vera est, si cognitio cum ADSENSV salutaris inuinitur. Concedimusque subsumtionem, hoc modo instrui si posset: Atqui cognitio huius operis Dei in omnibus hominibus saluifica (ἐπιγνῶσις) futura fuit; Ergo talis cognitio in omnibus perfectio fuit; Hinc a Deo non impedienda. Ita quidem totum argumentum concessimus iam §. XXXVIII. Terminus, subtraxit, de DEO adhibitus, inconueniens est. Deus enim permittit tantum entibus logico-moralibus, vt iudicarent, quomodocumque placeret. Homines ipsi sibi negligentia subtraxerunt huius diuini operis notitiam. §. 42.

- 2) sanctitati Dei repugnare adsertionem nostram. Nam si ignorantia est negatio seu imperfectio: sequeretur Deum, qui ignorationem miraculi voluit, voluisse imperfectionem.

RESP. Potest sano sensu concedi totum argumentum. Nam in collisione regularum perfectionis potest **DEVS** velle neglectiorem perfectionis simplicis, seu imperfectionem in **PARTE**, si haec partialis imperfectio ad *maiores perfectionem* **TOTIVS** facere potest. *Bonum maius*, h. e. quod maiorem supplet defectum, *minori*, quod minorem, *anteponendum est*. per Metaph. Atqui *notitia miraculi* futura erat *bonum minus*, cuius vis 1) in plurimis in cassum exspirasset, 2) fecissetque in initiis religionis Christianae, ut ligatas pridem manus deinde nequicquam fere expedire contendissent eius defensores. *Servat enim odorem, quo recens imbuta est*, testa, DIV. (p. 99 N)

- b) Narrat in **SUIDA** sub *tit. Ἰησοῦς* p. 1219 Theodosius Judaeus Philippo ἀπογοησιάζων: Mariam, solemniter ac serio **INTERROGATAM** de origine *Jesu*, veritatem rei factae **HAUDQUAQUAM** dissimulasse. Sed nimis a meo abluderet instituto, in *totam*, a *Suida* expositam, historiam critica falce inquirere.

VRGES vero: Si aliqui Judaeorum ortus *Jesu* supernaturalis *conscii* erant: is facile *cunctis* innotuit; adeoque *notitia* eius *particularis* facile transiit in *universalem*; hinc non satis *caussae est*, cur **PARTICULARIS** per tempus aliquod in hoc §. asseratur.

RESP. *Absolute ἀδύνατον* non fuit, ut illud, quod aliqui tenebant, omnes rescirent, ante tempus proclamationi destinatum; sed tamen *hypothetice*, si cogitauerimus:

- c) homines, praeclarae veritatis *conscios*, fuisse **PIOS**. Si enim coniunctos cum Deo & vera **ANIMI DEMISSIO** & **PRVDENTIA** adeo ornat, ut libertatem sentiendi minime vertant in libertatem loquendi, nec omnia omnibus renarrent, sed *videant*, *cui fidant*: nullum dubium est, Mariam, Iosephum, Elisabetham, Zachariam, ceterosque *θεοσεβείς* non incaute obuius cuique pectus suum reclusisse, sed *bonis* ac **PIIS** tantum, quatenus natiuitatis *Jesu* conditio sit, *ultro aperuisse*; hos vero rem, suae concreditae conscientiae, paucissimis ac selectissimis, sibi satis exploratis, tradidisse. Atqui verum est prius: imitatores **DEI** facundos esse virtute, non morbo, atque *tacendi loquendique tempora probe distinguere* Matth. VII, 6. C. X, 16. Cohel. III, 7. Sciunt, pertinere ad officia, *qua sermonem obseruanda*: *dass man andern so viel Nachricht erteile, als zur möglichsten Beförderung ihrer Wohlfahrt dienlich ist, oder, dieselben zu fassen und nützlich zu gebrauchen fähig; dass man sich in die FÄHIGKEIT und BEGRIFFE, auch GANZE INNERE GEMÜTS-BESCHAFFENHEIT ANDERER BEQVEME, so wol die SCHRANKEN der ihnen zu erteilenden Nachricht, als auch die MITTEL da-*

zu daraus herleite. Vid. I. S. BAVMGARTEN *Theol. Moral.* §. 143. pag. 311. 312. 113. Ergo potuit notitia istius rei manere *particularis*, usque ad illud tempus, quo DEVS ipse, per emissos praecones, eam vertere in *publicam* instituit.

- 2) Nec instare licet: *officii* piorum fuisse, cuique *communicare* eximiam *veritatem* a se creditam: humanam Jesu naturam a TRINIVNO DEO, ac, terminatiue, a Spiritu sancto esse productam. NAM quum pii perspexerint, consilium diuinum ita ferre, vt homines, tunc viuentes, diuinam Christi originem magis ex admirabili IPSIVS doctrina, e suspendis eius portentis, & e vaticiniis, euentu confirmatorum, auctoritate, ipsi suspicarentur, quam ex aliorum hominum spontanea opera ac suauis discerent: operosiores in propaganda cognitione sua esse non debuerunt, nisi quando a DEO occasio offerebatur; quando nimirum attentus sermonum Christi auditor, operumque spectator, incitante Spiritu sancto, iam in eam discesserat sententiam: quod Jesus *ἡγεῖται τὴν ἐκκλησίαν* esset, suaeque sententiae, iam gliscentis, pabula seu plura fulcra, sciscitando de conceptione Jesu, quaereret.
- 3) Ne quid de agente excubias ac strenue commilitante *providentia diuina* nunc addam.

OBS. *Mariae, Josepho* atque *consanguineis* Jesu taciturnitate, seu abstinentia a *proclamatione* honorificae rei *voluntaria*, opus praeterea fuit, vt INVIDIAM a se declinarent. §. LI. a) LII. Nimia namque *σοφὴν* fascinati, ac studio partium dediti videntur parentes & cognati, iidemque aliquam *ἐξοχήν* prae aliis familiis captare, qui, *singularia* & maxima quaevis suis inesse, dictitant.

§. LXXIII.

Reliquum est (§. 45.) vt paucis exponamus: periodicam illam (§. 71.) & partialem (§. 72.) *obscuritatem miraculosae originis Jesu* PRAESTARI BENE POTVISSE colore coniugii Josephi atque Mariae, tam 1) *formaliter*, quam 2) *moraliter*.

§. LXXIII.

FORMALITER & in se quidem; quippe ii, qui 1) *expectationi casuum similium* nimis indulgebant, (ceu solent plurimi,) homines *sensibus dediti* 1. Cor. II, 14. suffragia sua facillime eo contulerunt: *connubium Josephi*

atque Mariae IPSVM, per vsum iurium tori, rationem ortus Jesu legitimi continere; haud secus ac milleni honesti coniuges millenos honestos filios susceperint §. 50. Immo propensiores ad ita suspicandum redditi fuerant homines II) modo, quo, semet singuli IPSOS exstitisse, acceperant, & quo liberos suos ad existentiam perductos esse, genitor quisque ac matres quaelibet nouerant. Quemadmodum enim ea, quae nobismet ipsis contigerunt, in verioribus atque certioribus habemus: ita eadem audacius atque confidentius in aliis ad vnum omnibus hominibus speramus. Quotquot igitur (eorum, qui apparentibus vnice inhaerere solebant, nec eximium quidpiam de Jesu ominabantur,) procreandae soboli operam vel dabant vel dederant; quotquot, e matrimonio se ortos esse legitimo, persuasi erant; ii, animaduersa Iosephi ac Mariae societate, hierologia nuptiali pro CONNVBIO declarata, (§. III.), statim acquiescebant. Abstinebant ab vltiori disquisitione, num ordinaria fuerit, an extraordinaria in Maria pariendi causa; dum, attentione non nisi in consortium illud externum defixa, veritas videbatur esse satis explorata: Iosephum esse genitorem Jesu. Liqueet igitur, praecipitatis hominum σαρξινῶν iudiciis fieri vtique potuisse, vt sublimior Jesu ortus, ante illud tempus, minus pervulgatus existeret, quod sapientia diuina futili vitio sureptionis denudando, ac debellando, veritatisque huic, cum reliquis, in solis disco ponendae destinauerat.

§. LXXV.

MORALITER etiam occultari potuisse arduum conceptionis Jesu miraculum, elucescet, quam primum certius reddiderimus: perfectionibus diuinis minime aduer-

uerfari, quod permiferit I) *coniugialem* *Josephi* *atque* *Mariae* *consociationem*, quam tamen cum specie coniunctam fore, praeuiderat, *Jesum a Josepho satum esse*; §. 76-84. II) *quod falsam hominum de ortu Jesu*, e connubio isto elicitam, *opinionem non statim apertiori verae doctrinae promulgatione conuellerit.* §. 85.

§. LXXVI.

Ordiamur ab eo, quod *primum* nominauimus. *Pa-*
ta connuabilia non solum in se sunt *bona* Gen. I, 27. 28. Cap. II, 18. Matth. XIX, 6. Joan. II, 2. verum etiam *hoc*, quod *Josephus* *ac* *Maria* (ambo) *moliebantur*, a lege tam naturali, quam *positiua* Lev. XX, 10. seq. fuerat *con-*
ces-
sum §. 3. Quumque *eligendi coniugem*, seu decernendae atque ineundae societatis matrimonialis FACULTAS data cuique LIBERA sit: *eam Mariae atque Josepho*, in decreto suo *persistentibus*, *eripere*, *nec aequitatis diuinae*, *nec necessitatis* fuit; siquidem tanta sapientiae supremi Numinis opulencia est, a) *vt quasvis actionum licitarum* *determinationes utiles* facere queat; effectibus earum & limitatis, & ad optimos fines directis. Si *Deus Josepho*, *connubium cum Maria ineundum numquam meditato*, *vel id auersato*, *imperasset*, *vt hoc ipsum eacum isto tem-*
pore, quo vi supernaturali grauida exsistebat (Cap. II. §. 28. seq.) *contraheret*: addubitares forte de *innocen-*
tia Dei. Sed, quum a) *Josephus sua sponte appetierit con-*
uictum cum Maria, *ac Maria aequae cum Josepho*; quum b) *ambo*, *haud inuiti*, *consortium indissolubile sibi iam*, *ante quam Jesus conciperetur*, *stipulati fuissent*: an *requiris* *in DEO*, quod *iniquus* b) *esse ncluerit*, sed *suum cuique tri-*
buerit? Sponsalia & nuptiae respici possunt, *vt funda-*
mentum atque aedificium ipsum. Merito igitur *Deus*, *ja-*
cta iam libere, *iusta fundamenta* *haud subruit.*

a) Quam

a) Quam quidem Dei gubernationem in coniugio Iosepho-Mariano revera licet admirari 1) e §. 45. 82. 2) 86. seq. Sect. II. 3) ex eo quod illud *nulla prole* fecundum fuit: ne hominibus ansa praeberetur opinandi, imino confidendi: *eadem lege mutationis*, qua fratres Christi in existentium theatrum a Iosepho ac Maria essent producti, *etiam JESVM esse procreatum*. §. 2.

b) Plus *non iniusto*, INQVIS, Deum fecisse, seu, *non tam permisisse*, quod denegari, sine iniquo partium studio, neutri poterat, *quam data opera instituisse rem, veritati opprimendae aptam*. IMPERASSE enim Iosepho INVITO, nuptias cum Maria celebraret Matth. I, 19. 20.

RESP. Negamus *minorem*, eo sensu, quem tu ei affibulas. Namque 1) *Perperam dicitur*: Iosephum tunc, quum diuinitus moneretur, ipsum LEGITIMUM cum Maria connubium FASTIDIVISSE. Propensus omnino ad coniugii huius, ut ita loquar, *substantiam*, seu, ad Mariam ducendam existit; (prout testantur & eius διναίσιον Matth. I, 19, ad servandam fidem, in desponsatione datam, impellens, & vox φοβηθῆς v. 20, quae *malum* praenitum indicat, *propensionem eius verae duranti*, nuptias consummandi, obstands. (Conf. §. 6. p. 15.) Aversatus tantum fuit Iosephus nuptias ILLEGITIMAS; cuius quippe animum deceptor opinio anxium habuit, Mariam esse *vitiatam*, sanctissimoque proinde Numini *ingratum* fore, quando feminam, quae legem diuinam, de vitanda scortatione, temserat, sciens in connubio foueret §. VI. pag. 14.

2) Mandavit Deus Iosepho *non simpliciter*, ut nuptias cum Maria contraheret, verum, *ut, solemnii sponsione RECEPTAS iam, iustas nuptias ne detrectaret propter eam causam, quam, per errorem, nec sine iniquitate in Mariam honestissimam, mente conceperat*. Nec enim dicit: παράλαβε τὴν Μαριάμ, sed, ΜΗ ΦΟΒΗΘΗΣ παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναικά σου. Haec igitur verba, aequiori animi lance pensitata, produnt: *non tam IVSSISSE Deum nuptias*, quam ERVDIVISSE Iosephum, tam de *futilitate causarum*, quae liberam eius propensionem extinctum, turbatum saltem ibant, eumque in peccatum seducturae, ipsi Jesu vero atque Mariae *ignominiae & opprobrio* futurae erant; quam de *honestate* fetus, qui in utero Mariae erat. Non nisi timoris seu indignissimae *suspicionis dimissionem* angelus postulat, Iosephoque nuptias cum Maria PERMITTIT, enixe cupienti eas; hoc est, declarat, eas esse LICITAS, Mariae honorem saluum, impedimentumque, quod religioni pactiois Sponsalitia obesse videbatur, inane. Noluit Deus ut Iosephus libertati suae, in eligendo, vim inferri graviditate Mariae putaret.

Ju-

Jubere vero rem, quantum discrepet a reprehensione huius illiusue illegitimi ac periculosi ad rem, iam susceptam, reprobendam ac refugendam incitamenti, nemo tam est hebes, quin intelligat.

Fateor tamen, Josephum, simulatque de honestate fetus, quem Maria in vtero gestabat, edoctus fuerat, *obligatione constrictum esse, nuptias consummandi*, quippe qui honestas in desponsationis foedere fuerat *STIPVLATVS*, adeoque, si non consummasset, foedifragus euasisset.

§. LXXVII.

Si II) MAIUS malum ex impeditioe coniugii Josepho-Mariani exstiturum erat, quam e permissione eiusdem, permittendum potius istud coniugium fuit, quam impediendum. Atqui verum est prius, ergo & posterius. Cadauerosae ἀπολυσθείας postulabit propositionem maiorem nemo a); nisi, quem praetereat: voluntatis diuinae perfectionem ita ferre, vt Deus, qui omne malum, omni, quo licet, modo, impedit, in collisione plurium, quae vniuersa aueruncari nequeunt, malorum tam α) generatim mensuram obseruet, seu maioris minorisue proportionem ducat, quam β) speciatim, malum minus, tamquam respectiue bonum, admittat, depulso malo maiori. Ipsa bonitas atque sanctitas supremi Numinis, (grauissimae causae!) exigunt, vt ii euentus, seu rerum status, qui minori cum incommodo conjuncti erant (v. c. coniugium Mariae) praeferantur illis, in quibus malum praepollebit (h. l. caelibatui Mariae).

- a) Nil igitur opus est, quam vt, *antecedens* iustis veritatis numeris gaudere, ostendamus. Hunc in finem non solum *permissionis*, verum etiam *impeditionis* coniectaria expendamus, collatasque vtriusque rationes subducamus, age!

§. LXXVIII.

Deo connubium Mariae *PERMITTENTE*, nascebatur opinio, Jesum lege naturae a parentibus genitum esse,

esse, 1) *e tribus Judae gente Davidica certissime* (pag. 40. Luc. I, 27.) *oriundis*; 2) *pietatis in Deum, optimarumque virtutum omnium laude praestantissimis* §. 14. 35. Falsa fuit, profiteor, ex parte haec opinio, ac valde improbatum DEO id erroris est, quod veritati admiscebatur; attamen largiendum quoque est, hac persuasione neminem esse impeditum, quo minus JESVM audiret, probaret, sequeretur, atque pro MESSIA, diuinitus tandem in terras ablegato, haberet. Quid? quod ea *elenchus*, atque insignis *incitamentum* καὶ ἀνδρωπύον fuit, ad JESVM tamquam communis hominum felicitatis recuperatorem grato ac venerabundo animo agnoscendum. Infedit enim altissime Judaeorum, qui tunc temporis viuebant, mentibus hoc scitum: *Messiam ab hominibus* 1) *CONIVGATIS*, 2) *ad DAVIDIS STIRPEM pertinentibus*, 3) *PIIS procreatum iri* §. 52.

§. LXXVIII.

Si vero esset coniugium παρθενογενεσώτονος diuinitus IMPEDITVM, a) ac Maria *caelebs* facta puerpera; exorta, atque peruulgatissima statim futura fuisset N) fama, JESVM E NATVRA SCORTI PRODIISSE! ad abiectorum *spuriarum* censum pertinere! Nemo nisi Sabinorum quisquam existimabit, vllum, vel infimae plebis hominum, inter Judaeos in tanta rerum versatum esse ignorance, vt non intellecturus fuisset, *hoc vitium in MESSIA minime esse ferendum*; eum ergo, qui illo commaculatus sit, generis humani Σωτήρ esse neutiquam posse. Nec natutioribus in populo, aliena a Judaeorum sacris sectante, commendaturus se erat sanctissimus Seruator, si malitiosa ignorantia in vulgus sparsisset, *eum inhonesto ortu squalere*. Haec igitur, si vlla vnquam, pestilens opinio (§. 14.

(§. 14. 21. seq.) fecisset, vt *homines* JESVM, ceu *Messiam*, *colere recusassent*, ac proinde, despecto hoc salutis fonte, morbis suis insidiosissimis confecti, aeterna morte perissent. Maximum enim inter gentes quasque cultiores, praesertim Judaeos, *dedecus sordidae originis*, (in Messia eo magis *δορυβάτης*, quo conspectior is erat, & quo debebat esse integrior ac purior hic rex Israelis) multos induxisset, b) vt, praecepta eius non salutaria ac sapientissima, sed falis expertia; non auditu, consideratu, & ad sensu, sed contemptu atque explosu digna esse, ominati essent; non quaerentes eum, sed, abominantes; non solum non admirantes & obseruantes, verum etiam exhibilantes praesentem Jesum. (§. 22. seq. §. 54. seq.) *In casum igitur vis muneris Jesu prophetici exspirasset*. Immo tantam crimen illud deformitatem doctrinis Christianorum adpersisset, *quanta vel DEINDE ab apostolis non sine difficillimo negotio elui potuisset*. (§. 55. sq.) Siquidem ii, qui persuaderi se passi fuerant: Christianos statuere, quod *vir spurii ortus esset Messias*, ex hac doctrina de reliquis Christianorum dogmatibus, *tamquam e fimbria de texto*, fuissent iudicaturi, animosque suos ne stitissent quidem, puriori legatorum Jesu doctrina expugnandos. (§. 56.)

a) Si post *desponsationem* factam *impeditum* esset coniugium (impediebatur autem §. 6. re vera, nisi Iosephus caelitus esset monitus): opinio, *Jesum esse notum*, lerna maiorum, futura fuisset *ET promptior*, ET speciosior; dum Iosephus, Mariam non praeter causam *ἀπολύων*, argumentum praebere nefario *deminutae virginitatis Mariae*, dictitari potuisset.

b) Noli hoc mirari, quum e *commoratione Jesu in Galilaea* 1) gentilibus *contermina* 2) *profelytis portae pleniori*, 3) *impiis moribus foedata*, colligendum putarent: eum nihil solidi ac sani de via ad Deum redeundi tradere posse Jo. I, 47. C. VII, 52; immemores, etiam *Eliam*, *Elisam*, *Ionam*, *Amosum*, *Hoseam* ac *Nabumum*, *Hannamque GALILAEOS* fuisse.

§. LXXX.

Si vel religio quibusdam fuisset, probam ac laudatissimam Mariam, quasi turpiter *defloratam*, & sanctum Jesum, veluti *spurium*, audacter *criminari*: 2) *SUSPECTA* *illis* tamen *reddita* esset isto nuntio *DOCTRINA CHRISTIANA*, §. 49-53. indignaque visa, cui *omnino* adensus perhiberetur. Quod *QVAEDAM* saltem, disseminassent, eorum, quae de Jesu traduntur, *ἀσέβητα*, *FALSA*, immo *IMPIA* sint, testatur inaudita & ieiuna relatio *de ortu eius*. *AVT* enim adseritur de *Jehoua*, quod Jesum produxerit; & iniuria *DEO* infertur (obversabatur enim ita sentientibus conceptus *consueti actus gignendi*); *AVT* id dicitur de *alio Numine*, a *veri Dei natura distante*; & plures *Dii*, nouaque sacra confinguntur, missa ea religione, quae *VNUM DEVM* venerari iubet. Quodcumque elegeris, habes Sardes venales! Acutis haud opus est perspicillis, ad videndum, eiusmodi probrum, licet illegitima consequentia nixum, causae *DEI* periculosum, quam quod periculosissimum fuisse futurum.

§. LXXXI.

Jam quaero quosque, a purgata judicandi facultate non prorsus relictos, nonne perniciosior sit *impeditio- nis* (§. 79.) coniugii Iosepho-Mariani effectus, quam *per- missionis* (§. 78.) eiusdem? nonne minus periculosa eo tempore fuerit sententia: *Jesu natiuitatem in cursu naturae rationem sufficientem habere*, quam haec: *eam reclamantibus legibus diuinis euenisse*? §. 78. Quae quum ita sint, nemo, nisi cui fungus pro cerebro sit, flagitabit, ut *Deus, non-permittendo coniugium illud*, istam potissimum difficultatem praeueniret, pro qua *vna* recisa, hydrae in
mo-

morem, alias plurimas, & maiores repullulaturas esse praeuidebat.

§. LXXXII.

Potuit *moraliter* coniugium Mariae a DEO permitti III) *quia e permissione eius BONA aliquot haud contemnenda praesciuit profectura esse*, a) emansura quidem, si illud impediret. Cautum namque eo est: N) *NE Maria, puerpera SCORTATIONIS rea, atque Iesus IMPURAE ORIGINIS labe inquinatus esse putaretur*; quippe quod nomen, si haud ademisset prorsus, valde infregisset saltem auctoritatem Jesu, ad munia doctoris publici, cum successu obeunda, ipsi necessariam. §. 22. 79. 80. Idem connubium 2) prohibuit: *ne imbecilles alii (modestiores hi quidem, quam ut SPURII titulo Jesum statim dehonestarent,) saltem dicerent: quod Iesus genitoris humani exfors sit, se pro re incerta, immo a vero abhorrente habere; simulque in dubitationem etiam de reliquis, quae de Christo celebrantur, historiis, ac scitis adducerentur.* Quam facile, quam breui tempore! dubitatio ista in opinionem, opinio in sententiam, sententia in axioma, auctoritatibus indies munitius, sed virulentissimum, hoc abiisset: provti dogma *de supernaturali ortu Jesu*, sic plura, de eo proposita, esse *falsa, dubia* certe; examen paucissima ferre! Dedit 3) connubium Josepho-Marianum iis, qui conditionem natalium, ceterasque grauissimas rationes Jesu scrutabantur, *praeclaram copiam veritatis rescindendae*, a testibus nimirum, *vti sinceris*, sic DVOBVS. (Deut. XVIII, 15.) atque DOMESTICIS, rerum gnaris, h. e. DEXTERRIMIS, §. 86. Denique 7) *id fecit ad victum, amictum, cultum & quidquid necessitates vitae exigunt, JESU, via ordinaria, procurandum* §. 90. sq. Qui sibi in mentem reuocat, quater-

nam visionem *propter* JESVM Josepho contigisse, Deum-
que cura prorsus singulari §. 43. pro salute Jesu, vitaeque
praesidiis vigilasse, is haud contendet, hoc commodum
melioris sustentationis Jesu a DEO esse neglectum.

a) Frustra instaret quispiam:

I. Quia *non faciendum sit malum, ut bona inde eueniant*, Rom. III, 8:
nec permittendum illud coniugium fuisse, egregia licet eo com-
moda sint praestita. Nam

Peccatur

a) In *forma*: quippe *quaterione* pedum discurrit syllogismus, qui
τὸ πᾶν facere, seu commissioni in *maiori*, in conclusione *permittere*
substituit. Paulus damnat τὸ ποιῆσαι τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ, hanc
maiores subternens: *quodcumque MALVM* seu illegitimum
est, illud non faciendum (nec legitimum euadit) *eo fine, ut bo-*
na inde resultent.

b) In *materia*: Minor enim: *Coniugium Josepho - Marianum*
MALVM fuit, *per petitionem quaesiti* pro vera assumitur §. 76. 3.

II. Aeque imbellis foret obiectio: *momenta N) & 2)* nihil *positiui boni*
continere; *hinc nec bona esse.*

RESP. *Remotio impedimentorum* est remedium finis obtinendi; quia
fine ea finis ad existentiam euehi nequit, atque *finis* eam tam-
quam *principium existentiae suae* respicit, (per Metaph). Jam
connubium Mariae N) 2) praecidit viam *finis* (*fidei in Jesum*
Christum) *impedimentis* (nempe duobus erroribus, qui semen re-
generationis i. Pet. I, 23. inefficax reddituri erant,); Ergo fuit *re-*
medium ad bonum finem, hinc *Bonum*. per Metaph.

Obs. Momenta N) 2) 3) coniunctim expensa, illustrant sapientiam DEI,
atque bonitatem eximiam. Docent etenim, *hoc connubium profuisse*
Judaeis (conscientia erronea aegrotantibus §. 50. 1q.), tam *BONIS*, quam
in angustia perseveraturis; impediendo, quo minus vno agmine ad
vellicandos Jesu natales irruerent; atque hi, a probrosis insultibus suis,
ante id tempus, quo vinci facilius poterant, refrenati, ne *κατὰ* luum ad-
grauarent; *illi vero*, ne obstaculum aliquod *sui in JESVM studii* sentirent.
Confer §. 86. 89. & Sect. II. §. 90. 92.

§. LXXXIII.

Purissimus a culpa DEVS est, vtvt connubialem Ma-
riae cum Josepho consociationem permiserit: III) quia

ER-

ERROR, *Jesum ab hoc hominum pari genitum esse, fuit EVI-*
TABILIS: hoc est NON tam in CONIVGIO ipso, quam
in ipsorum oscitantium hominum abusu liberi arbitrii
(§. 42. pag. 60.), in incongrua idearum associatione §. 74, in
fallacia causae non causae RATIONEM SUFFICIENTEM HA-
 BET. Fuit N) ratio erroris in connubio *insufficiens*. Nec
 enim coniugium negavit τὸ θεῖον originis Jesu, nec id ita
 occuluit, ut eius comperiendi & animaduertendi facultas
 erepta esset pie sciscitantibus. Si DEI ipsius auctoritas Je-
 sum pro communi Josephi atque Mariae filio *diserte decla-*
rasset: conuenissent signa mentis diuinae neque cum men-
 te DEI, neque re ipsa, adeoque laesa esset veritas; Vel, si
 Maria, ac Josephus pro *communi* filio suo eum *venditassent*,
 aut piorum ullus ita iactasset, (cuius sermonis Deus fuisset
 praescius): permissioni coniugii huius culpa non nihil ad-
 fricari posset; Vel, si Deus permisisset, *ut Josephus e Maria*
χεῖροτόνω liberos procreasset: excitata & commendata fuis-
 set coniectura; *uti hos, sic etiam JESVM modo naturali esse*
progenitum, dicique posset, a connubio Jos. Mar. erro-
 rem istum suppeditatum esse §. 76. not. a). Verum, quum
 ista ostendi minime possent §. 74: debebant fane homi-
 nes, qui, obesarum se narium esse, videri nolebant, intel-
 ligere: NVDVM a) *coniugium Mariae atque Josephi non suf-*
cere ad sententiam illico suscipiendam; JESVM, Mesiae no-
 mine celeberrimum, quia Maria atque Josephus matrimo-
 nii vinculo coniuncti sint, *utriusque filium esse*. (42. 72. a).
 Consulenda esse effata Dei de matre Messiae Jes. VII, 13. 14.
 b) *Sufficientibus instruxerat Deus homines adminiculis ad*
futilitatem erroris sui perspiciendam, si modo supina negli-
 gentia haud torpuissent. In scripturis V. T. enim, quae
 non fortuitam mentionem de Messia iniiciunt, sed pro
 palmario scopo habent, ut de eo testentur, (ἐκείνου ἐστὶ,) Jo.
V, 39;

V, 39; in his Deus dudum aperuerat, *qualis futura esset Messiae mater*, Jes. VII, 13. 14. §. 49. & id quidem non dubie, sed in מרת, in *signum* certum; non obiter, sed *destinata diligentia* (יית). Haec evidens declaratio fecit, vt, quot argumenta, *Jesum esse Messiam*, loquebantur, tot demonstrarent, ex illibata hoc ἀγιον (Luc. II, 35.) virgine progerminasse §. 68.

- a) Sicuti NVDA mentio τῶν ἀδελφῶν Christi Matth. 12, 47. C. 13, 55. nihil praeter *possibilitatem* parit, fratres aliquos Christi *uterinos* ibi intelligendi; quum vsus loquendi, Scripturae solennis, vocem ἀδελφός aequae saepe adhibeat de iis, qui REMOTE, interpositis his illisue parentibus, *ab iisdem parentibus descenderunt*, & quidem vel *parum remote*, i. e. 1) de *propinquis*; vel magis remote i. e. 2) de *popularibus*; (ceu testantur α) exempla: Gen. 14, 14, vbi LOTHVS, qui *fratruelis* Abrahami fuit (Gen. 11, 27) FRATER Abrahami vocatur, coll. C. 13, 8. כִּי אֲנִשִּׁים אֲחֵים אֲנָחְנוּ Rom. 9, 3. Act. 7, 2. C. 13, 26. β) additamentum ἰδιος, cum voce ἀδελφός interdum colligatum, Jo. I, 41. quod *superuacaneum* foret, si ἀδελφός nil nisi fratrem germanum designaret): Sic MERA coniugialis Iosephi atque Mariae *societas* ad nihil aliud valebat, praeter *coniecturam* aliquam, infirmissimam tamen, eliciendam de δυνάμει *physica*, quod a Iosepho & Maria IESVS susceptus sit. A posse vero ad esse an valet consequentia?

Quemadmodum autem HELVIDIANIS (§. 2. d.) circa A. C. 380. natis, vitio vertitur, quod non satis studiose cogitarint, quae ad tollendum *aequilibrium significatus* vocis ἀδελφός facere poterant. (v. c. α) Manifestius Jesu, ab hominibus reliquis bene *dignoscendi, discrimen* ponere, vt ἀδελφός locis citatis *cognatos* significent, (§. 76. a) 3) §. 2.) β) matrem fratrum Christi distingui a matre Domini Joan. 19, 25. γ) Iacobum & Judam in epistolis C. I, 1. numquam se vocare fratres Jesu, sed *seruos domini*; itemque IESVM numquam in *statu exinanitionis* quosquam vocasse *fratres suos*, ne videretur ipse vulgaris conditionis esse, sed tempore post resurrectionem demum, quo euaneerat hoc periculum, & opere redemptionis consummato, ea *sanctitas* hominibus comparata erat, vt nomen *fratrum* non amplius erubescendum esset Hebr. 2. 11.): Sic erroris de ortu Jesu culpa refidet non nisi in taxanda *negligentia* eorum, qui coniugium leui tantum consideratione aestimarunt.

§. LXXXIII.

Recolamus nobiscum **NN**), conspectum pastoribus angelum Domini, angelorumque exercitum singulare quidpiam portendisse; immo diuinum nuntium *expressis* item atque *fat copiosis* verbis edixisse: **JESVM**, in vrbe Dauidis natum, **ESSE MESSIAM**, **JEHOVAM**, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς, Κύριος, Luc. II, 11. Pastores autem, fide plenos, hanc magnam veritatem minime pressisse (1. Cor. VI, 13). Nam διεγνώρισαν περὶ τῆς γήματος τῆς λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τῆς παιδὸς τέτῃς Luc. II, 18; *diuulgabant*, a) non modo ῥῆμα, *rem ipsam*, sibi de hoc filiolo dictam, verum etiam (περὶ) eam rem *amplissime* sumtam, h. e. *phaenomena*, quae cum annuntiatione coniuncta fuerant, *mirabilia*, itemque *accuratissimam conuenientiam* annuntiationis cum re ipsa (coll. comm. 12. cum. 17). Perpendamus (**22**) **SIMEONIS** *publicum de Jesu*, redemptioni hominum destinato, *testimonium* Luc. II, 30. 32; (**21**) *Magorum* 1) *plurium* 2) *exterorum* 3) *spei suae tam certorum*, *ut molestum iter susceperint*, *apertam* b) *professionem*, toto Oriente deinde sparsam, quod iam natus sit, βασιλεὺς τῶν Ἰσρααλίων, *Mesias* c) & prouocationem ad signum minime suspectum, id est αἰσέρα, χηματισμῶ a) ipsis explicatum (p. 58.) **77**) **CAEDEM BETHLEHEMICORVM** *infantum* aptissimam ad homines exstimulandos, ut de origine **JESV**, occasione caedis, disquirerent, & ex *conseruatione* **VNIVS** pueruli Jesu, ominarentur, eum, ἀντίτυπον **MOSIS**, itidem in infantia e praesentissimo periculo erepti, magnum prophetam & ducem populi fore. Et quis dubitet, **DEVM** publicasse, *quod Jesus Mesias sit*, adeoque *non a Josepho, peccato originali polluto, procreatus?* quum **77**) **JOHANNIS** κήρυκος, *publici vocalissimi & grauisimi doctoris*, ἐργον fuerit, *more praecursoris*, 1) *nuntiare aduentum*

principis; ἡ γυνὴ ἡ βασιλεία τῶν ἑρᾶν! 2) *iubere eius nomine, ut pararentur paranda, μετανοεῖτε, mutata intellectus sensa & voluntatis studia.* Matth. III, 2. Jo. I, 27. Ipse Jesus (1) hanc veritatem, Messiam adesse, clarissime proposuit Matth. IV, 17. C. X, 7. Jo. III, 26. C. VIII, 36. Certe (2) per insignia illa, quae *propter Jesum* adultum Matth. III, 16. 17. C. XII, 18. & *a Jesu fiebant*, MIRACULA obligabantur homines ad studiosam cupiditatem, eius natales eorumque rationes quascumque explorandi, & ad recurrendum ad ipsum Christum, Jo. I, 37. seq. ad Mariam, Josephum, & Jesu familiariores. Nam (3) hi, singulique ΠΙΙ HOMINES, interrogati, rem HAVD prorsus DISSIMVLABANT §. 72. & p. 62. Haud difficili licuisset negotio Mariam audire ingenue confitentem: *fetum iam fuisse trimestrem*, §. 32-34. quum ipsa Josepho coniuncta sit matrimonii foedere, & inde colligere potuissent: in Jesum quadrare praenuntiatum de Messia criterium Jes. VII, 13. 14. e) §. 49. 42.

- a) Dignum sane & attentione & fide fuit hoc testimonium I. Jo. V, 9. 10. Decebat igitur omnes, ut tanti illud facerent, quanti MARIA id fecit, 1) *attento* animo id audiens, 2) συντήρῃσα, singula momenta studiose integra custodiens, 3) συμβάλλῃσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, serio *comparans cum cognitione*, qua iam ante instructa fuerat, ut hanc augeret Matth. XIII, 12. Decebat, non solum rem *mirari*, Luc. II, 18. h. e. pro noua ac inaudita, vera & graui habere, verum etiam *rimari*, vltius. Qui enim *inuenire* optat, debet *quaerere* Matth. VI, 18. Nec frustra Spiritus S. litteris consignandum curauit, Luc. II, 12. 15: *eos ipsos homines, quibus angeli apparuerant, rem, summam indicatam, indagare & perscrutari debuisse.* Amantes Goelis sui, & ex amore de natalibus eius studiosius percontantes, certum est, haud infeliciori successu, quam quo pastores, veram rei rationem rescuisent. Matth. XIII, 5. *Beantur enim οἱ ἀκούοντες* (audire cupientes) τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν, teste Christo Luc. XI, 28; his verbis indicante, *ipsam matrem suam* (praesentem Matth. XII, 47) non nisi per *diuinum testimonium seu verbum*, cupide ac pie *auditum*, fide-

fideliterque *applicatum*, esse felicem redditam. *Non tam beatam esse reputandam eo nomine, quod utero eius Messias gestatus, mammisque lactatus sit* v. 27; sed eo quod *ordinem salutis*, a se, Messia, promulgato, ingressa sit; FIDE enim, vnico hoc medio *λήπτικῳ*, participes nos bonorum, a Messia parandorum, fieri.

- b) Dum enim non quaerunt: *ἐν Γαλιλαῖς τῶν Ἰουδαίων τεχθεὶς ἔστι*, *naturae est &c?* sed *πᾶ ἔστιν ὁ τεχθεὶς*, *ubinam est?* declarant 1) *certo certius*, & in Oriente *notum* esse, quod Messias adsit; 2) eum esse *quaesitu dignum*, 3) obligari Judaeos quosuis, inprimis *sanctae* urbis ciues, vt eum & *cognitum* habeant, & *rationem* de eo quaerentibus reddant.
- c) Messias dictus Rex Dan. VII, 13. 14. C. 11, 44. Pl. XCVIII. 28. Ps. XCV, 3. 4. 5. Jo. XVIII, 37. TALMUD HIEROS. *Berachot*, Fol. V, 1. & *Schebet Jehuda*, e versione Gentii. Confer LIGHTF. in *Evang.* pag. 220. & EISENMENGERTUM.
- d) Vide S. J. BAUMGARTEN *Auszug der Kirchen-Geschichte* P. 1, §. 17. p. 76.
- e) Has scripturas debuissent *ἐρευνᾶν*, Jo. V, 39 hoc est, *non perfunctorie*, ceu quotidie fiebat in synagogis, *lectitare*, earumque superficiei tantum inhaerere, SED, solertiam fossorum metallicorum imitantes, *πολλὰς* (in numero *plurium*,) 1) *integras*, singulos V. T. libellos, paginas & lineas) 2) *intus* perquirere, reconditumque sensum indagare 3) *attente*, *providenter*, atque *operose* 4) *indefesse*, tamdiu pergendo, donec veritatem eruissent.

§. LXXXV.

Pergimus ad alterum (§. 75. attactum) momentum; nec DEO, (qui ipsum connubium Mariae concedere potuit §. 76-84.) indignum fuisse, *permittere*, vt illud in *obscuracionem verae conditionis ortus Jesu cederet*, seu vt homines (*per fallaciam consequentis*) pro effectu huius coniugii id haberent, quod eius effectus minime fuit. Hoc palam est 1) ex eo, quod, oppositum a) permissionis, IMPEDITIO tam *immediata*, quam operosior *mediata* INCONGRUA futura fuisset. AUT enim DEVS (N) VI ABSOLUTA *libertatem sentiendi*, hominibus propriam, *eripere debuisset iis*, qui perperam de ortu Jesu iudicaturi erant. Hoc autem poscere, est, velle, vt homines *liberi*, & tamen *non li-*

beri, ut A & non A sint; (seu idem est, atque AVT contradictoria, & hypothetice impossibilia, corpus sine figura flagitare; AVT prorsus alium rerum ordinem, infinita miracula cupere). Ut paucis multa complectar; quidquid mihi, contra permissionem peccati Adamitici has difficultates mouenti, responsurus esses, id omne tibi responsum esto. b) AVT (2) CONFUTARE Deus statim sub initiis vitae Jesu debuisset falsas mortalium de origine Jesu cogitationes. Vel α) per miraculum; Sed hoc permittere non fuit sapientiae diuinae §. 68. nec certum, an ii, qui deinde longe maximo miraculo Christi e mortuis fuscitati se moueri haud patiebantur, tunc per hoc miraculum erroris conuinci se passuri fuissent. Vel β) mediis ordinariis. Respondemus vero (αα) Deus sufficienti confutatione utique errori occurrit, dudum demonstrata magna veritate: quod Jesus sit Messias §. 84. 49; Si modo homines voluissent μετανοεῖν, abiicere inanes opiniones, ac stultas propensiones, seu κατὰ γὰρ καρδία Matth. V, 8. esse. Neque vero obligatur Deus, ut omnes abusus facultatis cognoscitiuae entium logico - moralium auertat, & sufficientibus remediis redundantia adiiciat. (ββ) Alia & vberior confutatio erroris, praeter eam, quae facta est, non solum nihil profecisset, verum etiam valde noxia futura fuisset. Hoc ααα) infinitae perfectiones colligere nos iubent, ex eo, quod Deus, qui optima & utilissima numquam non eligit, eiusmodi refutationem largiorem intermisit §. 64-68. coll. §. 71. Schol. 6). Si vel nullas alias rationes in promptu haberemus: solus, a Deo electus, agendi modus illud probabile redderet. Sed supra id iam ostendimus 666) e conditione temporis infantiae Christi (§. 49-59. §. 71. p. 95. 96.); quo incredibilis ignorantia notarum Messiae characteristicarum §. 49. & corruptio

ruptio §. 52. animos occupauerat, quo nullum exemplum *tam* miraculosae natiuitatis huic stupendo humeros subtrauerat §. 50. 51. quo status humilitatis Christi minus conspirare cum tam celsa origine videbatur, §. 68. quo vaticinia de Messia pauca c) euentum viderant. §. 71. p. 78. II) *Nulla alia via patuit aequae commoda*, qua, factum iam re vera, miraculum originis Jesu obtegi & protegi, salua Dei gloria, potuisset. Occultandum id fuit in tempus §. 47-68. Haec occultatio praestanda fuit aut RETI-CENDO ac PERMITTENDO *spontaneam quorundam hominum falsam opinionem*; aut NEGANDO *rem miraculo re vera insignem*, proclamandoque, adorandum Saluatorem nostrum *lege naturali ortum esse*. Posterior ratio fuisset *sermo logice falsus*, repugnantia affirmans & conuenientia negans, immo *moraliter falsus*, non conueniens cum mente Dei, isque nocens. Sed quantum a falsiloquio & mendacio abhorret sanctissima Dei natura! *Permittere* igitur ac ὑπεριδεῖν (non probare) χρόνον τῆς ἀγνοίας Act. XVII, 30. propter hominum σκληροκαρδίαν Matth. XIX, 8. quia falsiloquii naturam non habet, iustius fuit & melius.

- a) Vide de hac via, *a contradictoria una ut vera vel falsa concludendi ad alteram veram vel falsam* §. 21. schol. a) IOAN. PETR. REVSCHII *Systema Logicum* §. 481. p. 519.
- b) Nec poenitebit consuluisse Ven. ISR. GOTTL. CANZIVM logomachiarum casses probe vitantem, & apicem eorum, quae *de malī permissione* fuisse doctissimi viri disputarunt, commonstrantem in *Vsu Philosophiae Leibniz. & Wolf. in Theologia* Tom. I cap. 6. §. 216-226 p. 293-309. Tom. III. p. 769 not. VI; in *Theologia naturali Thetico-Polem.* §. 150. 158 p. 363. 610; in *Ciuitate Dei* §. 69 p. 195. seq.
- c) Anno enim *passionis, mortis, & resurrectionis Christi* demum incipit *tempus plenae manifestationis Messiae*, a Deo praefinitum ac promissum Dan. IX, 24 seq. Finem enim attingunt LXX. hebdomades circa hoc tempus; Si nempe (cum AVG. BBEIFFERO in *dubiis Vexatis Script. Sacr.* p. 810. seq. aliisque) statuis: LXX. hebdomadam exordium capeffendum esse a *septimo anno Artaxerxis Longimani.*

§. LXXXVI.

Dispiciamus nunc de ALTERO FINE PVBLICO, ad quem connubium, quod optimi Saluatoris mater cum Iosepho iniit, collineauit. Fuit is II) *maior CERTITUDO HISTORICA quarundam rationum Jesu*, scitu perutilium, seu, quod idem est, a) *ut veritas conditionis Jesu & singularium praeteritorum, de eo memorabilium, e COMPLETO testimonio cognosci posset*; hisque exploratis simul capitalis doctrina: *Jesum Nazarenum esse Messiam*, iuaretur, seu commendaretur §. 84. Quum enim in republica Judaica *testes*, si plures praesto non erant, saltem DVO requirerentur ad rerum veritatem euincendam, Num. XXXV, 30. Deut. XVII, 6. C. XVIII, 15. Matth. XVIII, 16. Joan. VIII, 17. 2. Cor. XIII, 1. Ebr. X, 26. b): VNIVS Mariae, quamquam *dextrae sinceraeque*, testimonium de JESU inter Iudaeos INCOMPLETVM fuit, hoc est, *ad finem minus suffecit*, seu nondum dignum fide est habitum. Coniugio igitur, quod Iosephum cum Maria copulauit, adeoque grauisimum illum virum notitia exter- narum Jesu mutationum instruxit, & auctius & validius redditum est testimonium de Jesu. Jam enim DVO, pro eo ac fas erat, testes, fidem interponebant, accedente ad Mariae relationem auctoritate Iosephi. DEXTERITAS c) vtriusque indubia erat, siquidem nulli melius, quam hi, quorum sub manibus educabatur moriger Jesus, rationes Jesu nosse potuere; Proloqui, his testibus oculatis datum fuit, de Jesu propositiones *intuitiuas* d), hoc est *experientia*, seu *cognitione clara*, per *sensationem acquisita*, nixas; assensu digniores. SINCERITAS item e genuina vtriusque in DEVM pietate, satis nota, §. 6. constare potuit. 1) *Dexteritas* itaque 2) *sinceritasque testimonium*

stium 3) *sat multorum certo cognita dedit CERTITVDI-*
NEM FIDEI. Adiiciamus verbum de *OBIECTO testi-*
ficando. Voluit prouidentia diuina, I) vt *humanae Christi*
naturae (tam animi quam corporis) *veritas* locupletissi-
mo eorum testimonio, qui eum a teneris inde vnguicu-
lis nouerant, confirmaretur, atque iam tunc eminus iis
obuiam iretur factiosis emotae mentis hominibus e)
qui Jesum non natum, sed nasci visum, non corpore
humano praeditum, sed eius specie & umbra incrusta-
tum esse, blateraturi erant. Testari II) hi ambo scis-
citantibus potuere de *indole, priuatisque Jesu moribus,*
quam ab ineunte pueritia Jesus *mitis virtutisque studio-*
sus fuerit, secus ac pueruli peccati originalis veneno in-
quinati, pertinacia ac protervia iam tum id prodentes:
quam deinde, aetate auctus, Deum coluerit, quam
promptam constantemque parentum iusibus *obedientiam*
praestiterit Luc. II, 51; laborique semper adsuetus, quam
bonum iuuentuti exemplum praeiuerit. Quam praecox
fuerit eius *sapientia*, quantam apud quosque, qui eum
adspiciebant, *gratiam* inierit. Confirmandum horum
testimonio, omni exceptione maiori, fuit III) *IESVM*
humanis scholis numquam *fruitum esse;* nec nisi *breue*
tempus, nec nisi in *tenella aetate* in AEGYPTO *per-*
stitisse. Qua re in comperto constituta cautum est: α)
ne admirabilis Jesu scientia praeclarae exquisitorum
magistrorum institutioni, lectioni Platonis, & aliorum
magis quam personae ipsius praestantiae adscribi posset;
β) nec videretur *IESVS uni* earum *sectarum studere,* in
quas ii, qui volebant sapere, tunc scissi erant, neque i-
gitur haec opinio, vel *Pharisaeorum,* vel *Sadducaeorum,*
vel *Essaeorum* familiam ab eo, eiusque doctrinis auerte-
ret, quasi auscultatione & examine dudum indignis; γ)
nec

nec iudicari ab aequis posset, eum *figurarum Cabbalisticarum* f) ope, vel vi *formularum Telesmanis* (quippe quas numquam doctus fuerat) stupenda miracula patrare. Adseuerare poterant Iosephus atque Maria: III) MAGOS certissimos fuisse *Jesum hunc esse Messiam*, & renarrare, quam mira hi narrarint, sibi, ob hunc ipsum recens natum Regem, facta. Fidem iidem facere poterant: V) Jesum loco educatum esse admodum *diffito* ab eo, vbi *Joannes* latuerit vsque ad exordium muneris, nec vmquam, antequam baptismum poposcerit, vidisse Joannem, Jo. I, 29. Haec relatio effecit, vt *Joannes*, non hortatu Jesu subornatus, sed a Spiritu sancto ad praeconium tam *iusto* tempore ordiendum instinctus, eo facilius crederetur, eoque minus suspectum hoc esset. Denique coniugium Iosepho-Marianum eo tetendit VI): vt a *dignis* auctoribus ediffererentur *singularia* g) plurima, quae aetatem Jesu puerilem & iuuenilem sine dubio distinxerunt (v. c. apophthegmata sententiosissima Luc. II, 46. 47. & in aurora aetatis eius praedixerunt, qualis meridies futura esset. Reliqua, quae testimonio rato communire potuerint hi ambo, coniici ab aliis, quam a me heic copiosius exponi, malo.

- a) CERTA namque nobis sunt, quorum a nobis veritas cognoscitur. HISTORIA seu RES FACTI sunt *singularia praeterita*; quorum veritas digno nititur *testimonio*, coniuncto cum *probabilitate rei ipsius*, quam testis ponit, *ex causis & effectibus*.
- b) Conf. ANDR. SCHOTTI *Adagia N. T. Graeco-Latina* v. 48. Itemque *Plantavitii*, *Drusii*, *Buxtorfii*, *Joach. Zebneri* *Adag. sacra*. Propter hoc *postulatum*, in foro Judaico receptum: על פי שני עדים על פי שלשה עדים יקום דבר prouocat Christus non solum ad *suum* ipsiusmet, verum etiam ad *alterius*, caelestis nempe PATRIS, testimonium Joh. VIII, 16.; hinc TRES viros, *Petrum*, *Jacobum* & *Joannem* admisit ad diuinum in monte Thaboris spectaculum, huius pariter spectatores atque colloquii auditores; vt post *ἐνίστασθαι* Jesu sufficienti testimonio comprobari possent haec data diuini-

uinitatis & regiae maiestatis signa (de caelo in *Elia*, & de terra in *Mose*) Matth. XVII, 1; hinc *totidem* testes esse voluit grauissimorum cruciatuum suorum Matth. XXVI, 37; hinc non vnus sanctorum, sed *plures*, nuper defuncti, omnibusque de facie cogniti, e sepulcris prodierunt statim sub tempus, quo Christus in vitam redierat. Matth. 27. 52.

c) Nihil amplius in teste requiri potest, quam: 1) DEXTERITAS, *sufficientia virium istius ad cognoscendum proponendumque eius, quod testatur, veritatem*; 2) SINCERITAS *propensio ad ea testanda, quae testanda nouit*; (per Logicam.)

d) *Intuitus* est repraesentatio clarior, ad quam magis attendimus, quam ad eius signum.

e) Quem fugiat, ita delirasse Saec. II. Cerdonianos, Marcionitas, Valentianos, Phantasiastas, seu Docetas; & Saec III. MANETEM (quod nomen Perficum denotat *Paracletum*, quem se esse venditavit); qui in Persia, Melopotamia, aliisque Orientis regionibus, discipulis, *Thoma* in primis *Adda*, & *Herma*, emissis, variisque itineribus & habitis colloquiis hunc errorem, praeter ceteros, quod Iesus *Qárrasud* fuerit, disseminatum iuit? Et fanaticorum quorundam jecur aequae, similiter saltem, verminare? Conf. MELCHIORIS HOFMANNI scripta, CONFESSIO HORNANA, CASPAR SCHWENKFELD, BENHAVER im *Probier - Ofen* p. 7.

Atque vero ornare opinionis suae portentum, magis licuisset illis priscis haereticis, si Maria marito carnisset. Sicuti connubium Iosepho-Marianum iis hanc ansam praeripuit; sic idem per *testimonium* non solum Mariae sed etiam Iosephi, (taceo *testes auritos*, testimonium horum expertos) egregie ostendit, Iesum esse *fratrem* nostrum, *specificè* nobis *ἀδελφόν*. Hebr. II, II. 14.

f) Ita criminantur insulsi verpi in TALMVDIS tractatu *Schabbath* Bab. fol. 204. 2. *Sanhedrin* fol. 107. 2. in *Nizzachon Vetere* ex edit. Wagenfeilii p. 34. conf. §. 26. p. 41.

g) Non *desuisse singularia* obseruauerit quispiam ex eo, quod Maria Jo. II, 7. *Iesu nuntiat*: vinum deficere, & *certa de eius omnipotentia*, ministros ad fidem & obsequium hortatur; quamquam huius rei etiam aliae causae reddi possint. Licet, ea *admirabilia* fuisse, contendam: nego tamen, Iesum, quam diu priuatus vixit, *miracula stricte dicta* perpetrasse, ET propter Jo. II, II., vbi *aquae in sapidum vinum transformatae* miraculum (analogiam habens cum primo miraculo Moysi Exod. VII, 20., sed *beneficum*) dicitur *ἡ ὁρχὴ τῶν σημείων* Iesu; ET propter tunc *deficientem finem*, qui consistit in confirmatione doctrinae, tunc nondum personantis. Conf. CHRYSOST. *homil.* XXII. in Joannem, & EPIPHAN. *hae.* res. LI.

refi LI. Circumfertur quidem, & *Bibliis sacris* interdum adiunctum, conspicitur *EVANGELIUM INFANTIAE CHRISTI*, (*Thomae* etiam dictum, ab aliis vero Matthaeo vel Petro tributum), in quo miracula a Christo infante edita recitantur. Relictum id nobis est in *Arabico* idiomate; versione ab HENRICO SIKE A. 1697. donatum. Et sane satis vetustum est, siquidem non modo MAHVMEDES fabulosa plurima inde in *CORANVM* transfudit, verum etiam MANICHAEI ad illud prouocant (quare Manes auctor eius esse creditus est). Sed nihilominus reiiciendum id censebit, quotusquisque sub examen illud vocauerit; (collato tractatus ANDR. RIVETI *de patrum auctoritate*, qui praemissus est eius *Critico Sacro*, capite 14. *de nothorum scriptorum notis*). Scatet ineptiis, ac docet e. g. *homines propter RISIONEM a Jesu vita statim orbatos esse*. Jam saec. V. Papa Rom. GELASIVS hunc libellum, tamquam supposititium, in canone *Sancta Romana dist. 15.* omni auctoritate exuit (quidquid de Gelasii scripto fenseris). CAES. BARON *Annal*, ad A. C. 44. Sect. 42-49. Confer. JO. ALB. FABRICII *codicem NT. apocryphum*, Hamburgi 1703. editum P. I. p. 127.

§. LXXXVII.

Ordine prouehimur ad alias utilitates, quibus praeterea coniugium Iosepho-Marianum inseruiit a), quarum altera *meritoria*, altera *doctrinalis* est. TERTIVM quidem *emolumentum publicum* continetur *accuratio-ri Christi pro peccatis nostris satisfactione*. Pertinuit sane ad *humilem optimi Saluatoris nostri Christi statum*, numeris suis absoluendum, quod, quum humanae eius naturae auctor ipsa tertia adorandae Triados persona esset, is tamen tantam ortus sui excellentiam non admodum praedicaret, sed pateretur, se videri e coniugio Iosephi ac Mariae consueto naturae ordine prognatum, adeoque sensum viuidisimum subiret *absentiae* huius boni, *relatiuaeque imperfectionis* dolorem sustineret. Sicuti vero status Christi humilis totus *expiatorius* est, & *nostrum* est, quod *nasci* voluit; sic etiam *nostrum* est, quod sub *obtentu* huius coniugii nasci haud dedignatus est. *Generatim* igitur

tur habendum est: *I E S V M* subiisse *statum oeconomicum* & in eo *relationem liberorum erga parentes*, ne quid esset in rebus mortalium, cui non responderet in vita Christi aliqua *πέριστασις*, *hilastica* certe; seu eo fine, ut esset *δυνάμενος συμπαθεῖν τοῖς ἀδελφαῖς ἡμῶν*, *πεπειρασμένος κατὰ ΠΑΝΤΑ κατ' ὁμοιότητα*, *χωρὶς ἁμαρτίας* Hebr. V, 15. atque ut is, qui Gal. III, 5. dicitur *γενόμενος ὑπὸ νόμον*, *legi*, in tota amplitudine *sumtae*, *subditus*, etiam ea, quae in statu domestico & parentali officii nostri sunt, perficeret, & nos *υἱοθεσίαν*, seu libertatem, dignitatem, & commoda filiorum reciperemus. Multa enim expertus est Syndicus noster, multa pertulit taedia, dum his duobus coniugibus *pauperibus* b), & illegitimarum determinationum animi non expertibus, subiectus fuit, quae tam clare non expertus esset, si extra hunc nexum fuisset constitutus.

- a) Consulto dico *inseruiit*. Nam sequentes (§ LXXXVIII. LXXXX.), fines, si accuratissime loqui velis, non tam sunt commoda *proxima* connubii Josepho-Mariani, quam *natiuitatis Jesu, sub eius velamine factae*. Sufficit mihi, connubium illud non nihil eo contulisse, Deumque, quum illud permetteret, finem, ut relationem *medii* haberet respexisse; adeoque hanc societatem fuisse *instrumentum* ad hos scopos *aliquod*.
- b) Qui se obligat ad totum, obligatur ad partem, sine qua totum existere nequit, p. Metaph.
- c) Paupertas elucet e p. II. 12. quia Jesu, in Aegyptum fugituro, a Magis *viaticum* afferendum fuit, Matth. II, II. & ex Jo. XIX, 27.

§. LXXXVIII.

Ut figillatim de hoc fine *HILASTICO* agamus; Voluit Christus 1) *Societati coniugiali honorem restituere*, a primis coniugibus per abusum turpiter *deformatae*, atque, dum socia sociam a summo Bono auertit, in calamitatem totius generis humani peruersae. Quum *HONOR* rei consistat in *perfectionibus* eius *cognitis*: Chri-

stus tam imperfectionem, (culpa protoplastorum vti in res mortalium omnes, sic etiam in statum matrimoniallem deuolutam) abstulit; quam perfectionem eius reduxit, manifestauitque. Hoc est: *Christus*, summus *DEVS*, hominumque *Saluator*, dum a coniugum a) *filia editus*, immo *SVB CONIVGII sipario natus* (§. 32-34.), a *CONIVGATIS educatus*, & *CONIVGIALI societate Mariae*, ad defensionem suam, promotionemque rei sacrae, usus est (§. 23. 43. 79.): b) *extinxit triste dedecus exorti in statu connubiali peccati*, & *indignationem Dei*, magnum sane malum! Hac enim spontanea submissione sua, & societatis coniugialis hoc usu nobilitauit eam, gloriamque diuini instituti Gen. II, 18. (vt homines *socii* essent) vindicauit. Eadem hac voluntaria & infinita Θεανθεωπία compensatione beneuolentiam diuinam, eiusque dulces fructus vitae coniugiali reconciliauit. Voluit 2) *nostra matrimonia sanctificare*, id est fauoris auxiliique diuini non solum digna, verum etiam adeo participia reddere, vt *innoxia*, *salutaria* ac *media* paedagogica ad quaerendam cum Deo augendamque coniunctionem existant. 3) *Luere vanitatem eorum*, qui propter illustres natales *cristas tollunt*, & mirum quantum *iactant imagines vel alia decora*, soli DEO accepta ferenda. Ipse enim Θεός suum, maxima admiratione & publicis encomiis reuera dignissimum, texit, & υἱὸν ἀνθρώπων se vocauit. Voluit 4) *sanare παραπτώματα parentum*; 5) *Satisfacere pro neglectu officiorum in patres, vitricos ac tutores, consanguineos*, & quousvis vel re vel beneuolentia bene de nobis meritos; dum Iosepho, qui tamen verus ipsius pater non fuit, filialem obedientiam & reuerentiam praestitit, & iuris aliquid ipsi in se esse, modestissime concessit, Mariae etiam obsequio, amore, ac reuerentia c) addictus fuit. Denique 6)

Jesus

Jesus a Patre missus est ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας Rom. VIII, 3. ideo, ut eos, qui *reuera spurci a natura sunt* & causam sentiunt gemendi: Ps. LI, 7. בעון חוללתי ובהטא יחמתי אמי, hoc est *omnes, quotquot nascuntur, purgaret ac deo gratos exhiberet.*

- a) Pater Mariae fuit ELI Luc. 4, 23. qui etiam *Elijakim*, & *Fojakim* dici solet; nec id, spectata etymologia, temere. Vide, si placet, differt. nostram *de primo primorum hominum peccato* §. 36. Schol. a) p. 54. Confer Judith. 4. comm. 5. II. cum Cap. 5, 9. Constabit, praecisiones & tam leues mutationes in nominibus propriis haud esse insolentes. In ipsis Iudaeorum scriptis offendimus מרים בת עלי, quam vehementissimis apud inferos discerniari tormentis dictitant. Vide LIGHTF. ad Luc. 4, 23; 10. ALB. BENDEL. in *Gnomone N. T.* p. 10 220. Quam certum patris Mariae nomen, tam incertum quodnam *matri* eius fuerit? ANNA vocata est inde a *saeculo* demum *quarto & quinto.*
- b) Quum nempe Redemptor noster caelebs fuerit, nec propter plurimas grauiissimas rationes potuerit non esse caelebs; ac faciendum tamen aliquid pro *matrimonio* esset: hac accommodatissima ratione ei solatia acquisiuit.
- c) Responsio Christi Ioan. II, 4. τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; nihil insolentiae spirat, sed est CONSULTATORIA. *confidentiae ac pietatis plena. Cur mihi ac tibi, mater dilectissima!* hoc curae sit? id est, *conquereris de vini defectu, & intelligo, quid velis. Sed obiticio* (simulat omniscius & ad bene faciendum propensissimus Saluator subnatum sibi dubium, mentemque ideo minus propensam iisdem ex causis, ob quas idem egit Matth. IV, 23. 26. Luc. VIII, 45. Luc. XXIII, 28.) α) *nonne consuetudinis est, ut sponsus conuiuio nuptiali prouideat? nonne igitur verendum est, ut sponsus* (Simon Cananaeus) *indigne potius tulerit, quam probauerit conuiuae suppetias?* β) *Anne neogami, fiducia pleni, commisere mihi ac tibi, ut succenturiati simus?* Explorandi ante animi, ne inuitis & indignantibus beneficia obtrudamus γ) *an tibi certe cognitum est, nihil vini superesse?* meumque auxilium illufire fore? Quum vero Maria his satisfaceret, & fidem suam in *Jesusum*, precibus immixtam, testata esset: gratificatur ei, moram (ἔκω), qua hanc fidem excernerat, desiderium inflammauerat, attentionem acuerat, ea vini copia redimens, quae neoyimphis per longum tempus, etiam post finitas nuptias, suffecit.

§. LXXXVIII.

Quartum commodum commune (paracleticum & paeduticum) consistit in eo, quod Jesus, nexum parentalem ingressus, declaravit: 1) *mirificum amorem*, quo in genus humanum sit prolixus; dum mortalibus, lege naturali prognatis, simillimus videri haud recusavit; 2) *Amorem sine iniquo partium studio uniuersalem*. Genus femininum propterea, quod Maria facta sit Christipara, haud praestare masculino, nec hoc illi; Se, *etiam IOSEPHO obsequium* (§. 19.), tam maribus quam feminis, tam parentibus quam improlibus, vera fide ornatis, impense fauere. Quod 3) hoc exemplo suo, quauis doctrina grauiori, docuit, *quale iudicium a) de statu coniugali, in se spectato, ferendum sit*; 4) De animo superbia liberando praecipit, ac imitandum b) *summae submissionis exemplar nobis proposuit*; itemque *pietatis & obsequii erga eos, qui nobis praefecti sunt*. Incitamentum hac ipsa re ad ea, quae erga benefactores officii nostri sunt, praestanda suffecit fortissimum, proindeque vires ad eadem maiores.

a) Ebr. XII, 4. *τίμους ὁ γάμος ἐν πᾶσι*, quod etiam apparet ex comparatione coniugii cum Christo & ecclesia Eph. V, 23-32. & ex Jo. II, 1. *Vincula matrimonialia in se spectata* DEO haud displicere; nec *neccessario* & semper fieri, vt, quemadmodum Heua Adamum, coniux coniugem a virtutis stadio retrahat, perennique adeo det infelicitati. *Coniugia, scopis suis uniuersis conformia*, dici non potest quantum, Domino placere. Ipsum Iesum, qui Iosepho ac Mariae multos per annos socius fuit, ac paruit, piis coniugibus quibusque adesse comitem, exoptatissimumque negotiorum administrum.

b) Ipsa quoque *Maria* (dum coniugium, Iosepho promissum, haud renuit, postquam certior facta fuerat, se *Redemptoris hominum* matrem fore,) ostendit, animum suum hac singulari Dei fauore *non insolentio*rem vel tam sibi complacentem esse redditum, vt cingula haberet pro vinculis & compedibus, aliosque, non primae caueae, homines contemneret.

SECTIO II.
DE
UTILITATE
CONIVGII JOSEPHO-MARIANI
PRIVATA.

SUMMARIVM.

Utilitas priuata constitit:

- A) ratione IOSEPHI; §. LXXXX. 1) in *laetitia* insigni & longa, quod, iucundo Mariae consortio perpetuo frui, sibi dabatur.
 2) in occasione, duraturas perfectiones suas augendi, &
 3) famae consulendi.
- B) ratione MARIAE §. LXXXI. in eo,
 1) vt haberet in Iosepho *testem & custodem pudicitiae*, ante partum Iesu, prorsus *saluae*, & post eum.
 2) *leuamen vitae, patrocinium, comitem.*
- C) ratione IESU §. LXXXII.
 1) vt eo commodius & melius educaretur.
 2) *ne*, iam iuuenis, vt spurius *despiceretur*, & ludibrio exponeretur.
- *) EPILOGVS. §. LXXXIII.

§. LXXXX.

Utilitas PRIVATA ad *Iosephum*, ad *Mariam* & *Iesum*, in statu priuato consideratum (§. XXXXIII), refertur. IOSEPHVS quidem e coniugio cum Maria inito id commodi cepit, vt desponsatio, quam cum Maria fecerat, non frustranea esset, sed satisfaceret honestissimo voto suo, continuo cum Maria versandi, cum hac curas suas partiendi, cum hac vnitas preces ad Deum fundendi. Noluit enim Deus sponsalia, (quae sunt promissio perfecta de futuro coniugio) iustum ac honestum foedus, (§. 76.), cuius testis ipse, Deus, exstiterat, a *libero* ente ictum, rescindere; ne legitima eiusmodi *pacta* viderentur Deo inuisa

uifa esse, vel aduersari CHRISTO eiusque serio studio *status*, qui vocantur *aduentitii*. Factum etiam est per hoc coniugium, vt Iosephus copiam nancisceretur exercendi plura officia, atque adeo praemiorum aeternorum, quae liberalitas diuina bonis pollicetur, maiores gradus expectandi; itemque vt famae suae non superstes esset, seu, non is esse, obtrectaretur, qui *actus* rite *coniugatis tantum licitos*, cum Maria habuisset *illicitos*. Hac calumnia enim eum confectata esset imperita multitudo, si is, Jesu nascente, Mariae maritus non exstitisset. Durissima praeterea fata ei subeunda fuissent, ac funebrium iustorum honor exanimi eius corpori (§. 27. a) Jo. XIX, 27.) esset denegatus.

§. LXXXI.

Quantum ad MARIAM attinet, eandem ea utilitatem, quam Iosephus, ex hoc coniugio cepit: dum illud *scholam virtutis* ac disciplinam humanitatis praebuit; atque *pietati Mariae in Iosephum, ac desiderio, eo perpetuo amico utendi, meliorem locum fecit*. Praeterea id, reuera contractum, inferuiit, PARTIM, vt pudoris *fama*, quae alias esse solet lubrica, *conseruaretur*, nec Maria, quae antea in magna sanctitatis laude posita fuerat, nunc, cum *σκανδαλω*, diceretur nobilior vitiis, quam virtutibus, frangereturque diuexationibus. Si enim peperisset Jesum, antequam nuptiarum ritibus Iosepho adiuncta, domumque eius ingressa erat, multi temeratae virginitatis ei adussissent infamiam, et bona alia atque alia, quorum tamquam honesta puerpera participes facta est, ei subtraxissent, multoque moerore eam fatigassent. Immo lapidibus facti dedecus vlti essent. a) Quasi non satis pupugisset eam *ῥομφαία τὴν ψυχὴν αὐτῆς διελθῆσα*, seu intensissimus dolor propter occisionem filii sui.

Luc.

Luc. II, 35. coll. Jo. XIX, 25. DEVS igitur, qui suos in immeritis periculis non deserit, noluit, ut innoxius partus Jesu Seruatoris Mariae vitam, prolixarum et molestissimarum cum Judaeis disceptationum, contumeliae, dolorum, aerumnarumque nimium plenam, immo capitis periculum conscisceret; sapientissimeque disposuit, ut, coniugii nomine suspensi, detinerentur a calumniis atque iniuriis inimici. b) PARTIM, ut PRAESIDIUM hoc σκεῦος τῆς αἰσ-
veías, 1. Pet. III, 7. in *Josepho haberet*, & 1) ante natales Jesu domesticum *virginitatis custodem*, et familiarem *partus testem*, §. 56. et 2) *deinde etiam numquam laesae pudicitiae testem*, custodemque; ADIVMENTVM item *ad panem sibi filioque lucrandum*; *comitem*, quum in ditionem, quae, a temporibus Cleopatrae, commune hominum, ab Herode male habitorum, receptaculum fuerat, perfugeret Matth. II, 13; *socium*, c) quum ibi ultra annum perstaret; et *suasorem* in rebus dubiis, diuinis monitis instruendum, Matth. I, 20. II, 13. 19. & *consolatorem* in rebus angustis.

a) Vid. §. XIII. & VI. JO. SELDEN de I. N. & Gent. Ebr. libri VII. c. 7.

b) Siue quadam *animi leuitate* ducti, ut παραλογισμὸν committerent. (§. 74. 83. p. 60.) siue *timiditate* permoti, ut fallacia mentis *visa* distinguenda esse dicerent a *veritate*, ac mallerent pro explorata habere Mariae honestatem, quam cum periculo suo in dubium vocare.

c) Ecce! quam fuscitet miseris patronos patronorum dominus certissimos! Josephus diuinitus monitus, vel si coniux Mariae non existisset, ei auxilio adfuisset; sed certius id reddebatur Mariae, & gratius, immo honestius per coniugium.

§. LXXXII.

JESU vero connubium matris suae cum Josepho expediuit, PARTIM, ut eo commodius atque honestius educaretur, accedente ad acciforem Mariae rem familiarem Josephi aere atque cura. Sicuti generatim ma-
 R trimo-

rimoniorum *finis* alter est educatio sobolis, ita etiam in hoc Iosephi ac Mariae matrimonio procurato rationem habuit *DEVS educationis Iesu* melioris. §. 3. & 82. Commodius enim educatur soboles, si duo ad hoc negotium concurrunt, strenuumque adiuumentum mutuum in eo sibi praestant; quam si ad unicam matrem educandi prouincia defertur. Testor viduas, non maximis fortunis ac praesidiis, ad educandos liberos necessariis, instructas, quae te edocere poterunt, quot molestiae, donec educatio absoluator, deuorandae sint, & quam aegre difficultates superentur. Multi acerbi casus a Iesu puerulo amoti sunt, a malitia hominum metuendi, si *patre* (putatitio) caruisset. PARTIM connubium hoc suspitioni, serpere gestienti, *Iesum esse spurium*, nervos plane fuc cidit a), cavitque, ne iam *iuuenis* despiceretur, & pro *monumento flagitii* haberetur, sed *ut eodem loco, quo proles legitima, haberetur*, b) atque adeo & *gratior* esset Iudaeis, e gremio ipsorum honestissime procedens, & *privilegiis seu iuribus*, (conf. §. 24. 23. 22. 14.) cum reliquis, quibus existimatio natalium prospecta erat, reip. Iudaicae ciuibus, *frueretur*. Fuit coniugii figura *custos valoris CHRISTI civilis, vestis nobilitatis, & armatura* contra praedones existimationis.

a) Ita enim calculos ponebant: *Quaecumque soboles*, 1) *sub legitimo connubio*, 2) *e femina spectatissimae castitatis ac decoratissimae*, 3) *iusto tempore nascitur*; eam aequitas pro legitima habere iubet. Atqui Iesus sub 1) e 2) in 3. (vid. Cap. II.) natus est. Ergo.

b) Haec utilitas *Iesu* considerari etiam potest tamquam emolumentum *Mariae*, quia matres, (quae liberos pro parte *sui* habent, in iisque *suas* perennare *personas* tacite existimant) illa bona cum pulehris, quae filiis eueniunt, *sibi facta* arbitrantur, & in partes *delectationis* propter ea veniunt.

Adeo

* *

Adeo igitur Tu DEVS, optime, potentissime, sapientissime! in coniugio Josephi, atque Mariae extersum aliquod prouidentiae tuae benignitatisque speculum, nobis inspiciendum, proponis! Adeo per ipsos hostes, sibi sapientes, iura tua protegis ac firmas! Adeo TVI semper euadunt caussa superiores! & bona tua caussa, elusis vanis hominum consiliis, Es. 8. 9. 10., triumphat tandem!

§. LXXXXIII.

Ex intimis animi sensibus celebramus te, OPTIME IESV! quod, pro insigni *φιλανθρωπία* TVA, a nullo mortaliū intellecta satis, non recusauisti, sub *coniugii* operculo in mundum introire & nomen *filiī Josephi* sustinere, vt ecclesiae tuae rationibus consuleres, &, occupata multorum rabie, culpa plurimum cumulatura, cursum euangelii secundiorē redderes; vt similior hominibus frater euaderes; iis submissione tua fauorem diuinum conciliares; demonstraresque, tam improles quam parentes, TVI amantes, a TE curari. Propitius nostris etiam, oramus TE! sis temporibus, sis societatibus; remoue ingrauescentia pietatis impedimenta, ac indulgenter prouide, vt eorum indies augeat numerus, qui pertinent ad ecclesiam TVAM *ἐνδοξον, μὴ ἔχσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ὅτι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἀγίαν καὶ ἁμωμον!*

שבת לאל נרה על

INDEX I.

SENTENTIARVM SACRARVM,

QVIBVS VEL LVX AFFVSA EST, VEL AD PROBATIONEM VSI SVMVS.

* *not.* ea loca, quibus § vel * simul annotatus est, vberius, ex parte saltem curatius, dilucidantur.

GEN. I, 27. 28. פרו ורבו	p. 5. 103	DEVT. XXIII, 1.	6
II, 18.	5. 103	- 2. <i>spurius ne venito</i>	33.
III, 15. זרעך	71	XXIII, 1.	36. 82
III, 24.	96	JVDIC. XIII, 3. seq. (partus non su- pernaturalis)	23
V, 3. seq. ויולד	72	XXIII, II.	72
XI, 27. }		1. SAM XVIII, 13. 14.	6
XIII, 8. } אחים	112	2. SAM VI, 23. ער יום	21
XIII, 14. }		1. REG. I, 4. 5. לא ידעה 45. C. 19. 10. 97	4
XVII, 15. 19. }		P S. LI, 7. בעוון	94. 125
XVIII, 9. } אשה (impro- les)	7	LXXX, 2. טרם	28
XX, 2. }	52	LXXXV, 3. 4. 5.	5. 115
XXII, 3. ויקם וילך	6	CXVIII, 67. טרם	28
XVIII, 54.	4	COHEL. III, 7.	100
XXVIII, 15. ער אשר	18	III, 9.	5
- 21. אשה (despon- fata)	6	JESAI VII, 13-17. העלמה	3. 59.
XXVIII, 22.	96		71. 59
L, 13.		III, 11. 12. 14. יתן אות	
EXOD. VII, 20. miraculum in aqua.	21	XI, 1.	71
LEV. XII, 6.	12. 23	LII, 13.	87
XX, 10.	23. 103	LIII, 3.	87
NVM. XVII, 8. Virga Aaronis.	71	LV, 3. עולם	97
XXXV, 30.	118	EZECH. XVI, 36. 40.	23
DEVT. XVIII, 15.	118	DANIEL II, 44.	115
XX, 7.	6	VII, 13. 14.	115
XXII, 22-24.	23	VIII, 24. קדש קדשים	2
- 23-27.	18	= 25. 26. שבעים	11
- 22.		שבעים	11
		MICHA	

INDEX I.

MICHA V, I. 2. כִּית לְהַם	54.88
MATTH. I, capitis partitio	II
* I, 1-17. <i>tabulae genealogicae</i>	
methodus.	9.40
- 16. τὸν ἄνδρα Μαρίας	12. 18. 19.
	20. §. 6.
- 17. αἱ	57
- 18-24. εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα	
	28. 47. §. 20. & 32.
* - 18. μνηστεισίης πρὶν ἢ συνελ-	
θεῖν	2.18 28 29 48
* - 19. δίκαιος ὢν	19. 20. 14. 41
- 20. γεννηθὲν	49 129
- 20 24.	26
* - 24. παρέλαβεν <i>maritavit</i> §. 8.	
	9. 17. 18
* - 24. ἀπολῦσαι <i>non ducere</i> .	17.
	18
- - διεγερθεῖς <i>Syr quum sur-</i>	
<i>geret</i>	51.52
- 25. τὸν.	57
* - 25. ὥς & ἔτεκε πρωτότοκον	3
Καὶ & ἐγίνωσκεν <i>sed non.</i>	
§ 10. p. 18. 19 §. 30. p. 45	
II, 2. δ	58
- 8. τῷ	58
- II.	123. τὸ 58
- 13. 19.	89. 129
* 14. ἐγερθεῖς <i>sine mora</i>	52
- 20.	54. 80
- 23.	50
III, 2. μετανοεῖτε	114
- 16 17.	114
- 17. υἱὸς μὲν ὁ ἀγαπητός.	97.3
III, 1. τῷ πνεύματος	58
- 2. ἐπέτασε	88
- 16	58
- 17	116
- 23 26.	126
V, 8. καθαροὶ καρδίᾳ	114
VI, 7.	99
- 18.	114

MAT. VII, 6. μὴ δῶτε	98. 100
- 14.	37
VIII, 19.	38
- 22. <i>vsuere</i>	59
- 24	88
VIII, 3.	37
- 34.	37
X, 7.	114
- 16.	100
XI, 1. 2. τὰ ἔργα	58
- 6.	87
XII, 2.	34. 37
- 18.	114
- 24.	37
- 25.	46
- 43. καὶ <i>attamen</i>	15
- 47.	112
XIII, 5.	114
- 12.	98
- 55	34. 37. 40. 42. 112
XV, 2.	37
XVI, 14.	38
- 20. μηδενὶ ἐπῶσι	89
XVII, 1.	99 121
- 9. μηδενὶ ἐπῶτε	90
- 10.	38
XVIII, 5.	97
- 16	118
* XVIII, 4. 5 <i>vnitas imitanda</i>	6
- 6	113
- 8.	117
XX, 21.	38
XXI, 2. τὴν κώμην	58
XXII, 2.	6
- 12 13.	98
XXIII, 24. τυφλοὶ	70
XXIII, 5.	70
XXV, 29. δοθήσεται	95. 98
XXVI. 37.	121
- 39	63
- 61. 65. 66.	24
- 39. ὡς σὺ 2. λείπεις	37
- 36.	

MAT. - 65.	37
- 67.	37.88
XXVII, 52.	121
XXVII, 63.	37
XXVIII, 20. <i>εἰς</i>	4
MARC. I, 7.	37
III, 25. <i>ἰΔεῖ</i>	46
III, 23.	61
- 33. 34. <i>παραβολῆς</i>	95.99
36. <i>καὶ</i> attamen	15
VI, 3.	36.42
LVC. I, 12. 18. 24.	7
- 26	47
- 27. <i>τῇ supra dicta.</i>	55
it. 46. 56. 57.	
• - <i>ἄνδρα ἔγνωσκω.</i>	2
34.	2
47.	37
49.	2
50.	47
56. <i>οἶκον familiam.</i>	46.50
75. <i>δικαιοσύνη.</i>	15
II, 1, census, honestum auoca-	
mentum.	52
4	46
4. 5. p. 25. 40. 50. 88. * <i>ἐπλη.</i>	
<i>διησαν.</i>	48
• 5. <i>μεμνησμενή Syr. vendita</i>	
54. 55. <i>γύναικι (non παρθέ-</i>	
<i>νη)</i>	56. 57. 58. 59
• 7. <i>πρωτότοκος.</i>	3
II. κύριος Jehoua	II3
II. 12.	II3 II4
15.	II4
17. * 18. <i>περὶ</i>	II3
21	88
22. 24.	23
• 24. <i>ζεύγος τρυγόνων</i>	12.70
30. 32	50. II3
33.	20
35.	II2. 128. 129

LVC. - 41	20. 25. 27. 5. 18
41-50.	26. 27
48.	20. 21
* 49. <i>ἐκ ἡδείτε, ὅτι ἐν τοῖς τῷ πα-</i>	
<i>τρὸς μᾶ</i>	21. 97
51.	28 II9
* III, 23. <i>ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσήφ.</i>	41
III, 22. <i>υἱὸς Ἰωσήφ.</i>	40. 42
23.	125
VII, 45.	125
VIII,	
VIII, 21. <i>μηδενὶ ἕως ἔ</i>	90
22. <i>ne status exinanitionis</i>	
<i>confundatur cum statu</i>	
<i>exaltationis.</i>	89
35.	97
XI, 6.	88
15.	37
17.	46
* 28. <i>ἀκούοντες καὶ φυλάσσοντες.</i>	II4
XVIII, 8	46
XVIII, 41.	88
XXIII, 21.	70
• 2. <i>τῶτον</i>	24
4.	24
12.	37
28.	125
52. <i>καὶ tamen</i>	15
JOAN. I, 10. <i>καὶ tamen.</i>	15
* . <i>ἑαπτέζων.</i>	51
26. <i>ἐκ οὐδατα</i>	70
27.	II4
29.	120
46. <i>υἱὸν Ἰωσήφ §. 26. 27.</i>	42
47.	34. 109
II, 2.	6. 103
* II. <i>τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ.</i>	45
18.	II4
III, 29.	6
III, 6. <i>κεκοπιωκώς</i>	89
26.	II4
JOAN. V,	

INDEX I

• JOAN. V, 39.	III. 115	ACT. II. 18. ἀναστὰς illico	135
VI, 38. ἐκ τῆς ἑρῶν.	98	X, 2.	52
42. υἱὸς Ἰωσήφ.	40. 42	20. ἀνέστη	46
70. καὶ tamen.	15	XIII, 16.	52
VII, 12.	37	26.	46
15.	24. 34	XV, 21.	112
20.	37. 80	XVI, 3.	47
41.	34	XVII, 30. ὑπερίδεν	99
52	34. 109	XVIII, 3.	117
5.	23	ROM. V, 12. πάντες ἡμάρτον	36
VIII, 6. τὴν	57	VII, 23.	94
8. τὴν	57	VIII, 3. σαρκὸς ἁμαρτίας	22
16.	24. 120	* VIII, 3. ἀδελφοί	125
17.	118	5. hic locus demonstratur	112
24.	24	a Matthaeo	10
28.	24	XI, 3. 4. Baal	97
41. ἐκ πορνείας καὶ γεννηθήμεθα	35	I. COR. I, 16.	46
48-52	80. 37	23.	87
58 59 πρὶν	28. 35	II, 14. ψυχικὰ	101
VIII, 36.	114	III, 2.	95 99
X, 20.	37. 80	V, 21.	94
24 αἱρεῖς	89	VI, 12. πάντα μοι ἔξεσι	85
30	35	- 13.	113
XIII, 31. ἐνετείλωτο	62	VII, 2. 10 - 14.	22. 56
XV, 12 καὶ δύναμις	95	X, 23. καὶ πάντα συμφέρει	86
XVI, 4. 25 ἐξ ἀρχῆς ἐκ εἴπον	95	XIII, 35.	22
XVII, 3	55	2. COR. V, 21.	24
XVIII, 37.	115	XIII, 1.	118
XVIII, 12 ἐκεῖνος	24	GAL III, 1. νόμος	96
25. Maria Christipara	112	- 5. ὑπὸ νόμον	123
27.	123. 128	V, 3	88
28.	88	* EPH III, 24. δικαιοσύνη	15
XX, 15. 17.	70	PHIL II, 8	87
ACT. II, 23 ἐκ τῆς καὶ προγνώσει	62	III, 20.	15
III, 28 προώρισε	62	I. TIM. I, 4.	10
V, 36. 37.	70	II, 4	67
VII, 2.	112	I. TIM. III, 2. 4	46
VIII, 33.	46	- 15. ἐδραίωνει	87
VIII, 3 τῶν	58	TIT. I, 6. γυναικὸς	56
- 6. τὴν	52. 58	- 10	46
		II, 4. 5. Φιλιπποῦ	22
		III, 9.	10
		I. PET.	

1. PET. I, 19. ἀμὲν ἀμώμους	24. 94	VII, 3. ἀπίστωρ, ἀμήτωρ	71
II, 22.	34	* - 14 πρόδηλον	13
III, 5. γυναῖκες	56	26.	24. 94
- 7.	129	X, 26.	118
1. JOAN. V, 9. 10.	114	XI, 7.	46
* EBR. II, 14. παραπλησίως	48	XII, 4. τίμιος γάμος	126
III, 15.	24. 88. 94	JAC. II, II.	112
V, 15.	123	APOC. XVIII, 2.	6
VI, 2. ἐπιτρέψῃ	55		

INDEX II.

RERVM ET NOMINVM.

Obs. Asteriscus (*) notabiliores obseruationes vel singulares indicat.

A

- Abusus* non tollit *usum* Pag. 60.
- * *Accommodatio* Scripturae Sacrae ad methodum didacticam Iudaeorum 10. non efficit mendacium. 12. 13. 92.
- * *Ἀδελφὴ* significatus. 112.
- Adiectiua* non *rigorose* accipienda. 59.
- Adiumentum* mutuum, finis connubii. 57.
- Adscensio* Iesu in caelum, est indubium miraculum. 93.
- Adulterarum* in rep. Jud. supplicium. 14. 23. 128. 129.
- Adulteria* in ea frequentata. 23.
- Adulterinus* Iesus vocatur a verpis hodiernis. 39.
- Aegyptus* refugium Iudaeorum. 139.
- * *Ἀειπῶν θεός*, vox, duplicem significatum patitur 1. 60. in symbolo Nicaeno ac libris Symbolicis adhibetur de virginitate formali. 1. 6.
- Aequitas* in iudicando ea iudicia ceteris praehabet, quae cum perfectione rei diiudicandae maxime conueniunt. 97. 130.
- Affectibus* commoti minus dissimulant verum. 35. 42.
- Agnus* paschalis consumebatur ab amicorum collegio 25. anniculus a puerperis offerendus. 12.
- Ager* siluescens, emblemata animi longo ex tempore erroribus occupati. 76.
- * *αἵ* 57. *ἁμαρτάνειν* notat *scortari* tam propter frequentiam quam *grauitatem* huius criminis. 24.
- AMOS in Galilaea natus. 107.
- * *Ἄνῃς* 22. *Angelus*, Mariae visus, signis a spectro distinctus. 77.
- Anthropomorphismi* quando accusari potuissent Christiani. 106.
- ἀπολύειν γυναῖκα*. 18.
- ἀπιστία* hominum in iis, quae non experti sunt ipsi. 75.
- * *Aquae* in vinum transmutatae miraculum. 121.
- Arcana reip.* & sacrae & ciuilis. 99.
- * *Argumenta* theologica delicata 6. alia aliis prouidentius tractanda; alia accurate prorsus nondum exami-

minanda 6. argumentum *negativum*, a silentio desumptum, in se debile, sed ob accedentes causas forte. 36. 38.

- *Articuli praepositiui* Graeci τῆν vis apomnemoneutica seu anaphorica, epanaleptica. 55. 56. 57. 58.

Aug. 58. 113.

AVGVSTINVS refellit HELVIDII errorem. 4.

B

Bethphage, 58. בית הבכרת. 46. בית. 22.

- *Benedictio sacerdotalis* vetustissimus in nuptiis ritus 67. ob tres rationes introducta in quibusdam rebus publicis 6. 7. Benedictus DEVS, id est, summus, est Jesus. 11.

BODINVS taxatur. 81.

BONOSVS Episc. Maced. defendit errorem *Anti-Marionitarum*. 4.

- BUTTSTETT J. A. refutatur. 15.

C

CAINVS a diabolo genitus. 81.

CARPOCRATIS error, quod Jesus Iosepho patre vsus sit. 4.

- *Causa* cessante primae existentiae & durationis effectus, cessat effectus. 93. 94. 97.

Census ab Imp. mandatus, honesta itineris Mariae causa. 52.

CERDONIANORVM error de humana Christi natura 121. CERINTHIANORVM. 4.

Chimaerae sunt fictiones falsae. 61. 79. 82.

CHRISTVS vide Jesus. *Christi* falsi. 70. Christiani primi laborabant cognitionis penuria. 78. 79. 94. 95. 96. seq.

Circumcisio cur suscipi potuerit a *Timotheo* Christiano? 99.

- *Cognitio* est non semper perfectio maior in homine 99. cognitio matrimonialis connubium supponit. 18. 19. 43.

CONNOR Bernh. errat de origine Jesu. 4.

Connubia ab Hieronymo reprehensa 4. a Jesu honorata & salutaria reddita sunt 123. 126. in se bona 126. indissolubilia 5. olim coram facie ecclesiae inita 5. 6. 7. habent fines gravitate sua differentes 5. 7. cur & quando dirimi possint. 7. quando cessent 7. manent connubia vera, licet liberi in iis non procreentur 7. 30. dici potest quaevis societas ritibus nuptialibus contracta connubium. 5. 30.

Connubium Iosepho-Marianum definitur 5. finem coniugiorum primum neglexit, intenta vniice educatione Jesu, mutuoque auxilio 5. non negavit *ἁγίων* originis Jesu 60. 61. III. hinc nec falsiloquii indolem *naturam* habuit 60. III. 117. quae commoda praestiterit 109. 110. 118-129.

Consobrini Jesu. 112.

Contradictoriae propositiones 32. 79. 117.

Conuiciorum, in Jesum a Iudaeis proiecutorum, catalogus 34. 37. 77. 10. 121. * Singulari studio (certe & consilio) a scriptoribus sacris consignatus est. 37. * Hae criminationes, si quae alia res, produnt caecitatem mentis humanae. 38. ex odio natae priuato compendio & honori seruientium 33. 35. * solantur pios. 38. 82. 83.

CORANVS. 22.

- *Cordatus* dicitur temperanter apertus. 69.

Cupido, rationes eorum sciendi, quorum magna vel fama vel infamia est. 32.

D

Darii milites instabiles, ligno pro armis instructi, comparantur cum relig. Christ. infantia. 78.

* *Δεῖγμα* forum Atheniense. 14.

Desponsatio, nuptiis praenuntia, priscum institutum. 6.

Desponsata est vxoris instar legitima, certo respectu. 18.

Deastri Veneri litantes. 76. 77. 80.

DELRIO. 81.

DEVS anteuenire fludet cumulationi culpae & infelicitati impiorum 67. 85. 86. 110. 107. 109. 121. 129. prouidet hominibus 62. 63. delectatur perfectionibus 86. veritatum copiam & lucem sapienti modulo cuique aevo dispensat 67. 68. 69. 84. 85. 86. inseruit receptiuitati subditorum 94. 95. malum minus majori praefert, *σχεῖον* boni habens 87. 105. 106. 108, non admittit saltum 96. instruxit homines sufficientibus adminiculis ad ortum Jesu miraculosum cognoscendum 61. 111. 116. potuit formaliter 102. & moraliter permittere connubium Iosepho - Mari-num 102. 117. non imperauit Iosepho simpliciter nuptias cum Maria ineundas 103. 104. sed erudit eum, quod legitimae fuerint 104. hominum libertati non officit 103. 115. 116. 127. 128. est sapienter verax. 68.

Dei (actiones) benedictio connubialis, imitanda 6. opera pensitanda 65. sapientia temperat eius veracita-

tem ac sinceritatem 68. sapientia liberam Augusti determinationem, censum in Palaestina ineundi, flectere potuit ad vtilitalem ecclesiae 54. iustitia quid 86. benignitas & amor quid? 68. 99. sanctitas. 99.

Dii gentilium sunt exempla ad flagitia. 76.

Dexteritas testis. 118. 121.

Diabolus Jesu machinas tetendit. 34. 80.

* *Διέκδοσις* *κατὰ δόξαν*. 21. 27.

Diceriorum in Jesum emissorum laterculus. 34.

* *Διευρηγῆς*, sine mora postquam expectatus erat 51. 52. a Syro redditur, *quum surgeret*. 52.

Diudicandi principium, falsum 60. 82. verum. 82.

* *Δίκαιος*, *δίκαιοσύνη* complexus virtutum. 14. 15. 19.

Disceptatio Iudaeorum cum Jesu Jo. VIII. lapidibus finita. 35.

Dissentiendi libertate omnes gaudent, eiusque usu neminem laedunt. 6.

Diuortii iustae causae sunt duae. 15.

Doctrina falsa in praesidium verae tantummodo inculcata 1. 2. doctrinarum copia & claritas singulis temporibus dispescitur. 67.

* *Domus* i. e. familia. 46.

E

EBIONITARVM error de origine Jesu. 4.

Educatio sobolis fit melius a duobus hominibus, quam ab vno. 129.

EGESIPPVS rerum Christianarum parum gnarus. 2.

ELISA

ELI auus Jesu. 41. 125.

ELISA fuit Galilaeus. 107.

ELISABETHA Zachariae vera vxor fuit, antequam Joannem enixa erat 7. * ejus mater, (vel maiores ex matre) fuerunt e tribu *Judae*, quia συγγενής Mariae dicitur 11. Hebrone habitavit 50, partui proxima, deseritur a Maria. 50.

Ellipses ne sint durae. 15.

* *Ενδελεχισμός* 51.

EPANALEPSIS propositionum 55-58. *ἐπίγνωσις* 99.

EPIPHANIVS testis haud vsquequaque dexter ac sincerus 2. refutavit Heluidium. 4.

Ethnici perspexerunt, Messiam spuriae originis non esse debere 106. 107. fingunt amplexus deorum venereos. 76. 77.

Euangelistae sinceri testes 38, * singulari & cura & consilio conuitia recensent, in Jesum proiecta 37. **Euangelium** cur post mortem Jesu demum plene annuntiatum. 61. 72. 84. 86. 93. 96.

* *Ευρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα* quid inuoluat 28. 94. 47. 50.

EVSEBIVS confarcinat, quae potest, iudicio aliis relicto. 2.

Εὐταξία ecclesiastica, necessaria, poscit sacerdotis publicas in nuptiis preces. 6.

Εξετάζω. 58.

Ex-Judaei, genealogiarum studiosi. 10.

Experientia quid sit. 118.

* **Exspectatio casuum** similitum, Jesu per accidens utilis. 101.

ἕως & donec quid vi propria indicet. 3.

F

Faber seu artifex Iosephus. 34. 36. 37. 42.

Fabulae paganae de Theogonia, in Jesum non transferendae. 80. Judaeorum de incubis. 81. 77.

Falsiloquium quid sit. 117.

Familiarum Judaic. tabulae in destructione Hierosolymarum amissae. 40.

Fanatici quidam Jesum non habent pro vero homine. 121.

Felicitas conjugum finis secundarius conjugii. 7.

Feminae interdum inhabiles ad testimonium perhibendum. 73.

Fides medium salutis *ληπτικόν* 115. fide indigna quatenus hominibus videantur. 75.

die Fiebel deriuatur ab *ἡ βίβλος*. 19.

Filius fabri 34. 36. 42. filiis a parentibus data laus est suspecta & odiosa. 101.

Fines conjugiales. 5. 7.

Foedera epulis olim confirmabantur. 7.

Frater significat in script. S. popularem & cognatum 112. fratres Jesus nullos habuit. 2. 104. 111. 112. cur? 112.

* **Fratres suos** Jesus homines nominavit post resurrectionem suam primo. 112.

Fraus pia i. e. fallaciae piae inde a Saec. II. III. IIII. crebro adhibitae. 2.

G

GABRIEL (fortis Dei) 55. 56. 73. an praeter Mariam aliis etiam Nazarethanis visus sit. 74.

Galilaeus 34. 37. Galilaei cur contemti fuerint 37. 107. Galilaea fuit patria insignium prophetarum. 107.

GELASIVS, papa. 122.

GENEALOGIAE Judaicae matres non recensent 9. Genealogia Matt. I, 1-17. * non sistit Iosephum ut patrem Christi legalem sed cen maritum Mariae. 12. 92. vel si Matthaeus I, 16. non disliceret, doceret tamen ortum Jesu e tribu Judae. 13. Judaei olim dediti genealogiis. 10. 13. 33. 18.

Γεννηθὲν (ante aliquod tempus jam perfecte, qua partes, existens). 49.

Γυνώσκω vox, caste ut sonaret, praecisa, actum conjugialem notat. 19.

Gittin tract. Talm. polixior. 18.

Γνώσις differt ab ἐπιγνώσει 99.

Grauiditatis criteria quo tempore se exserere dicantur. 47.

de GRAVESON Hyac. inanis opinio, Mariae jam intercessisse matrimonium cum Iosepho antequam Gabriel ei apparuerit. 4.

GREGORIUS VII. infallibilitatem sibi primus arrogavit. 39.

GUSSETIVS Jac. refutavit τὸ Πῶν Πῶν. 4.

Γυνή. 17. 18. 56.

HANNA ex Galilaea. 107.

HARDVINI Jo. coniectura de Genealogiae Matth. I, 1-17. methodo. 10.

Hebdomadam LXX., Danieli dictarum, initium & finis. 117.

HELVIDIANI quid senserint 4 quo tempore enati sint 4. 112. eorum πρῶτον ψεῦδος. 112.

MEVA testata, se proteuangelio de femine mulieris credere. Gen. III, 1. 75.

HIERONYMVS contra Heluidium 4. conjugia iusto irreuerentius traducit. 4.

Hierosolymitani in primis obligati ad Messiam colendum. 115.

Historia dicitur res facti seu singularia praeterita. 115. nititur testimoniis dignis, pragmatica est, quae abstrahendis dogmatibus apta 63. vitae Jesu sincera est. 37. 38.

Homines ψυχῶν, sine patre ortum esse, habent pro contradictorio 19. quum diversae conditionis sint, non patiuntur eundem diuinum agendi modum 69. 94. 95. 98. 99.

HOSEAS fuit Galilaeus. 107.

I

JECHIEL R. conuitia in Talmude contra עשי obuia, JESVM petere, negat 40.

JESVS קדוש קדוש 2. * primogenitus Mariae filius, & vnicus ut dignosceretur melius 3. Iosephi ac Mariae filius physicus dictus est a Cerinthianis, Ebionitis, Carpocrate, R. Isaac ben Abraham 4. fratres habuisse dicitur ab Heluidio & Guil. Wiston 4. citra miraculum natus dicitur a Bernh. Connor 4. * descendit a patribus, qua carnem, ut docet genealogia 11. * benedictus Deus, super omnia, ut docet conuictio Iosephi 11. natus est in antro, quod stabulo inseruierat 12. 53. 88. disputat in medio doctorum, adeoque in synagoga frequentiori 21. * significat distinguendum esse Iosephum a patre suo vero 22, quam sigillatus sit a Judaeis, describitur 34. 35. cur Galilaeus vocatus sit. 34. 107. caelebs esse debuit. 125. * Obediens fuit non solum Mariae verum etiam Iosepho. 28. 124. 125. Jesus

Jesus quo anno Judaeis odio haberi coeperit 53. 78. in antro 88. sub coniugio natus 47. 59. 60. sexto mense coniugii *ibid.* sine offendi- culo 52. Educatus a Iosepho ac Maria 61. Nazarethae 50. 52. e gente Daudica oriundus 13. 40. 160. non lapidatus est tempore Alex. Jannaei 40. pro filio Iosephi habitus est, 41. 42. 103. cur filius fabri dictus 36. 37. ἀπάτωρ & ἀμήτωρ 71. 85. ultra triennium cum discipulis versatus est 70. σημεῖον ἀντιλεγόμενον 76. 79. verba vitae loquitur 80, quando a calumniatoribus *filius diaboli* dici potuisset 80. usque ad annum trigessimum vel 33. obscurus 88. 96. supplicium atrocissimum ac infame subiit 88. multas veritates de se agentes occultavit 99. 95. filius hominis quid 89. 90. 124. haud prorsus dissimulat, Iosepho se non esse usum genitore 97. 98. familiaribus referat sermones suos 98, alios aliis praeceperat 99. post resurrectionem non apparuit Pilato, vel aliis impiorum 99. * cur numquam in statu exinanitionis quosdam vocavit fratres suos 112. * humana institutione exquisitiori non usus est 119. breue tempus in Aegypto permansit 119. 129. Platonem non legit 119. Sectarius non fuit 119. Cabbalisticas artes non didicit 120. prouocat ad *duorum* testimonia 120. est frater noster, nobis specificè ὁμοῦσιος 121. 123. 131. factum hominum expiauit 124. quatenus simularit 125. a Maria virgine conceptus, sed a coniugata natus 47-52. opportunissime a Maria conceptus 49. Conformauit se

hominum conditioni, quantum licuit 48. considerari potest vt persona publica & priuata 63. 129. nuptias haud contempsit 45. 126. noluit mundum intrare virili statura 87. *modos* quosdam cum hominibus communes habuit 87. peccati expers 88.

Jesu ortus supernaturalis fit illustrior per caelibatum Mariae I, illustris esse debebat 48. in tempus obscurus 48. * nobilitas euidentius apparet, dum fratribus e Maria caruit 2. III. 112. rationes maximas minimas debemus cognoscere velle 6. 63. *praef.* natiuitas non contaminauit Mariam 24. * parentes *per* 12. *annos* Hierosolymis pascham celebrauere 25. * ortus supernaturalis argumentis euidentissimorum euidentissimis probari haud potuit 61. 73. 74. vnde cognosci potuerit 113. 94. 78. 74. eius promulgatio frustranea 70-78. noxia futura fuisset 78-86. 15. est sine exemplo 72. 85. 117. comparari potuisset cum theogonia gentilium 77. talis ortus *obscuritatem* periodicam postularunt & perfectiones Dei permittentis, & aliorum hominum commoda 61. 62. 68-86-101. * nomen proloqui reculantes. 24.

Jesu exilimationi prospectum est *itinere* Mariae ad vicum Bethlehemi, *paupertate* Mariae, *vilitate loci* & *tempore* nocturno, quo natus est, *statu priuato* in aedibus Iosephi & connubio Iosepho-Mariano 53. 60. seq. demissio 87-90. 122. 126. merita pro matrimonio 124. amor in homines 126. *praef.* *Jesu* adolescentis σποράδην λε- γόμενα

ἡμεῖς 120. innocentia elucet ex eo, quod vitia discipulorum ipsi imputata sunt 34 nititur salus nostra, nec satis considerari potest 63. humana natura a Maria & Josepho asseuerari potuit. 119

Ignorantia Judaeorum in principibus fidei capitibus. 70. 81. 82. 85. 107. 117.

Ignoratio doctrinarum div. nondum patefactarum nemini nocet. 69.

Impedimentorum sublatio est medium ad finem. 110.

Impii non intelligunt τὰ τὰ θεῶν 48. 71 76. satanae mancipia 80.

Incarnatio Jesu Christi, delicatum argumentum. 6.

Incubones. 117.

Indissolubile quid 5.

Intuitus quid 121. intuitiva cognitio. 118.

Invidia vide *odium*.

JOANNES Baptista *ἡγούζ*. 7. 98. 113. Jesum non nouerat de facie, antequam baptizandum is se prae-
buit. 120.

JONAS proph. Galilaeus. 107.

JOSEPHVS sponsus Mariae usque ad mortem fuisse a quibusdam creditur 1. non octogenarius fuit, quum Mariam duceret 2 nec admodum iuuenis 20. an commercium habuerit cum Mariae ante Jesu conceptionem & post eam 2. * nullos filios cum Maria *ἡγε-
σώμενος* progeniuit 2. §. 2. reuerentia plenus fuit in Jesum 2. eius conubium cum Maria desinitur 5. §. 3. * vltimus gentis Dauidicae caelebs masculus fuisse videtur 10. 11. 13. 53. cur per antonomasiam filius Dauidis vocetur 13. cur nuptias cum Maria detrectarit 13.

14. 15. legitimas nuptias cum ea haud fastidiuit 104. putat, eius virginitatem esse proditam 50. & tamen amat eam 15. in eo amor Dei & Mariae in collisionem veniunt 14. 104. is amori Dei primas dat 13-15. 104. fuit vitricus Jesu 21. 27. eius nomen adiungitur Mariae 21. 27. saepissime vocatur *pater* Jesu 21-27. duodecimo post C. N. anno maritus Mariae fuit 25. comes eius in itineribus 25. 129. curat ea, quae Mariae cordi erant 26. 27. faber 36. Pandera seu Panthera cognominatur a verpis 40. sua sponte coniugium Mariae ambiit 103. eius obligationis ad Mariam ducendam origo 105. eius utilitas e nuptiis cum Maria celebratis 128. pauper 12. 36. 123. sed non prorsus inops 128. 129. 130. fuit *δίκαιος* 14. 19. 20. 41. 47. 53. 104. Marc. VI, 3. non memoratus, vel mortuus vel absens 42. comperit grauiditatem Mariae ante celebrationem nuptiarum cum Maria 47. statim ab angelo monitus est, quum grauiditas coepisset a Maria sentiri 50. Angelo obediuit, nulla interposita mora 50. 51. maturius cum Maria Bethlehemum profectus est. 53. non dixit, se Iesum genuisse. 111.

ISAACVS I.

JVDAS Pseudo-Messias. 70.

Judaei studio Genealogico dediti 10. 33. 35. 81. ad nuptias attendunt ibid. Jesum odio prosequuntur 23. 24. 32. 33. 53. 78. * euitant pronuntiationem nominis Jesu 24. institutorum tenaces 26. 36. coaeui Mariae haud exprobrarunt, quod scortum sit 23. 24. nec **JESVS**, quod

cur melius sit, vulgo narrare, eam numquam coniugatam fuisse 1. * non fuit Iosepho commixta ante conceptum Iesum, nec post eius conceptionem 2. §. 2. propter reverentiam in Deum & ne Iesus revera videretur filius Iosephi esse, ut reliqui fratres 2. 104. a) III. pia & casta fuit. 24. sine viro plena fuit 6. 71. quo anni mense ac die nupserit Iosepho, ignoratur 44. idque non sine causa 44. * nupsit Iosepho ante natales Iesu 44-46. * tertio mense post conceptionem Iesu 47-52. opportunissimo tempore 48. 49. Nazarethae celebrauit nuptias 50. * cur ab Elisabetha mox paritura discesserit 50. lat longo tempore Nazareth abfuit 53. virtuti studuit *δὲ ἡ Κυρία* Luc. I, 38. 24. 53. iam evaserat vxor Iosephi, quum profiscisceretur ad Elisabetham 44. quum Bethlehemum ad censum concederet 58. *pauper fuit*, sin secus, haud nupsisset Iosepho 11. 12. 36. 53. 72. 123. 129. cur sacrificio piaculari vta sit? ut Iesus *πάντων δικαιωσύνην* impletet. 24. 92. 93. non difflata est *miraculosum* Iesu ortum 98. 103. 113. * non beata eo, quod Iesum peperit 115. * discruciarum iam acerbè apud inferos creditur 125. * conqueritur de vini defectu 125. praebet exemplum submissionis 126. non fuit per tredecim annos Iosepho desponsata 26. dolore afficitur, quum filium suum videret interfici 128. 129. vxor mariti fuit 6. 5-27. * inferior fuit Iosepho, teste genealogia 13. visa est Iosepho temerata 13. 14. a Iosepho. 39. 41.

Mariae pater Eli seu Elijakimi 42. 145. mater Anna 125. entymema,

Gabrieli oppositum 72. * itinera impediuerunt, quo minus homines *natalem* diem Iesu compararent cum die *Mariae nuptiali* 52. 53. * testimonium de ortu Iesu insufficiens fuisset solum 61. 73. 74. 77. 101. cur non habita sit pro matre Messiae 67. vtilitas e connubio cum Iosepho habito. 128. 129.

Mariam Iosephi *sponsam mansisse*, multi adfirmant, incerti saltem haerent, nec pronuntiare audent. 1. a Maria magnum quid haud expectabatur. 53.

MARIA MAGDALENA Iesum comprehendere studet, ne discederet 70. * *Mariae* plures eodem tempore grauidae erant, quo Maria, filia Eli, *Χριστοῦ ὄντος* grauida fuit. 55.

MATTHAEVS in genealogia & toto euangelio se accommodat, quantum licet, ad instituta Iudaeorum 9. 10. 11. * supponit ergo, Mariam esse Iosephi vxorem 9. * docet Mariam non dominatam esse Iosepho 13. e tabulis genealogicis publicis descripsit genealogiam 10. 92. Iudaeus fuit, & scriptum suum Iudaeis praecipue destinavit 10. * tacet de facultatibus Mariae 11. errori non patrocinator 12. 13. cur methodum genealogicam Iudaicam, & quatenus, adoptet. 12. 13. 92. sapienter scriptum instruit 13. scripsisse creditur euangelium infantiae Christi 122.

Media frustranea non eligit sapientissimus, vel noxia. 83. vel redundantia. 116.

Mediis Deus homines ad felicitatem perducit. 114.

MELCHISEDECHI pater & mater, ut typus Iesu esset, consulto reticentur. 71. * M.

• *Μεμνησεν* Luc. II, 5. 54-58.

Mendacium quid. 117

MERCURIUS Deorum nuntius, non Gabriel. 77.

MESSIAS, oriturus ab *uxore*, creditus est 75. hinc polygamia patrum 75. rex vocatur 58. 115. ne sit spurii ortus 68. 106. 107. *eius* natiuitatis typi 71. regnum terrenum 82. quales parentes 106. manifestatio incipit anno Christi aetatis. 30. vel 33. p. 117.

Miracula quo tempore desierint 77.

* in V. T. 50. consignata legimus, in N. T. 500. genera miraculorum numeramus 72. Christi pensanda 61. V. T. qualia fuerint 79. Jesu non per diabolum facta 80, nec artes 41. non frustra, sed propter usum patranda. 125. non temere multiplicanda. 92. 116. quaedam in conspectu non fiunt. 91.

Monachi. 96.

Moram non fert animus commotior. 51.

Mortui spirituales, facultate ad legitimas actiones destituti. 59.

N

NAHV̄M propheta, Galilaeus, ex vrbe Capernaum. 107.

Nascendi conditio a populo Iudaico valde aestimata 33. 107. 49. manet interdum ignota 54 * Jesu occultata 60. 67. 71. 83-92. in tempus. 93. 94.

NATHANAEL 42.

Nazarenus Iesus est dictus, quia Nazarethae educatus 34. 37. 107. Nazaretani Gabrielem non viderunt. 74. *vengoi*. 59.

NICEPHORVS credulus & fabulosus Saec. XIII. scriptor. 41.

Nomina propria praecidi & augeri solent. 125.

Noua impugnantur. 71.

Notiora sunt multis norma in iudicando. 75.

Nuptiarum * prisci ritus 5. 6. 7. nuptiae tardatae, apud Iudaeos ignominiosae 27. * Mariae cur Nazarethae peragenda fuerint 50. quando viduas ineundae 48. Ioan. II, 1. memoratae quatenus hebdomade & quonam die mensis celebratae sint, certo dici non potest. 45.

* nuptiales dies nulli accurato calculo in scriptura sacra annotantur 42. 44. quam longe absint a sponsalibus inter Iudaeos. 26.

O

Occultatio rei quotuplici modo fieri possit 117. *miraculi*, quo incomparabilis sit natiuitas Iesu 60. 67. hypothetice fuit necessaria 67-87. re vera facta est 87-92. sed temporaria 93-96. periodica 97-101. formaliter fieri potuit. 102. moraliter. 103. 115-117.

Odi natura 33. 35. 42. calumniarum ferax. 67. 76. 76.

Offendicula Deus studet occupare. 67. 84. 85. 86.

Oikos maritum complectitur. 46.

OLEARIUS Gottfr. diiudicatur. II.

Opinionum inueteratarum vis. 71. 76.

Ordinaria minus ordinariis praeferrī, postulat perfectionis regula. 92. 96.

Orthodoxa quatenus, & orthodoxi. 6.

Ortus hominum per cursum naturae 72. 102 108. spurius, vide *spurius*.

T

P Pa-

P

- Palinodiam* Cicero sapiente indignam esse putat. 6.
Papismus est confusus e Judaismo ac Ethnicismo. 81.
Παραδειγματίζω verbum a foro Atheniense, *δείγμα*, desumptum 14. *παλαβεῖν* 16. 17. 18. idem quod *γάρμῃσαι*. 102.
Parentes 2. dedecet, vt filios laudibus extollant. 101.
Parentheos biblicae exemplum 41. 55. 56. 58.
Parientibus adesse, non licuit virginibus inter Iudaeos. 50.
Participia praesentis in Script. S. notant constantiam actus 14. 51. *2oristorum* etiam aliquam affectionem, praeter ipsam vocis notionem, e nexu diuinandam. 51. 52.
Pater est vel genitor, vel vitricus, vel legalis seu Euergeta 21. 27. patres soli in genealogiis Iudaicis in censum veniunt. 9.
PAVLVS Christianis infensus 58. * cum Tito secus agit, quam cum Timotheo. 99.
Paupertas Mariae & Iosephi & Iesu. 11. 12. 36. 53. 123. 129.
Perfectio partis cedat perfectioni totius. 100.
PETRVS a Iesu aliis antepositus 99. scriptor euangelii infantiae Christi. 122.
Peccatum inhaesuum non est necessario in eo, in quo sunt infirmitates e peccato ortae 88.
PF AFFIVS *Christ. Matth.* diiudicatus 12.
Pharisaei hostes Christi inimici saltem ei. 33. 34.

Philippus. 42.

Pli numquam prorsus deficiunt 97 sunt cordati & taciturni 100. 101. conscii fuerunt miraculosi ortus Iesu. 63. 98.

Platonica dogmata in Iudaicis. 41. 81.

Poenae propter flagitia etiam inter deprauatissimos Iudaeos haud cessarunt. 23.

Pragmaticum quid sit. 63.

Praecisiones in nominibus propriis. 42.

Primogenitus quid vi originis & vsus denotet. 3.

Priusquam *πρίν* *ἢ* particulae vis determinatur. 27. 28. 27. 48. 44.

Primum non satis foecunde definitur per id, quod reliqua sequuntur, sed melius id ante quod nullum est 3. potest esse vnicum. 3.

Prophetarum verorum criterium 91. ultimus in V. T. 77. multi Galileam patriam agnouerunt. 107.

Propositio vera & falsa. 117.

Providentia diuina specialis pro hominibus 62 pro Iesu vigilantior. 62 63.

Publicatio promissua interdum noxia 83 - 85. miraculosaе originis Iesu praematura, effecisset, vt proinani haberetur. 84.

Puerperarum purgatio per sacrific. 12. 92.

Q

Quaestionis negatiuae fortissime adfirmant 42. ab hominibus, animi commotionibus feruidis, adhiberi solent. 42.

R

R

Rabbanitarum secta Karaeorum familiae infesta. 33.

Religio Christiana gradatim adoleuit 78. 94. 96. quando potuisset videri contradictionibus onusta esse 29. 101. eius initiis teneris laedi facilius potuisset 78. post resurrectionem Iesu demum plene efflorescere coepit 78. 79. 94. non a Maria, Iosepho & piis sed a se ipsa commendationem nacta est 101. quodnam diuini nuntii criterium faciat 91. eius damnum ex intempestiua publicatione miraculi, quo natiuitas Iesu plena est. 70. 84. 85. 108.

REMIGIVS notatur. 81.

Resurrectio Iesu, euentus miraculosus 77. 90. 93 & maximum argumentum pro veritate religionis Christianae 116.

* *Reticere* res non necessarias vel scitum vtilis, non est *mentiri*. 69. 94. 95.

Reuelationis gradus. 67. 69.

Rex Messias 58. 71. 113. 115. regnum eius terrenum expectatum. 70. 82. del RIO 81. reprehensus. 81.

S

Sacerdotis bona verba in nuptiis. 6. 7.

Sacrificium piaculare 12. 24. 92. die 41. a puerperio offerendum. 53.

Sadducaei pro magno didactro dogmata religionis Iud. docuerunt. 70.

SAMAEL daemoniorum princeps. 81.

SAMUEL mortuus an apparuerit. Sauli? 21.

Sanctitas quid? 86

Sapientia Dei summa quid. 84. 86.

SARA uxor Abrahami 7. Sardes venales 108

Scriptori quando in primis venia expetenda 6

Scripturae sacrae testimonia sunt fide dignissima 1. palmarius scopus, est testificatio de IESU III. 115. lectio qualis esse debeat 115. ἀκριβῆα in vocibus 15. 56. fuga tautologiarum. 20.

Sectae Iudaeorum tempore Christi. 119.

* *Seruitus temporum* quid sit. 39.

SIKE Henr. 122

Silentium eloquens 83. euangelistarum interdum probat 24

SIMON ex Cana 125.

Sinceritas Dei non tollit gradus reuelationis 36. testis 121

Sponsae sponis non semper fuerunt contribules 11. pauperes ἀνάφωτοι. 11.

* *Spiritus Sanctus* 58. 96. 101

Sponsalia similia fundamento aedificii 103. honestum foedus 127.

Spurius ortus in Messia ἡγορευθῶν & eo indignus 81. 107. Iesu nocuisset 107. 109. 129. 130. attriuisset auctoritatem eius in populo Iud. 33

Spurii non venire in congregationem 33. in scholis Hierosolymitanis publicis sedere prohibentur 36. 82. Deo irato parentibus nascuntur 18. videntur Karitae, quod regulas Pharisaicas de diuortiis minus obseruant. 33.

STADA mater Iesu dicitur 40.

Status aduentitius Deo non inuitus
127. 128. Christi humilis totus ex-
piatorius 122

STOICORVM placita a Iudaeis adopta-
ta 81

SVIDAE fabula de Maria. 100.

Suffocatio leuissima poena inter Iu-
daeos 14

Superfluum in signis deest in Scriptu-
ra sacra 20

Suspicientes qui? 35

Synagoga, in qua Christus εν μεσση
διδασκάλων disputauit, frequentior
fuisse videtur. 21. 22

Synecdoches in Bibliis exempla. 54.
55.

Συνελθάν M. I. 18. propius spectat ad
nuptialem, quam aliam confocia-
tionem 28. 29. 48. 49. est *epexege-*
sis praecedentium, similis huic: *post*
horam nonam, id est, *ante decimam*
28. 29 *συγκατάθεσις* ad instituta Iu-
daeorum licita 9. 10. 12. 13. 50. 92. 99.

Synonyma otiosa exulant e Script.
S. 20.

T

Τὰ, τὰς, τῶν 8.

Tempus infantiae Christi quale 70.
seq. 95. 116

Tempora distinguenda & concor-
dabit Scriptura 95. 92.

Testamentum vetus differt a nouo.
95.

Testimonia principia historiae i. sint
rei gestae coeua & dextra i. testi-
moniorum inconstantia quid in-
terdum prodat 41 *quaenisi rata duo-*
rum vel trium testimonium esse debuerit
inter Iudaeos 118.

Testimonium Spiritus S. in scriptura
omni exceptione maius 19.

Testis oculatus quid 118. *auritus est,*
qui non rem sed testimonium de
re expertus est 121. *testium duae*
virtutes: dexteritas & sinceritas 118
hae definiuntur. 121.

Theogonia gentilis 76. 77

Theologiae sublimioris gradus 67. 68.
69. 78. 95. 96

THEVDAS 70.

Timor nascitur ex repraesentatione
mali 104 *Dei fundamentum vir-*
tutum 14. 19. 20.

Turtures duo 12

V

Vaticinia pignora veritatis religionis
Christianae 78. 92. 93. 95. *docent le-*
sus esse Messiam 93. 96. 113. 114. *de*
Christo in V. T. cur obscuritati
inuoluta 61

Venereos in amplexus ruentes de-
sponsati, ante hierologiam sacram
vel alium eiusmodi ritum, legibus
ciuilibus mandatum ecclesiam pro
ludibrio habent 19

Venia minus indignus scriptor, sub-
sidiis ad rem destitutus, & bono
animo e veritatis & vtilitatis com-
munis studio eam molitus. *praef.*
6.

Veracitatem Dei moderatur sapien-
tia 68

Verum coniugium id est, dignum
hoc nomine, seu iis notis praedi-
tum, ut dici mereatur tale, (ut ve-
ra pietas) 5.

Veritas maxima, Jesum esse Mes-
siam 92. *saepe noxia nec edifferen-*
da a prudente 67. *veritatis diiudi-*
candae principium 60. 82. *verita-*
tum

tum occultatio periedica 99. 95. re-
 servationes 69. 89. 90. 93. 94. 95
 WHISTONII Guil. error de oriū Iesu 4
 VICTOR I. papa, Montanista 40
 Viduae egenae, impares educandae
 Ioboli 129
 Vinum a Iesu factum 125
 Vltimum definitur 3
 Vnius positio non est alterius exclu-
 sio 55
 Virga Aaronis 71
 Virginitas est vel civilis seu externa
 vel formalis 6. 59. 60. definitur 6
 Virgines Iudaicas oportuit, mox pa-
 rituras vxores relinquere 50

Vsque ad particulae valor 3. 4.
 Vulgi semel adoptatis opinionibus
 insistentis pertinacia 71. 80
 Vxores non proletariae inter Ju-
 daeos contemnebantur 75. vxo-
 rem ducere vnde haec phrasis
 16. 17. ab vxore nasciturum esse
 Messiam, credidere Iudaei 75. 76.
 hac spe impulsī, vxores plures
 in coniugio habuere patres qui-
 dam V. T. 75. ὑπερδουλεία Mariae ex
 mente pontificiorum quid? 13.

Z.

ZOSIMVS papa. 40.

FINIS.

ERRATA

A FESTINANTIBVS OPERIS ADMISSA:

leuissima quidem pleraque, nec sensum turbantia, indicanda
tamen fideliter.

Delenda.

Pag. 12. lin. 27. *Judaei.* Pag. 37. lin. 4. dele v.
13. lin. 6. *po.* Pag. 115. lin. 11. Pf. CXVIII, 28.

Supplenda.

Pag. 10. lin. 7. post verba: HADR. RELAND. supple *in Antiqu. Hebr.*
- - 21. post IOANN. supple: MICH.
11. - 4. esto: *quod Iesus descendat a patribus qua carnem.*
58. - 5. post Com. supple. 8.

Corrigenda.

Pag. 5. §. III. lin. 13 pro *indissolubitis lege indissolubilis.*
- 7. pro DILHERVM lege DILHERRVM.
6. not. a) lin. 1. pro קרושים lege קרושים.
11. lin. 31. pro *vide lege via* ibid 11. lin. 10. pro ERID. lege FRID.
15. - 34. pro *rechtmaeffige lege rechtmaeffige.*
25. - 16. pro XXIII. lege XVIII.
- 18. pro XXX. lege XX.
28. - 32. pro *explanatium lege explanatium.*
39. - 2. pro *fidelius lege fidelibus.*
- 24. pro *execrando lege exsecrando.* p 42. lin. 1. pro p. 38. lege 58
42. - 1. pro pag. 38. lege 58.
43. - 31. pro *abundanta lege abundantia.*
46. - 4. pro *nostram lege nostrae* ; ib. pro *hypothese lege hypothesis.*
47. - 17. pro *rei lege rei.*
52. - 9. pro *διανομις vos lege διανομις vos.*
- 14. *διεγερθεὶς lege διεγερθεὶς.*
53. - pro *gravidatis lege graviditatis.*
- 37. pro *Epist. lege Ephes.*
55. §. 31. nota a) pertinet ad μεμνησεν μεν.
57. - 30. pro *γεναι lege γενεαι.*
62. - 23. pro XXXXIII. lege XXXIII.
63. - 7. pro *conugium lege coniugium.*
- 25. pro *dogmaticus lege dogmatibus.*
67. - 26. pro *ostendicula lege offéndicula.*
69. - 16. pro *offuscando lege obfuscando.*
75. - 12. pro *Phychol. lege Psychol.*
80. - 16. pro *opproprium lege opprobrium.*
98. - 32. pro *vigrinem lege virginem.* Pag. 101. - 1. pro *is lege S J.*
106. - 10. pro *ἀνδραπον lege ἀνδραπον.* Pag. 126. - 31. pro *hac lege hoc.*

PROSTANT

IN

OFFICINA LIBRARIA
SCHNORRIANA,

Chrysandri Wilhelmi Christiani Justi carmen Graecum in schmi-
DIVM Collegam Jlfeldensem. Halae 1738. fol. plag. 1.

- - - - *Oratio de SORTIBVS* in confessu Societatis Latinae, quae
Halae floret, habita A. 1740. Halae ap. Hendel. 4. Pla-
gul. 4.

- - - - MEMORABILIA *Anni* 1740, metro decantata A. 1741.
Halae apud Gebauer. fol. plag. 1.

- - - - *Commentatiuncula* de PATRICIIS A. 1741. Halae typis
Joan. Justin. Gebaueri fol.

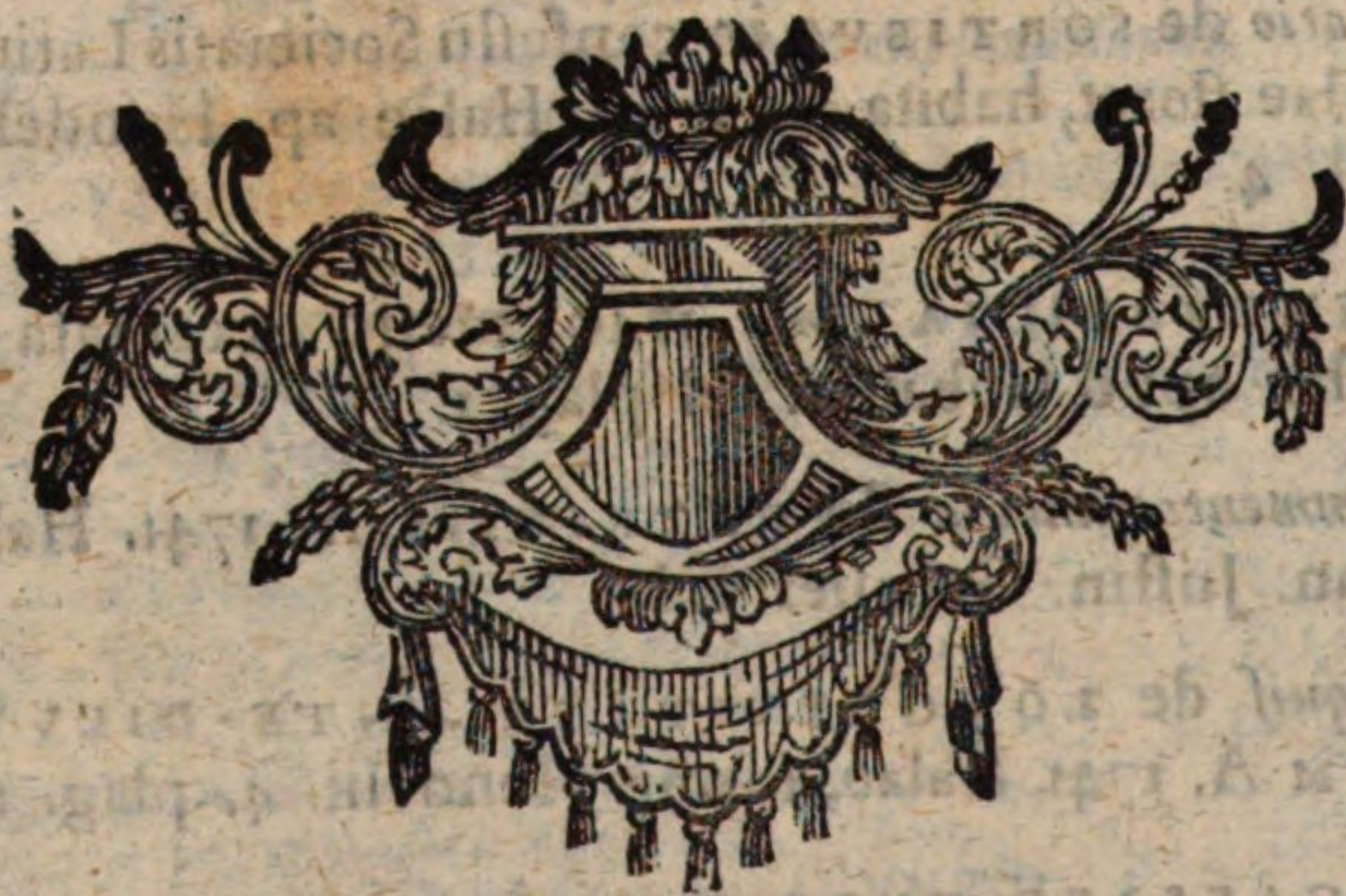
- - - - *disquis* de LONGAEVITATE ANTE-DILUVIANO-
RVM A. 1741. Halae, formis Hendelii. 4. plag. 1½.

- - - - *de CAESARE TYRANNO NON SCELESTO*, contra
G. H. Nieupoort de ritibus Rom. p. 119. & 111. A. 1742.
Helmst. 4. apud Paul Dieter. Schnorr. 1. plag. ½.

- - - - *Conspectus* PRO-RECTORVM MAGNIFICORVM, qui
ACADEMIAE JULIAE inde ab ipsis eius incunabulis
vsque ad annum 1742. praesuerunt, A. 1742. Helmst.
stanno Drimborniano 4. plag. 3½.

- - - Pe

- • • • Periculum exegetico-dogmaticum de PRIMO PRIMORVM HOMINVM PECCATO A. 1742. Helmst. prelo Joannis Drimbornii. forma 4. plag. 15 $\frac{1}{2}$.
- • • • dissertatio Philologica de CONNVBIO JOSEPHI AC MARIAE VERO A. 1743. apud Schnorrium. forma 4. plag. 12.
- • • • editio II. 4. plag. 20 $\frac{1}{2}$.
- • • • Predigt, der Mangel der rechten Erkäntnis Gottes als eine Quelle des ungöttlichen Wesens unter den Menschen. Saltz-wedel bey J. H. Hellern. 1743. 3. Bogen in 4.

Chrysander, Wilhelm Christian Justus,

Wilhelmi Christiani Justi Chrysandri ... commentatio philol.-theol. de
sapientia Dei in connubio Josephi ac Mariae admiranda

Helmstadium 1744

4 Diss. 1881#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10823579-7

VD18 14903830-001